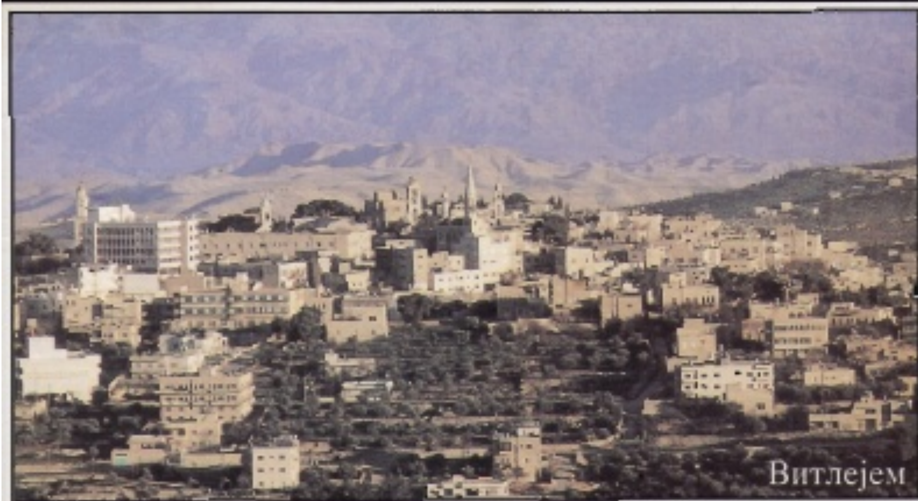
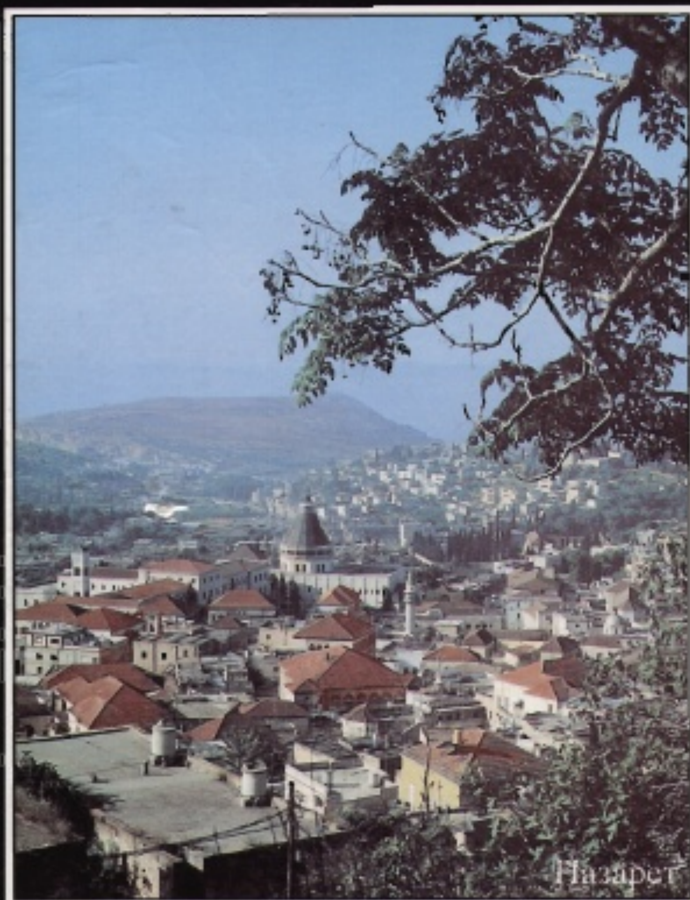
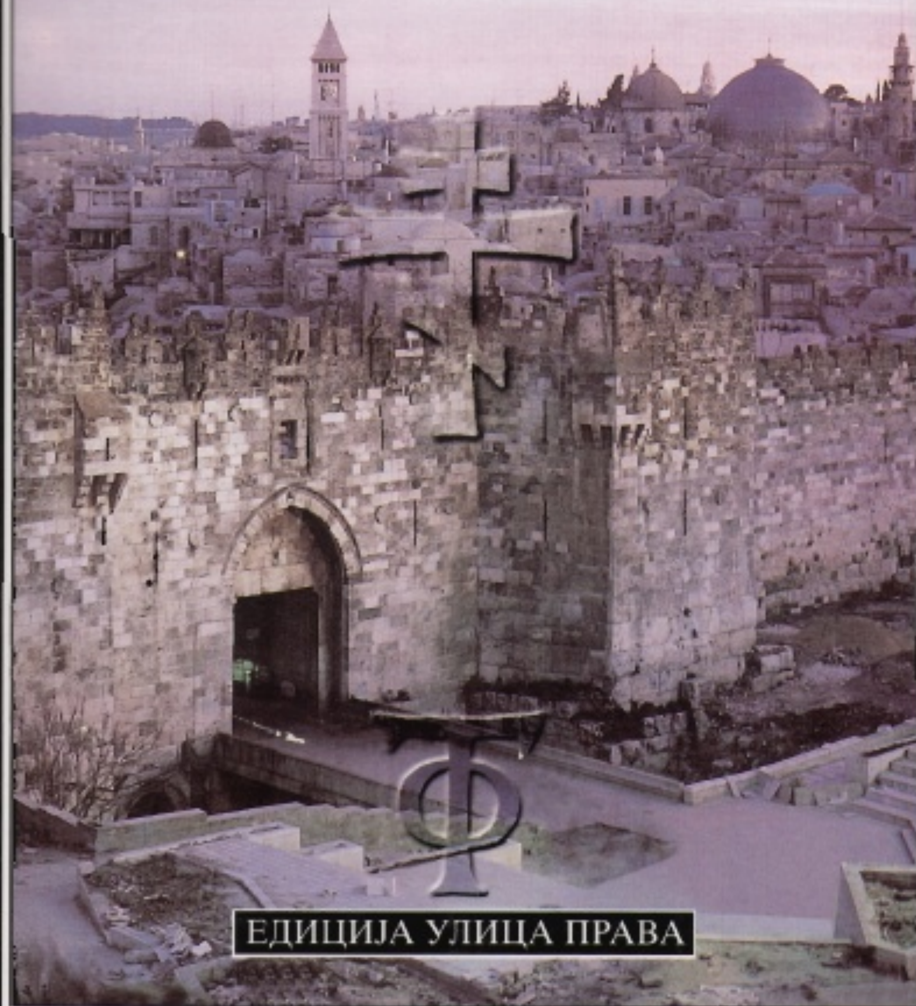

Витлејем

Назарет

Хаџи Д. ПОПОВИЋ • ИСТИНА О СВЕТОЈ ЗЕМЉИ • ПРАВОСЛАВНИ ЈЕРУСАЛИМ

Хаџи ДРАГАН Б. ПОПОВИЋ

ИСТИНА О СВЕТОЈ ЗЕМЉИ
ПРАВОСЛАВНИ ЈЕРУСАЛИМ

ЕДИЦИЈА УЛИЦА ПРАВА

Слушо сам од људи пословицу ову,
Пословицу стару, али увек нову:

„Ко истину љуби, мора целог дана
држати за узду коња оседлана!"

„Ко истину мисли, па што не зна скрити,
Мора једном ногом на зенгији бити!"

„Ко истину хоће још и да изрече,
Мора имат крила, другче не утече!"

Змај - Јован Јовановић

Умивам правдом руке своје,
и идем око жртвеника Твојега Господе.
Да разглашујем хвалу Твоју и казујем
сва чудеса Твоја.

(Пс 25,6-7)

ИСТИНА О СВЕТОЈ ЗЕМЉИ
ПРАВОСЛАВНИ ЈЕРУСАЛИМ

С благословом Његовог Преосвештенства
Епископа банатског Хризостома (Столића)

Основна замисао о настанку ове књиге проистекла је из духовних поука протојереја Јова Ратковића

Помени, Господе, служитеље своје:

Бранка, Љубомира, Наташу, Александру, Милицу, Драгану, Александру, Хаџи Вукадина, Весну, Радослава, Драгана, Ангелину, Надежду, Бранка, Јована, Радмилу, Радулку, Милицу, Здравка, Предрага, Хаџи Мирјану, Ненада, Небојшу, Илинку, Петра, Берислава, Ацу, Миленка, Велибора, Љубомира, Милана, Сашу, Николу и Теодору

са свима њиховима

Помени, Господе, уснуле рабе Твоје:

† † †

Хаџи Војислава, Хаџи Милутина, Александра, Тодора, Радојку, Марију, Веру, Чедомира, те игумана Калиста

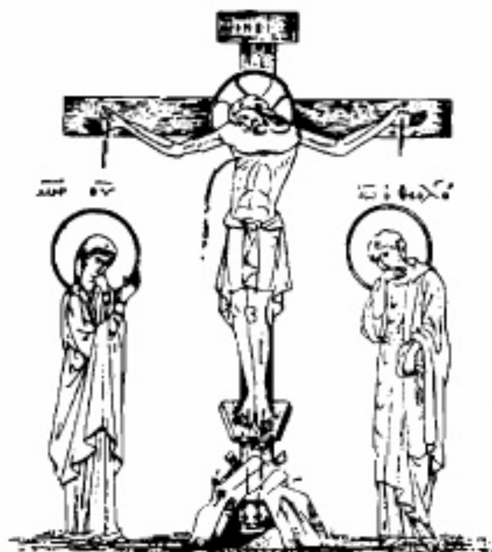

Хаџи Драган Б. Поповић

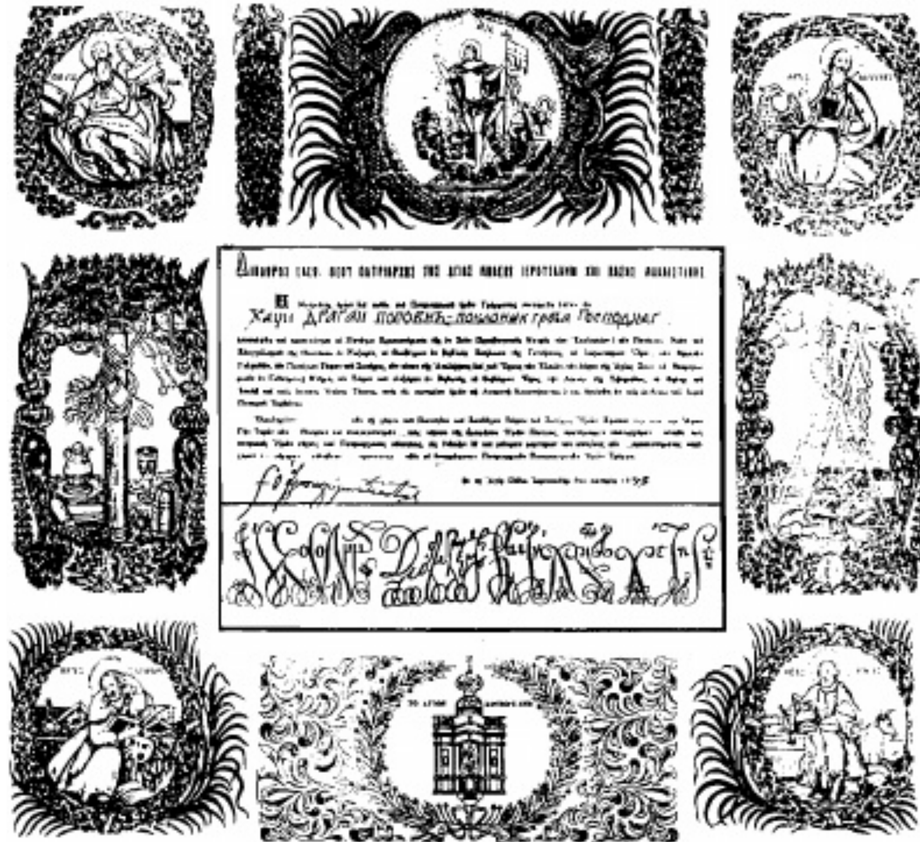
ИСТИНА О СВЕТОЈ ЗЕМЉИ ПРАВОСЛАВНИ ЈЕРУСАЛИМ

ЕДИЦИЈА УЛИЦА ПРАВА

С најдубљом љубављу, која, чини ми се,
само из срца може долазити,
поклањам ову књигу српском народу,
да зна како поред земаљске и Небеске Србије
има и Свету Земљу Господњу за своју Отаџбину.

Хаџи Драган Поповић – поклоник гроба Господњег

† ДИОДОР

По милости Божијој, патријарх светог града Јерусалима и целе Палестине.

Наша смерност сведочи овом нашом Патријарашком повељом да је:

***Хаџи Драган Пойовић* , поклоник Гроба Господњег**

Учинио богоугодно поклоњење Пресветој Сионској Мајци Цркви и поклонио се светом благовештенском храму Богородице у Назарету и пећини–храму у Витлејему где се родио Спаситељ наш; Гори Четрдесетници, страшној Голготи и Пресветом Гробу Спаситеља нашег; месту Светог Вазнесења на Маслинској гори, Светом Сиону и гробу Пресвете Богородице у Гетсиманији; Лазаревом гробу у Витанији и Таворској гори. Посетио је језеро Тиверијадско, Јаковљев кладенац и остала света места на којима се чини поклоњење Спаситељу и Светој реци Јордану у којој се Христос крстио.

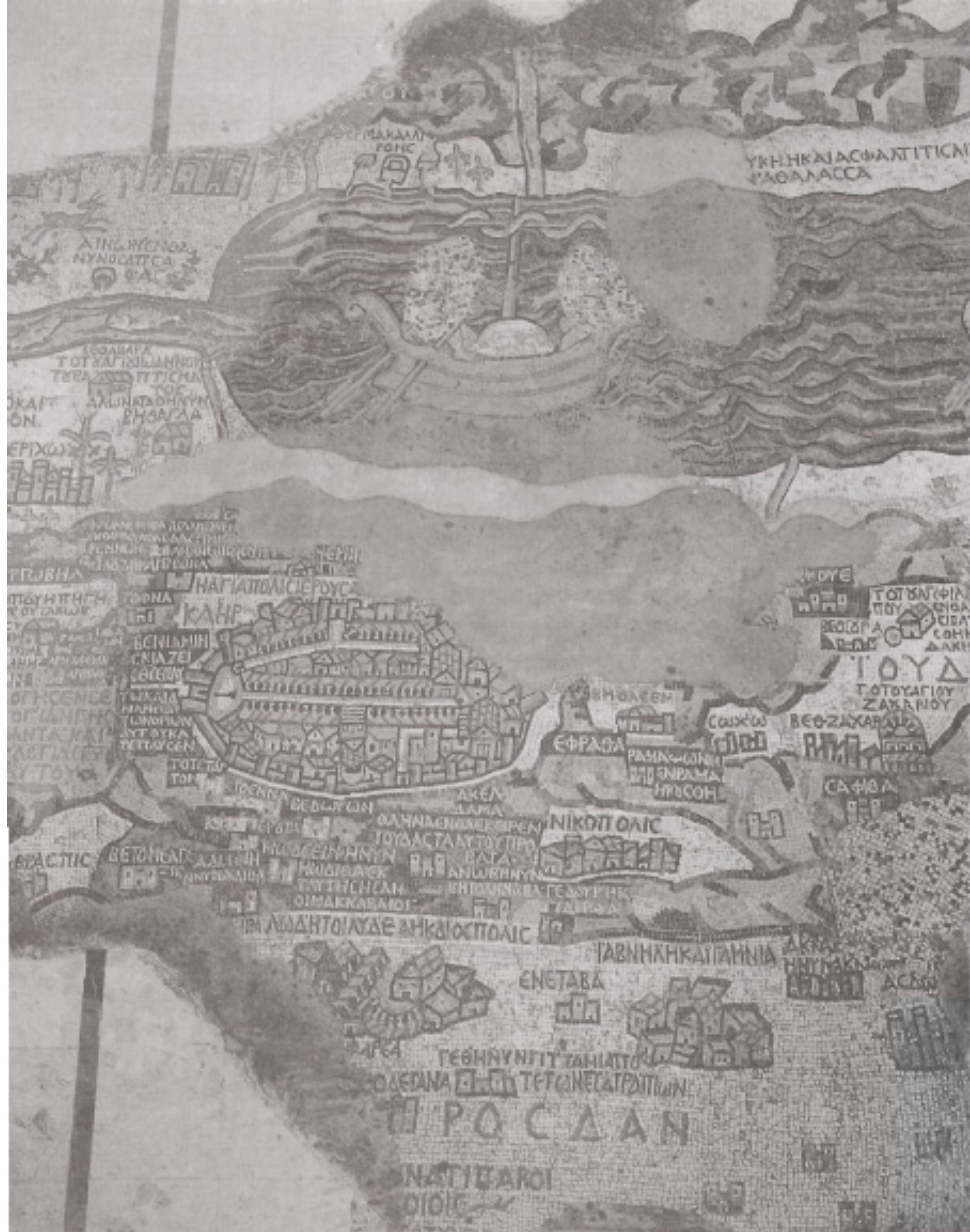
Пошто се испунио милошћу Пресветог и живоносног Гроба Спаситеља нашег Господа Исуса Христа, видео Свету Земљу и препородио се извором наше неприкосновене вере, вратио се кући испраћен нашим очинским молитвама и Патријарашким благословом.

Као трајно сведочанство његовог побожног поклоништва дајемо му ову нашу печатом снабдевену Патријарашку повељу, као веродостојан доказ.

Дано у светом граду Јерусалиму, године 1993.

М.П. † Јерусалимски Диодор

Превод са грчког, Поклоничке грамате уручене Хаџи Драгану Б. Поповићу од патријарха јерусалимског Диодора.

Мозаичка карта Свете Земље из Мадабе - 6. век. Мозаик верно осликава поједине топониме (места) и догађаје од постања света. Представљени су праотац Адам и Ева (без ликова), Мртво море, и река Јордан. У средини је Јерусалим а следе Витлејем, Еин-Карем, Хеврон, Јерихон...
На темељима првобитне, византијске цркве у Мадаби, из које је и овај мозаик, Грци су 1884. године подигли предивни православни храм.

СКРАЋЕНИЦЕ НАЗИВА СТАРОЗАВЕТНИХ И НОВОЗАВЕТНИХ КЊИГА

Скраћенице назива Старозаветних књига

1. Мој	Прва књига Мојсејева	Проп	Књига проповедникова
2. Мој	Друга књига Мојсејева	Пп	Песма над песмама
3. Мој	Трећа књига Мојсејева	Ис	Књига пророка Исаије
4. Мој	Четврта књига Мојсејева	Јер	Књига пророка Јеремије
5. Мој	Пета књига Мојсејева	Плач	Плач Јеремијин
И.Нав	Књига Исуса Навина	Јез	Књига пророка Језекиља
Суд	Књига о судијама	Дан	Књига пророка Данила
Рута	Књига о Рути	Ос	Књига пророка Осије
1. Сам	Прва књига Самуилова	Јоил	Књига пророка Јоила
2. Сам	Друга књига Самуилова	Ам	Књига пророка Амоса
1. Цар	Прва књига о царевима	Авд	Књига пророка Авдије
2. Цар	Друга књига о царевима	Јона	Књига пророка Јоне
1. Дн	Прва књига дневника	Мих	Књига пророка Михеја
2. Дн	Друга књига дневника	Наум	Књига пророка Наума
Језд	Књига Јездрина	Ав	Књига пророка Авакума
Нем	Књига Немијина	Соф	Књига пророка Софоније
Јест	Књига о Јестири	Аг	Књига пророка Агеја
Јов	Књига о Јову	Зах	Књига пророка Захарије
Пс	Псалми Давидови	Мал	Књига пророка Малахије
ПрС	Приче Соломонове		

Скраћенице назива Новозаветних књига

СВЕТО ЕВАНЂЕЉЕ

Мт	По Матеју
Мк	По Марку
Лк	По Луки
Јн	По Јовану

Дап ДЕЛА АПОСТОЛСКА

ПОСЛАНИЦЕ

Рим	Посланица св. апостола Павла Римљанима
1. Кор	1. посланица св. апостола Павла Коринћанима
2. Кор	2. посланица св. апостола Павла Коринћанима

Гал	Посланица св. апостола Павла Галатима
Еф	Посланица св. апостола Павла Ефесцима
Фил	Посланица св. апостола Павла Филипљанима
Кол	Посланица св. апостола Павла Колошанима
1. Сол	1. посланица св. апостола Павла Солуњанима
2. Сол	2. посланица св. апостола Павла Солуњанима
1. Тим	1. посланица св. апостола Павла Тимотеју
2. Тим	2. посланица св. апостола Павла Тимотеју
Тит	Посланица св. апостола Павла Титу
Флм	Посланица св. апостола Павла Филимону
Јев	Посланица св. апостола Павла Јеврејима
Јак	Саборна посланица св. апостола Јакова
1. Пт	1. саборна посланица св. апостола Петра
2. Пт	2. саборна посланица св. апостола Петра
1. Јн	1. саборна посланица св. апостола Јована
2. Јн	2. саборна посланица св. апостола Јована
3. Јн	3. саборна посланица св. апостола Јована
Јд	Саборна посланица св. апостола Јуде (Јаковљ.)
Отк	ОТКРИВЕЊЕ СВ. ЈОВАНА БОГОСЛОВА

Скраћенице за девтероканонске и апокрифне књиге

1. Мк	1. књига Макавеја
2. Мк	2. књига Макавеја

ПРЕДГОВОР

ИСТИНА О СВЕТОЈ ЗЕМЉИ ПРАВОСЛАВНО ПОКЛОНИШТВО

Први поклоници у Светој Земљи били су анђели небески. У књизи о Јову читамо како су анђели клицали када је Бог стварао свет. После прародитељског греха они су вековима ћутали.

Тренутак када су поново проговорили и клицали био је везан за рођење Богомладенца Христа у Витлејемској пећини. Песма анђела орила се посвуда *„Слава на висини Богу, и на земљи мир, међу људима добра воља"* (Лк 2,14).

Због чистоте њихових срца, анђели су о рођењу Месије прво благовестили пастирима. Прве поклоне од људи Христос је добио од пастира. Ту су и мудраци са истока чији дарови символично предсказаше службе Господње: злато – царску, измирна – месијанску и људску, а тамјан – Божију, првосвештеничку.

Међу првим поклоницима била је Богомајка која сваку стопу Христову зали својом мајчинском сузом. Апостоли такође носе часни назив поклоника земље Господње. Епископ Кападокијски Александар 213. г. долази у Свету Земљу на поклоњење и у њој остаје све до своје кончине, тј. до 251. г. Сазидавши 22 цркве над Светим местима поклоничке трагове у Светој Земљи остављају и Свети цар Константин и његова Благоверна мајка Августа Јелена.

Поклоница из далеке Шпаније, била је чувена Етерија која је говорила неколико језика. Она се крајем 4. века поклонила Светој

Земљи, оставши у њој пуне три године. Прва је писала о чудесном силаску Благодатног огња и светим местима Свете Земље. Њени поклонички списи сачувани су до данас. Знајући за ове списе, у Свету Земљу, на Цвети стиже и први знани српски поклоник – Света Петка. Подвизавајући се, она је у Светој Земљи остала пуних 45 година, тј. до своје 66 године. Поклоњење светим местима одобравао је и Свети Николај из Мире Ликијске. Било је Светих отаца који су поучавали да се не иде на поклоничка путовања. Један од таквих био је Блажени Августин епископ Ипонски, који је говорио да се на света места иде срцем и умом, а не ногама. Григорије Ниски (†394. г.) опомиње поклонике следећим речима: „Боље би било некима да остану код куће и пазе на своју побожност и моралност, него да иду у хаџилук где је већ многа врлина пала". Блажени Јероним, такође не одобравајући поклоничка путовања у Свету Земљу каже: „Све једно је бити побожан у Јерусалиму или у Британији; и овде и тамо је небо отворено." И једни и други Свети оци су у праву. Први су у праву, јер се поклоничким путовањима са страхом Божијим у вери узраста и истовремено се материјално помажу, углавном, сиромашна, православна светилишта. У праву су и Свети оци који нису давали благослов за оваква путовања, јер су искушења која се догађају на поклоничким путовањима и светим местима веома велика, па постоји могућност да се слабо утврђени у вери саблазне.

На поклоничка путовања (хаџилуке, хаџи = *онај који је био, који се поклонио*), треба ићи духовно припремљен. Таква припрема подразумева пост и молитву, како би се поклоник у Светињи, ако је могуће, причестио Светим Тајнама. Затим, о светом месту које се посећује треба нешто прочитати, научити, а након повратка своја искуства преносити на све људе добре воље. Поклоник (хаџија) је најверодостојнији назив за онога који одлази на света места са страхом Божијим, вером и љубављу; користи се још од најранијих Новозаветних времена (Дап 8,27).

У нашим Светим Српским земљама постоји много изузетних манастира и задужбина које свако треба да обиђе пре „великих хаџилука", у Свету Земљу, на Свету гору Синајску, Свету гору Атонску, Свету Русију, светиње у Румунији... Ипак, пре свега, треба посећивати редовно Богослужења у својој православној парохијској цркви, и тако духовно сазревати и за поклоничка путовања. У Срба постоје читави градови из којих су готово сви угледнији људи ишли на поклоњење у Свету Земљу. Такви су били: Јагодина, Пирот (кога, иначе свети владика Николај Велимировић називаше малим Јерусалимом), Ниш и други. Наиме, цео град је испраћао поклонике, а затим свечано дочекивао. Хаџије су са пута свима доносили по неки дар освећен на Гробу Господњем.

Од дванаест српских архиепископа до устројства Патријаршије, тј. до 1346. г. четворица су били поклоници Гроба Господњег и сва четворица су проглашени за Свете. Били су то: Свети Сава, Свети Евстатије I, Свети Сава II, Свети Јоаникије I.

Чињеница да многи црквени великодостојници и верујући народ, како наше тако и осталих помесних православних цркава широм света, нису имали прилику да се поклоне светињама Свете Земље, обавеза је да данашњи поклоници схвате благослов који им је дат на одговорност, и да том благослову саобразе живот свој баш као што су то учинила и поменута четири српска архиепископа, посветивши се не само за време него и за вечност.

Аутор

УВОД

Начин сједињења божанства с човечанством тешко је појмљив, но догађај појаве Бога као човека међу људима савршено је појмљив из појма о љубави Божијој према људима.

Све наше једино Спаситељем постаје истински наше, бесмртно наше, вечито наше.

Јер Он собом освећује сву нашу природу и сву нашу делатност, освећује сав наш живот од почетка до краја, у свој његовој бесконачности и бесмртности. Јер човекољубиви Господ и умре за нас да бисмо ми, стражили или спавали, заједно са њим живели.

Он нас оживе из свих смрти
сишавши својом смрћу у царство свих наших смрти,
и својим васкрсењем изведе нас из њих.

Кад човек уђе у сазнавање дејства и пројаве Небеског света у наш земни живот, осети да је ушао у једно непрегледно и непроучено царство најчудније стварности. Овај свет је почео чудом, одржава се чудом и завршиће се чудом. Сваки дубоко мисаони човек, када се ослободи трке и галаме око себе, и почне да размишља о свему што јесте и што бива, мора доћи до овог закључка[1].

Повезани вером, хришћани су повезани и љубављу. Јер права вера увек проклија љубављу, и њоме расте, као што се и љубав храни вером, која душу човекову везује са Богом љубави – Господом Христом. Можда су неки пре Исуса Христа и покушавали да помогну живим људима, али као Он, истинити Бог, да брине и своја делања усмери како на живе људе оболеле грехом и лечи их својом

[1] Владика Николај, *О Богу и о људима* , одабрао и приредио Миленко Радовић, друго допуњено издање, *Ваљевац*, Ваљево, 1994. г. , 140.

речју или додиром, тако и на мртве васкрсавањем, то није могао нико сем Њега.

Земља Господа нашег Исуса Христа од давнина је имала више назива. Најлепши је сигурно *Света Земља*.

Земља *Ханаанска* добила је име по Ханаану, сину Хамовом, унуку Нојевом.

Израиљ по праоцу Јакову који се називаше Израиљем што у преводу значи *борац за Бога* или *онај који је видео Бога лицем у лице* (1.Мој 32,28-30).

Обећана Земља због обећања Божијег праоцу Аврааму (1. Мој 12,7; 13,14-17).

Јудеја по Јуди, брату Јосифовом, са значењем *нека буде прослављена*.

Галилеја од имена Галилел, што значи *предео*.

Палестина је добила име по некада суседној земљи Филистеји. Реч Палестина је грчког порекла, од речи пали = *борба* и стино = *формирање*. Један од превода за реч Палестина би гласио *стратегија одбране*.

Јевреји су добили име по једном од патријараха, Еверу, који једини од племенских старешина не пристаде на изградњу богоборне, вавилонске (= *пометња*) куле (1. Мој 10,25; 11,1-9), али и од речи Иврим, што значи *дошљаци* (из земље Халдејске, бивше Месопотамије, данас Ирак).

Палестина се протеже у дужину од 240 километара са севера, од подножја Либана, на југ до арапске пустиње. Налази се између 31° и 33° северне географске ширине и 34° и 36° источне географске дужине. Површина јој је отприлике 29.000 километара квадратних. Налази се на врло важним трговачким путевима који спајају три континента: Африку, Азију и Европу.

Због таквог положаја много пута је мењала господара.

Највеће планине су Либан и Антилибан. Либан је добио име по томе што су његови врхови увек покривени снегом. У најсевернијем делу Палестине налазе се Горе Нефталимове, а јужније су Тавор и Ермон и Горе Гелвујске. Још јужније су Горе Јефремове са Гором Самаријанском и планина Гаризим. Северозападно се протеже Кармилска гора. Источно, преко Јордана највећа планина је Антилибан, чији су највиши врхови на Ермону.

Палестина је сиромашна водама. Највећа река је Јордан. Она тече у правцу север – југ, у свом току пролази кроз Меромско језеро на северу и јужније кроз Генисаретско језеро, и улива се у Мртво море. Веће леве притоке Јордана су: Арнон, Јавок и Јармук. У Средоземно море улива се више мањих речица, од којих су најпознатије: Восор, Сорек и Кисон.

Мртво море се налази 394 метра испод нивоа Средоземног мора. У њему се налази 25% соли и зато нема живих бића, сем неких алги. Већа језера су Генисаретско и Меромско на северу. Оба језера, као што смо већ рекли, спаја река Јордан у свом току. Језера су необично чиста и богата рибом[2].

Клима у целој Палестини је суптропска и условљена је положајем земље између Средоземног мора и сиријско-арабијске пустиње. Постоје два годишња доба.

После кратке и влажне зиме која траје од децембра до фебруара, а и обилних киша, долази дуго и веома суво лето. Кише уопште нема од јула до септембра. Зимске кише исперу и однесу земљу са површине тако да жарко лето брзо осуши све зеленило које у пролеће израста.

На огромним површинама крајем лета расте мало бодљикаве траве. Недостатак киша у летњим месецима надокнађују обилне росе које падају ноћу.

У време кишне сезоне често падају снег и гра̂д. Снег се понекад задржи само неколико сати. Извори воде такође су веома ретки и мало их је, а многи у току лета пресушују.

У Палестини дувају ветрови који су условљени близином Средоземног мора. Лети дува пасат, а зими антипасат. Југозападни и западни ветар доноси кишу, док је северозападни ветар хладан и доноси свежину. Југоисточни ветар из пустиње погоршава лепо време у пролеће и јесен. Он носи пустињски песак.

Уопште, клима је блага и здрава, и за одевање људи није потребно много топле одеће. Храна и намирнице за исхрану се добијају без много труда. Стари Израиљци нису имали посебне справе за наводњавање као у Египту, јер им нису биле ни потребне. Сушне године, кад летина страда, нису биле ретка појава (5. Мој 11,17; 1. Цар 17,1; Јоил 1,11-12: 17-20).

Најраспрострањеније болести у Палестини су кожне болести. Међу њима је најопаснија губа или лепра (проказа). Од других ко-

[2] Радомир В. Поповић, *Историјске књиге Старог Завета*, Свети архијерејски синод Српске православне цркве, Београд, 1985. г., 5.

жних болести у Старом Завету помиње се свраб, разне оспе и приштеви. Од заразних болести најтежа је куга. У целој Палестини врло често се помиње грозница: *„Удариће ће Господ сухом болешћу и врућицом, и грозницом, и жегом, и мачем"* (5. Мој 28,22). *„И ја ћу вама учинити ово: пустићу на вас страх, суху болест и врућицу, које ће вам очи искварити и душу уцвелити"* (3. Мој. 26,16). Исто тако, често се умирало од сунчанице и капље.

Палестина је врло плодна земља. У Старом Завету говори се да је лепа земља, пуна потока, извора и језера, пшенице и јечма, винове лозе, смокава, маслина, бадема (код Јевреја има символику наде), јабука, лука, лана, краставаца, лубеница, итд. Воће и поврће рађа без стакленика, два пута годишње, док пшеница понекад и три пута (од сва три рода само је први род пшенице зрео, док су остали за силажу).

Особина свих биљака које успевају у Палестини јесте њихово прилагођавање дугом и бескишном лету. У марту расте веома бујна трава, која се већ у јуну за кратко време сасуши. Остане само дрвеће и жбуње које одолева врућини. Палестина је оскудна шумом. У Judeji и Самарији данас нема више шума. На Кармилској гори и у Галилеји донекле има шума. Расте врло мало четинара: бор, јела, кипарис (чемпрес). Распрострањено је дрвеће са широким лишћем – терпентиново дрво, храст, кедар, чемпрес, врба, палма, платан[3].

Јудеја и Идумеја немају шума, али су зато богате маслинама. Галилеја је нарочито богата храстовом шумом, особито око Назарета. Долина реке Јордан богата је тропским биљем: терпентиново дрво, балсамово дрво, содомска јабука. У околини Мртвог мора расте урмина палма. Данас има врло мало шума у целој земљи, јер су Турци Селџуци због својих потреба, повлачећи се из Свете Земље, све искрчили.

У северној Палестини од животињског света живи медвед на Либану и Антилибану, јазавац, пума, веверица, хрчак, срна, јелен, лисица, дивокоза, хијена, зец, лав, вук.

Од домаћих животиња говеда су најважнија за обављање домаћих послова. Много се гајила ситна стока: овце и козе, магарци, камиле, за време цара Давида мазге, а од времена цара Соломона гаје се и коњи.

[3] Исто, 6.

Све животиње су се делиле на чисте и нечисте: оне које су се смеле јести и оне које су забрањиване за јело. Чисте животиње су оне које су преживале и имале растављене папке. Пас и свиња су нечисте животиње и служиле су само као израз презира, док се мачка уопште не помиње.

Од птица као домаће помињу се голубови и грлице, које су служиле и за жртвовање, нарочито код сиромашног народа. Познат је моавски врабац, јаребица, рода, ждрал, патка, шљука. Од грабљивица у Палестини живи орао, соко, јастреб, сова и кобац.

Гмизавци: змије, од којих су неке врло отровне – мисирска кобра, 44 врсте гуштера, од којих је најпознатији арапски „хордов".

Од инсеката живе шкорпија као и скакавци у великом броју, који могу да униште целу летину. Гаје се и пчеле због меда, а има и оса и стршљенова. Има у изобиљу комараца и мува, мрава, паукова, итд[4].

Језик којим се говорило у Христово време у Јудеји, али и на целом Блиском истоку и Малој Азији, био је арамејски. Господ је такође говорио тим језиком.

Старозаветни језик Библије је семитског језичког подручја и проткан је арамејским и врло мало грчким и латинским језиком.

Новојеврејски језик развијао се под утицајем просветног покрета *Хаскале* у 18. и 19. веку.

Савремени језик *иврит*, сада службени јеврејски језик, развијао се у Палестини. Овај су језик створили лингвисти увођењем у употребу што више старојеврејских и арамејских речи. Изговор му је сефардски.

Поред иврита, Јевреји се служе и мешаним језицима: јеврејско-шпанским (ладино језиком), јеврејско-италијанским (јидиш језиком), мешавином старонемачких, словенских и јеврејских речи, јеврејско-грчким, јеврејско-персијским и другим.

Сада је у употреби квадратно и два курзивна писма, која се разликују од старојеврејског писма, које води порекло од месопотамског клинастог писма и пише се с десна у лево.

Ово је покушај да се Света Земља прикаже и приближи читаоцу на начин који највише подсећа на синоптички приказ Светог

[4] Исто, 6.

апостола и Еванђелисте Луке[5], редом по Библијским догађањима и местима. Зато Стари Завет[6] почињемо од праоца Авраама, а нови Савез са Богом од најаве рођења Светог Јована Крститеља, његовим родним местом Еин–Каремом и манастиром Горњенски, а завршавамо га круном, манастиром свете Екатерине на Синају.

[5] Лука је латинско име и значи *родио се при изласку сунца*. Грчко име за Луку је *Фотинос* или српски *Светозар*.

[6] Свето писмо Старог Завета чине књиге које садрже откривење људима до доласка Господа Исуса Христа на земљу, док Свето писмо Новог Завета чине књиге које садрже реч Божију коју нам је објавио сам Господ Исус Христос. По својој садржини књиге Светог писма Старог и Новог Завета деле се на законске, историјске, поучне и пророчке. – Бранко А. Цисарж, *Православна наука о вери*, Свети архијерејски синод Српске православне цркве, Београд, 1973. г., 7,8. Еванђеља, којих има четири, спадају у законске књиге Светог писма Новог Завета. Свети апостол Матеј први је написао еванђеље и то осам година после Вазнесења Господа Христа, Свети Марко после десет, Свети Лука после петнаест. Свети Јован Богослов, прегледавши претходна три еванђеља, написа четврто 32 године после Вазнесења Христовог. Све што су остали еванђелисти изоставили он је допунио, а оно што су они укратко споменули он је разрадио у своме еванђељу. – Блажени Теофилакт Охридски, *Тумачење Светог Еванђеља од Матеја*, превели са грчког Дечански монаси, манастир Високи Дечани, 1996. г., 17.

ИСТОРИЈА СТАРОГ СВЕТА – ИСТОРИЈА СВЕТЕ ЗЕМЉЕ

ДОЛАЗАК У ХАНААН, ПЛЕМЕНА ИЗРАИЉЕВА

Угодник Божији Авраам, праотац како јеврејског тако и многих других народа, што му и само име значи, по речи Господњој, дође из земље Халдејске, бивше Месопотамије (данас Ирак), из града Ура, са женом Саром, синовцем Лотом и мноштвом слугу који тераше огромна стада до Харана, а одатле, након пет година, у земљу Ханаанску око 1850. г. пре Хр. (1. Мој 11,31; 12,4-5). Авраам је био син Таре, брат Аранов (Аран отац Лотов) из рода Еверовог и племена Симовог. У *Обећаној Земљи*, која је назив Ханаанска добила по Ханаану, сину Хамовом, унуку Нојевом, Авраам је затекао семитска племена Ханаанце, Феничане (име добили од речи Фенех – *бродоградитељи*), односно Пуне или Сидонце, Хетене Крите ... Авраам се у почетку населио близу Сихема, потом у Ветиљу. Да не би због паше дошао у сукоб са Лотом, Авраам предложи Лоту да се раздвоје. Лот (= *покривало*) изабра тада Содомску равницу и град Содом, који се налазио поред градова Гомор, Адма, Севоја и Соар. Авраам се, пак,

досели у Мамвријску равницу код Хеврона (1. Мој 13,11-18). Праведног Лота је његов стриц ослобађао из ропства, али и друге праведне цареве, јер Авраам би неустрашив и праведан. Због тога га код Салима (данас Јерусалим) дочека цар и првосвештеник *Правде* и *Мира*, Мелхиседек, и видећемо, не случајно послужи хлебом и вином (1. Мој 14,14-18). У Светом писму стоји да је Христос био првосвештеник по реду Мелхиседекову, тј. и цар и првосвештеник баш као ова мистична и врло загонетна личност. Господ је праоцу Јевреја Аврааму обећао сву земљу Ханаанску. У знак сећања на ово обећање Божије, Јевреји се и данас обрезују осмог дана по рођењу .

Хикси, поред многих других, истераше из Свете Земље и Египћане 1730. г. пре Хр. али 1580. г. Египћани се победнички враћају у Обећану Земљу, и све до 1180. г. свугде на Блиском истоку и Малој Азији траје њихов утицај.

У време тешких година и глади, Јосиф, син Јаковљев и Рахиљин, преведе свој народ у Египат и настани се у земљи Гесемској (1. Мој 46,28-31). Од дванаест синова Јаковљевих, који се називаше Израиљом (*борац за Бога*, односно *онај који је видео Бога лицем у лице*, што касније поста и једним од имена ове земље), постаде и дванаест племена јеврејских. Били су то: Рувим, Симеон, Левије, Јуда, Исахар, Завулон, Дан, Нефталим, Гад, Асир, Јосиф и Венијамин.

Првенство и благослов патријарха и свога оца добио је Јуда, из чијег рода, видећемо, долазиће цареви и вође Изабраног народа, као и Месија, Избавитељ света (1. Мој 49,10).

Египатски фараон Рамзес II (1292. – 1225. г. пре Хр.) нареди да се сва јеврејска новорођена мушка деца бацају у реку, јер се Јевреји веома умножише у његовој земљи. Код египатског града Мемфиса, Амраму, унуку Левијевом, родио се син, кога сестра сакри у трску крај реке. Ово значајно дете Бог заштити, јер га пронађе фараонова кћи и даде му име Мојсеј, што значи *извађен из воде* (2. Мој 2,1-6). Левије, син Јаковљев, имао је три сина: Гирсона, Ката и Мерарија. Мојсеј и брат му Арон били су од рода Катова. Мојсеј је био вођа који јеврејски народ изведе из египатског ропства, док његов брат

Арон постаје први првосвештеник. На брду Синају (сун = јеврејски *зуб*, јер планина има такав облик), на врху Хорив (5. Мој 5,2; Мал 4,4) на 2440 метра, Мојсеј прими од Бога Десет заповести – Декалог (2. Мој 20,1-18; 31,18). То се догодило педесетог дана по изласку из Египта, и тај дан Јевреји славе као дан Педесетнице. Камене плоче Декалога, процветали Аронов штап, пет књига Мојсејевог закона, суд са мâном (ман ху = *Шта је то?* – небески хлеб којим је Бог хранио Јевреје у пустињи 40 година) – све то се налазило у култном старозаветном Ковчегу Завета, од кога се Изабрани народ није одвајао.

Са Синаја Мојсеј са народом долази у Кадис Варну, на саму границу Обећане Земље. Неки од племенских старешина се уплашише остварења дугогодишњег сна и борбе са Хананцима, што изазва пометњу, иако су војводе Халев (= *пас*) Јефонијин и Исус Навин тврдили да могу да победе Хананце. Сумњичави народ се тада побуни и хтеде да побије своје вође, изабере друге и врати се у Египат. Због оваквог неверства и сумњичавости, Јахве (= *Господ*) кажњава народ четрдесетогодишњим лутањем по пустињи (4. Мој 14,30-34). Са Халевом и Исусом Навином у Обећану Земљу ући ће само њихово потомство. После четрдесетогодишњег лутања по пустињи улогорили су се у Ситиму, на источној обали Јордана, према граду Јерихону (4. Мој 22,1; 25,1).

Као спомен на ово лутање, Мојсеј установи празник Сенице (колибе) од 19. до 27. септембра, и постави за свога наследника војводу Исуса Навина. Мојсеј му нареди да прогони Хананце, уништи њихове идоле и коцком подели земљу по племенима Израиљевим. Такође је забранио да се улази у брачне везе са Хананцима. Затим Мојсеј оде на гору Навав и с врха Фазге погледа на Обећану Земљу „у којој тече мед и млеко", и умре у 120 години. Сахрањен је у Моавској земљи (Моав = *од Оца*), али да не би био обожаван, његов гроб остаде сакривен до данас (5. Мој 34,1-7).

Исус Навин (син Нунов) је из племена Јефремовог, а првобитно се звао Авсије. Име Исус је добио од самог Мојсеја, који га је посветио за свога наследника пред целим народом

полагањем руку у скинији (4. Мој 27,22-23). Целом својом личношћу, тврдом вером и побожношћу, бескрајном послушношћу и оданости вољи Божијој, али и праведности у управљању, овај угодник Божији је праслика Господа Исуса Христа. Као што Исус Навин после много искушења уводи Изабрани народ у Обећану Земљу, тако и Господ Исус Христос уводи праведнике у Царство Божије. Свети оци Игњатије Богоносац и Јован Златоуст указују на овакав праобразни значај Исуса Навина[1].

Исус Навин је чудом прешао реку Јордан, која се тада повукла као Црвено море приликом изласка Јевреја из Египта, и ушао у Јерихон[2]. Брзо је освајао град за градом, али је неосвојених места било превише чак и за такву личност какав је био Исус Навин.

Јерусалимски цар, удружен са четворицом других, одупре се Исусу Навину, али их он победи код Гаваона, а северне Хананце код Меромског језера, гонећи их до Сидона. Само неки приморски градови и неки шумовити предели у унутрашњости земље остали су под Хананцима. Затим Исус Навин подели Обећану Земљу свим племенима, изузев Левијевом, коме, као свештеничком, одреди *десетак* од свих прихода осталих племена (И. Нав 13; 14,1-2). Подела је била веома важна и по племенима је гласила овако:

Рувимово племе – (Рувим = *Гле, син*) добило је део земље источно од Јордана – на југу између реке Арнон и града Есевона на северу: са запада се граничило Мртвим морем, а на истоку је била пустиња.

Гадово племе – населило се северније од Рувимовог племена и заузимало је простор до Генисаретског језера и западних огранака горе Галада. Већи градови су: Рамот, Миспа, Ветоним, Сохот.

[1] Радомир В. Поповић, *Историјске књиге Старог Завета*, Свети архијерејски синод Српске православне цркве, Београд, 1985. г., 10.

[2] „*И устави се вода што тецијаше озго и стаде у једну гомилу врло надалеко*" (И. Нав 3,16).

Половина Манасијиног племена – запосела је источну половину горе Галада и цео Васан, и „сва Села Јаирова у Васану" до огранка Ермона. Већа места су: Голан, Астарот и Едрајин[3].

Јудино племе – примило је у наслеђе јужни део Палестине и део приморске равнице. Граница на југу ишла је до потока Египатског, на истоку до Мртвог мора, на северу поред Јерусалима који држе Јевусеји, затим јужно од Витлејема граница је ишла на северозапад и излазила на приморску равницу. Западна граница било је Средоземно море али су овај простор више векова држали у својој власти Филистеји. Значајни градови на том простору били су: Хеврон, Витлејем, Витсавеја, Сиклаг, Јармут, Одолам, Акарон, Азот, Газа, Киријат Јарим, Гаваја.

Јосифови синови – Јефрем и Манасија (тј. друга половина Манасијиног племена) добили су у наслеђе средњи и најплоднији део Обећане Земље – Палестине. Јужна граница ишла је од Јерихона преко Ветиља и излазила на море. Северна граница полазила је од Кармилске горе и дуж Језраелске равнице ишла до реке Јордан. Јефремово племе држало је целу Самарију са градовима: Силом, Ветиљ и Сихем.

Венијаминово племе – (Венијамин = *син десне руке*) добило је мали простор између племена Јудиног и Јефремовог на северу. Река Јордан била је источна граница, а Киријат Јарим западна. Важнији градови су: Јерусалим, Јерихон, Рама. Из овог племена биће цар Саул и апостол Павле.

Симеоново племе – нема строго обележених граница. Оно је углавном добило крајњи југ Обећане Земље – Палестине и градове који су у почетку припадали Јудином племену. Њему припада Негеб (Негев) или Идумеја, ограничена са југа пустињом, са запада Средоземним, а на истоку Мртвим морем.

[3] Радомир В. Поповић, *Историјске књиге Старог Завета*, Свети архијерејски синод Српске православне цркве, Београд, 1985. г., 14.

Завулоново племе – добило је део висоравни западно од Назарета а источно од Акона.

Исахарово племе – добило је Језраелску (Језрелонску) равницу. Планина Тавор била је заједничка међа Завулоновог, Исахаровог и Нефталимовог племена.

Асировом племену – (Асир = *блажени*) припала је обала и висораван од Кармилске горе до града Тира на северу.

Нефталимово племе – населило је високе планине северне Галилеје источно од Тавора и западних обала Генисаретског језера. Припадала му је такође Јорданска равница на северу[4].

Даново племе – у два маха је добило свој део земље. Први пут се сместило на простору који се налазио западно од Венијаминовог племена. Пошто му је то био исувише мали простор за опстанак, Даново племе одлази на крајњи север израиљске државе према Сирији.

Исус Навин је због својих изванредних заслуга добио за себе у наследство место Тамнат Сарах на подручју Јефремовог племена, а налази се нешто јужније од града Сихема. Халев је такође добио у наслеђе град Хеврон[5].

ПЕРИОД СУДИЈА

Оно што Исус Навин није довршио, остало је да учине *судије*, племенске старешине. Племена су самостално живела и свако је чинио што је хтео. Мешали су се са Хананцима, губили своје порекло и разједињени, лако су нападани од суседних народа. Судије у израиљском народу били су од Бога изабрани људи. Судија би се обично појавио у једном племену када би оно било поробљено. Ослобађао би племе од угњетача, а затим би постајао народни вођа.

У доба судија нарочито су се истицали:

[4] Исто, 14,15.

[5] Исто, 14,15.

Девора[6] (= пчела), судија и пророчица, жена Лафидотова која је, преко Варака, са Израиљцима победила асирског војводу Сисара (или Сисака) код горе Таворске (Суд 4,2-24).

Гедеон, судија, победио је у Језраелској равници Мадијанце и Амалићане, али не силином војске него надмудривши их; пре тога у граду Офри сам Архангел Гаврил му се јавио и објавио вољу Божију да Гедеон треба да буде судија (Суд 6,11-16).

Јефтај, судија, победио је Филистеје[7], који га нападоше са југозапада и Амонићане, нападаче са истока.

Самсон, (= сунашце), мимо воље својих родитеља, оженио се по други пут Филистејком Далилом која, потплаћена, дознаде од њега да се његова снага налази у коси. На спавању га завереници ошишаше и ослепише и поставише да меље жито. Потом га за време једне гозбе, ради изругивања, кнезови поставише да игра између два кућна стуба. Он се помоли Богу да му поврати снагу, и потом, одупревши се о стубове, сруши кућу и поби све филистејске кнезове („*И би мртвих које поби Самсон умирући више него оних које поби за живота свога*" – Суд 16,30).

Самуило (= измољен од Бога) из Левијевог племена, био је последњи судија Израиља. Предсказао је смрт првосвештеника Илија и његових безбожних синова. Он је ослободио Израиљ од Филистеја, извршио верску реформу и успео да уједни племена, што је довело до формирања царства. По предању, он је писац старозаветне Књиге о судијама као и Прве и Друге књиге Самуилове.

ПЕРИОД ЦАРЕВА ОД 1100. ДО 586. Г. ПРЕ ХРИСТА

Саула (1100. – 1012. г. пре Хр.) сина Кисова из племена Венијаминова, за првог цара помазао је Самуило. Пресрећни народ је тада викао: „*Да живи цар!*" (1. Сам 10,24). Он је

[6] „*И Девора становаше под палмом између Раме и Ветиља, у Гори Јефремовој и долазаху к њој синови Израиљеви на суд*" (Суд 4, 5).

[7] Филистеји су били врло вешт ратнички народ индоевропског порекла.

успешно владао земљом, али га је Гелба, вођа Филистеја, победио. У борби су му погинула три сина, а он, тешко рањен, убио је самог себе.

Цара Давида (1012. – 927. г.), из Витлејема, млађег сина Јесејевог, унука Овидовог, праунука Воза и праведне Руте, још за живота и владавине цара Саула – Самуило је потајно миропомазао Давида (= *возљубљени*) за цара, када је овај напунио 30 година. Био је на двору Сауловом и певао му псалме уз Псалтир[8]. Када су Филистеји ратовали против Саула, Давид је убио на мегдану њиховог дива Голијата (1. Сам 17,48-50). Љубоморе и страха ради, Саул је годинама гонио Давида. После смрти малоумног и болесног Исвостеја, сина Сауловог, Давид оснива нову династију, и сва га племена признају за цара. Он побеђује Моавце, Сирце, Идумеје, Амонићане и покорава неколико градова филистејских. Царство је било велико и снажно и простирало се од Дамаска до Египта, и од Средоземног мора до Еуфрата.

Јерусалим је био утврђени град јевусејско-ханаанског племена, које је настало мешањем два племена, Венијаминовог и Јудиног. Цар Давид је заузео Јерусалим и прогласио га својом престоницом 1006. г. Заузео га је са јужне стране, до тада неосвојиве, а и након тога.

Символика југа је покајање, а ко се више од цара Давида кајао? Јевусеји су му са зидина довикивали да ако, тобоже, освоји Јерусалим, шта мисли да уради са гомилом богаља и болесних који су тада бранили град, наглашавајући му тако да је са те стране град реално неосвојив. Ранија престоница пуних седам година и шест месеци, био је град Хеврон (2. Сам 5,5-7).

Цар Давид зидовима утврди Сионску гору и у њој сагради величанствени дворац украшен кедровином; подиже и богато украси Скинију (= *шатор*) и у њу пренесе Ковчег Завета из Киријат Јарима. У ствари, желео је да подигне величанствени храм Господу, али је ту замисао остварио његов син Соломон.

[8] Инструмент налик на малу харфу. Отуда *псалми* и име књиге *Псалтир*.

Написао је многе псалме (молитве у стиховима, које чине највећи део књиге Псалтир)[9].

У Псалму 21. Давид говори о свом страдању, које се пророчки испунило на Господу Исусу Христу: „*Прободоше руке и ноге моје... Деле хаљине моје међу собом, а за доламу моју бацају жреб (коцку).*" Затим се нада у вечно спасење: „*Јер нећеш оставити душе моје у паклу, нити ћеш дати да Светац твој види трулење*" (Пс 15).

Пожелевши у срцу Витсавеју, лепу жену свог верног војводе Урија Хетејина, Давид помрачен умом у једном рату шаље људе који га мучки убијају. Ипак, пророк Натан га приводи дубоком покајању, у којем цар Давид испева познати педесети псалам. Нарушивши чистоту супружанске верности, он ће касније, по пророчанству Натановом, морати да искуси горку борбу са својим сином Авесаломом.

И заиста, када одрасте, Авесалом оде у Хеврон где га прогласише за цара. Када, потом, са војском пође на Јерусалим, Давид побеже преко Кедронског потока на Маслинску гору. Ту скупи војску и победи сина Авеселома, који побеже у Кедронску долину, где се заплете дугом косом у грање и где би убијен. Ту је и сахрањен (2. Сам 18,9-18).

Цара Соломона (927. – 931. г.), као младића од 18 година, Давид је одредио за свога наследника. Тада му је завештао зидање величанственог храма Богу у Јерусалиму, на брду Морији.

Соломон, чије име значи *мирољубиви*, по смрти Давидовој молио се Богу у Гаваону да му подари разум, премудрост и

[9] Мојсеј је написао један Псалам; Цар Давид 78; Соломон 3; Асаф = сакупљач, од Левита, био кинвалиста (данас чинеле) и диригент хора на Давидовом двору. Написао је неколико псалама, тачније пет, а његови потомци још седам, али се сви приписују Асафу. Еман из племена Зарина 1 , Етан из породице Мерарија 1, синови Корејеви 11, а остала 44 Псалма немају познате писце.

А. Иванов, *Поучне књиге Светог Писма Старога Завета*, превео с руског протојереј Божа Јовановић, Свети архијерејски синод Српске православне цркве, Београд, 1975. г. , 19.

дар расуђивања, односно, разликовања добра од зла (тј. срце разумно да може судити народу, и распознавати добро и зло – 1. Цар 3,9). Господ је услишио и одговорио: *„Ево ти дајем срце мудро и разумно...А сврх тога дајем ти и што ниси искао, и благо и славу"* (1. Цар 3,12-13).

И заиста, Соломон је био најбогатији и најмудрији међу јеврејским царевима.

На источној страни Јерусалима према Кедронском потоку, на брду Морији, где је према предању праотац Авраам приносио на жртву свога сина Исака, Соломон је сазидао храм, по истом плану који је Господ дао Мојсеју да сагради скинију, само много већи и богатији.

У храму су сви унутрашњи зидови, жртвеници, столови и херувими, свећњаци, кадионици и други украси били обложени златом или били златни. Око 180.000 радника и 33.000 надзорника радило је на зидању и украшавању храма.

Када је храм био готов и Ковчег Завета унесен у њега, Соломон се тада помолио: *„Господе Боже Израиљев ... Ето, небо и небеса над небесима не могу те обухватити, а камоли овај Дом што га сазидах. Да буду очи Твоје отворене над Домом овим и дан и ноћ... Чуј молбу слуге својега и народа својега Израиља, којом ће се молити на овом месту, чуј, и смилуј се"* (1. Цар 8,23-30).

Цар Соломон је учврстио дело свога оца савезом са Египтом и Феникијом.

Затим је Соломон сазидао дворац у Јерусалиму и неколико градова, међу којима и Тадмор, врло важан град за трговину у пустињи.

Градио је лађе на Црвеном мору преко кога се одвијала трговина са целим светом. Под њим су Јудеја и Израиљ живели у миру.

Али, слава и богатство морално искварише Соломона. Живео је раскошно и раскалашно. Против Закона, женио се многим странкињама. Када је потрошио богатство, наметнуо је велики порез који народ није могао да поднесе. Затим се почео клањати идолима својих жена, нејеврејки. Народ је с

правом почео да се буни. Бог је допустио, и неки раније покорени кнезови устадоше на њега.

Цар Соломон је умро 931. г. пре Хр. у Јерусалиму, где је и сахрањен.

ДЕОБА ЦАРСТВА

Јеровоам, син Навата Ефраћанина, бивши надзорник радника у Јерусалиму, био је вођа побуне у земљи (1. Цар 11,26). Он је позвао у Сихему све незадовољнике и племенске старешине.

Тада је дошао и *Ровоам*, син Соломонов.

Народ је захтевао да се скину порези и тиранија. И када Ровоам не пристаде, него обећа да ће још већи порез наметнути, одвоји се од њега десет племена Израиља, који изабраше Јеровоама за цара. Ровоама признадоше за цара само два племена: Јудино и Венијаминово, а Јерусалим постаде престоница само Јудеје.

Израиљско царство имало је престоницу у Сихему, а затим у Самарији. Подељена царства живела су у сталном непријатељству.

Јеровоам I (931. – 911. г.), бојећи се побуне, забрани својима да се моле у Јерусалимском храму. Начини златну телад и поче да се клања идолима (1. Цар 12,26-29).

ИЗРАИЉСКИ ЦАРЕВИ

Од двадесет царева који су се међусобно борили за власт, треба поред Јеровоама, оснивача царства, споменути још неке значајније.

Ахав (= очев брат) (874. – 853. г. пре Хр.), безбожни цар и његова злокобна жена Језавеља, клањали су се феничанском богу Ваалу и богињи Астарти, којима су сазидали жртвеник у Самарији[10].

[10] За оца Ахавовог, цара Амрија, пише: *„И горе чињаше од свијех који бијаху прије њега"* (1. Цар 16, 25), а за самог Ахава стоји : *„И мало му бијаше што хођаше у гресима Јеровоама, сина Наватова, него се још*

Пророк Илија је прорекао безбожницима три и по сушне године. На брду Кармилу Ваалови жречеви не успевају да призову огањ са неба који би спалио њихову крвну жртву, те их Свети Илија, као победник, све поби и баци са Кармила у поток Кисон (1. Цар 18,40). Царица Језавеља га је због тога прогонила и претила смрћу, те је Илија морао да побегне на обронке горе Хореб у пећину где су га гавранови хранили, доносећи му сваки дан по парче хлеба и меса, како му је јавио Господ (1. Цар 17,1-6).

Охозија (853. – 852. г.), син Ахавов, био је безбожник и сличан свом оцу у управљању Израиљем; владао је само две године.

Јорам (852. – 842. г.), други син Ахавов, био је слаб владар; за његовог царовања, пророк Илија чудесно пређе реку Јордан код Јерихона и узнесе се на небо, посветивши пре тога за свога наследника Јелисеја.

Јуја (842. – 814. г.), војводу Јорамовог, пророк Јелисеј је, преко својих ученика, помазао за цара. Сакупио је војску и у Језраелској равници, убио је болесног цара Јорама и сина му Охозија, а наредио да Језављу баце кроз прозор. Коњи је изгазише, а пси поједоше. Овим се испунило пророштво Илијино.

Јоахаз (814. – 798. г.) син Јујов, био је безбожан и слаб владар.

Јоас (798. – 783. г.), унук Јујов, био је побожан и добар владар. За његово време умро је пророк Јелисеј и живео пророк Јона (= *голуб*).

И последњи од значајнијих израиљских царева био је *Јеровоам II* (783. – 743. г.), коме је пророк Јона прорекао да ће победити Асирце (2. Цар 14,24-26). Али када се безбожни Асирци покајаше, ово се пророчанство не испуни.

Борбе између династија за престо и отпадништво од вере ослабили су Израиљ, и он је први подлегао туђинским најездама.

———

ожени Језављом, кћерју Етвала, цара Сидонскога, те служаше Ваалу и клањаше му се" (1. Цар 16, 31).

Последњи Израиљски цар био је Осија (732. – 721. г.).

Израиљско царство трајало је 210 година, односно, од 931. до 721. године.

АСИРСКО РОПСТВО

Асирски цар *Салманасар V* (727. – 722. г.) и његов наследник *Саргон II* (722. – 705. г.) победише Израиљце и заузеше град Самарију после трогодишње опсаде 721. г. *пре* Хр. и одведоше их у ропство преко реке Еуфрат, где и остадоше (2. Цар 18,11). На њихово место населише се пет многобожачких племена насилно доведених из Вавилона и Сирије. Од њих постаде мешовити народ Самарије, који је веровао у своје богове али и у израиљског Бога. Због тога им вера постаде смеша, позната као Самарјански раскол (2. Цар 17,24-34). Нешто касније, бива још један такав талас насељавања Самарије незнабошцима, за време царева Асархадона (681. – 668. г.) и Асурбанипала (668. – 626. г.).

У време цара *Амрија* (884. – 874. г. пре Хр.) би сазидан град Самарија. Брдо је откупљено од некаквог Семера (Самира), отуда Самарија = *Кула стражара*.

ЈУДЕЈСКИ ЦАРЕВИ

Ровоам (931. – 915. г.), син Соломонов, био је врло слаб цар, а уз то и безбожан; због тога га је египатски цар победио, опљачкавши Јерусалимски храм и двор и наметнувши велики данак.

Авијам (915. – 912. г.), син Ровоамов, био је сличан свом оцу.

Аса (912. – 870. г.), унук Ровоамов, издао је наређење да сви морају да поштују Мојсејев закон, и због тога је прозван Праведни Аса. Он је ослободио Јудеју од тешког египатског јарма.

Јосафат (870. – 845. г.), син Праведног Асе, чудесно је без борбе победио Амонићане, Моавце и Идумеје, који се међусобно поклаше приликом напада на угодника Божијег Јоса-

фата. Његово име има мистичко и пророчко значење – Господ ће судити.

Јорам (845. – 837. г.), *Охозија* (837. – 836. г.), *Јоас* (836. – 797. г.), *Амасија* (797. – 779. г.), *Озија Губави* (779. – 738. г.), и *Јоѿам* (738. – 736. г.), били су врло слаби цареви.

Ахаз (736. – 721. г.), син цара Јотама, био је безбожни јудејски цар; за време његове владавине пророк Исаија је прорекао да ће доћи Спаситељ света Исус Христос, чијем царству неће бити краја. Исаија је рекао Ахазу да ће Господ дати знак: „*Еѿо девојка ће зачаѿи и родиће сина и надениће му име Емануило*" (= *с нама, Бог*) (Ис 7,11-14). Затим, да Давидово потомство неће нестати док се не роди Спаситељ света. Међутим, Ахаз и даље није веровао.

Затим су били цареви:

Језекија (721. – 687. г.), син Ахазов и *Манасија* (687. – 642. г.), кога је асирски цар Сенахерим, син Салманасаров, одвео у ропство 701. г.

Амон (642. – 640. г.), син Манасијин, владао је врло кратко, само две године; његов син *Јосија* (640. – 609. г.), био је праведни и побожан цар. Приликом поправке храма, првосвештеник Хелкија пронашао је књигу Закона Господњег и донео је цару Јосији, који је из ове књиге лично читао народу. Праведног Јосију убио је египатски фараон Нехо II (611. – 595. г.) 609. г. То је, иначе, време када се појавио велики пророк Јеремија.

Јоахаза, сина Јосијиног, 608. г., победио је фараон Нехо II и одредио висину пореза. Безбожништво је тада било у зениту. За време цара *Јоакима – Елијакима* (609. – 598. г.), брата Јоахазовог, син Набополасаров, Навуходоносор (604. – 562. г.) је победио Асирце и египатског цара Неха II.

После пада Ниниве 612. г. (коју је освојио његов отац), Навуходоносор освоји Јудеју и Јерусалим, одреди данак и одведе у ропство угледне јеврејске младиће (607. г.).

Јоахин – Јехоније (598. г.), син Јоакимов, кога су Вавилонци окованог одвели у ропство због непокорности, владао је само 100 дана.

Навуходоносор је и други пут ударио на Јерусалим, и Јоахина са свим дворским великодостојницима одвео у ропство, а на његово место поставио:

Седекију (*Маѿанија*) (598. – 586. г.), стрица Јоахиновог, другог сина Јосијиног, коме пророк Јеремија прорече да ће Јерусалим бити разорен и спаљен ако Јудеји изневере вавилонског цара Навуходоносора.

ВАВИЛОНСКО РОПСТВО

Када Седекија, и поред претње, закључи војни савез са Египтом 588. г. пре Хр. Навуходоносор и трећи пут опколи Јерусалим, освоји град, спали царски двор и Храм Господњи и поруши зидине и град 586. г. на дан 9. августа. Затим су Седекијини синови пред њим побијени, а цар Седекија ослепљен и одведен у ропство у Вавилон где је и умро. У ропство одведоше све Јевреје, сем сиротиње коју оставише да обрађује земљу. Пророк Јеремија је остао у Јерусалиму и оплакивао несрећу свога народа. Чак и они што осташе у Јерусалиму, касније, напустише град и одоше у Египат (2. Цар 25,26). Са собом су повели и пророка Јеремију кога успут каменоваше.

Вавилонци су благо поступали са Јудејима. Ослободили су им цара Јехонија (Јоахина), који је био 37 година у тамници. Народ је туговао за својом Јудејом кроз песму робовања: „*Ако заборавим ѿебе Јерусалиме, нека ме заборави десница моја. Нека ѿрионе језик мој за усѿа моја...*" (Пс 136). У ропству се јавише пророци Језекиљ (Јез 1,3) и Данило (Дан 2,19-23). Ови пророци су били велика утеха јеврејском народу.

Цар Валтазар (562. – 539. г.) је дошао после Навуходоносора. Пророк Данило му прорече пропаст царства и, заиста, Мићани и Персијанци освојише Вавилонско царство 539. године.

МИЂАНСКО – ПЕРСИЈСКА ВЛАДАВИНА ОД 539. ДО 332. Г. ПРЕ ХРИСТА

Дарије, Миђанин, крунисао се у Вавилону за цара. Због своје учености и проруштва, пророк Данило би постављен за једног од три кнеза. Због вере у свога Бога, а не у идоле, Дарије је Данила стављао на разне муке, али када он и поред тога оста жив и ране му се брзо исцелише, Дарије нареди да сви поштују Даниловог Бога. Незнабожци који су примили јеврејску веру названи су *прозелитима*[11].

ПОВРАТАК ЈУДЕЈА ИЗ РОПСТВА И ЗИДАЊЕ ХРАМА

Кир (558. – 529. г.), цар персијски, после смрти Дарија Миђанина преузео је све земље у којима су живели Јевреји и дозволио им 538. г. пре Хр., да се врате у Палестину.

Зоровавељ, син Салатилов, унук последњег јудејског цара Јехонија, са 42.000 Јудеја вратио се из Вавилона у Јудеју, где је обновио жртвеник, а 536. г. поставио темеље другом храму у Јерусалиму на истом месту (Језд 3,6-8; Зах 4,8-9). Храм се градио пуних 20 година и био је већи од Соломоновог, али не тако раскошан и сјајан.

Због верског раскола, Израиљци их нису помагали, већ, напротив, јавили су цару Киру да Јудеји дижу зидине да би се ослободили његове зависности. Кир нареди да се обустави зидање, и тек после двадесет година они довршише Храм и обновише зидине 516. г. пре Христа.

Јудеји су Персијанцима плаћали данак, али су били слободни.

Обнављање земље се убрзало, када је персијски цар Артаксеркс I (465. – 425. г.), син Киркса и Јестире (Јудејке) послао око 458. године у Јудеју Јездру, да као првосвештеник обнови веру и дозволи *Немији*, царском подрумару, да преузме управу над Јудејом. Немија је за 52 дана опасао Јерусалим зидинама и истерао самарјанског управника.

[11] Први прозелит била је блудница Рава која поможе Исусу Навину да са „уходама" освоји Јерихон, први од освојених градова у Обећаној Земљи (И.Нав 2,1).

После смрти Немијине, Јудејом је управљао првосвештеник са седамдесеторицом главара. То је био *Синедрион*, Врховни суд у Јерусалиму.

За време Немије био је пророк Малахије (= *анђео, весник*), који је прорекао долазак Светог Јована Претече и Крститеља (Мал 3,1-3), и Господа нашег Исуса Христа (Мал 4,4-6).

ДОБА МАКЕДОНСКЕ ВЛАСТИ

Александар Велики – Македонски (336. – 323. г. пре Хр.) освојио је Персијско царство 332. г. и цео стародревни Исток са Јудејом.

Када је заузео Дамаск, Сидон и опсео Тир, затражио је од првосвештеника Адуја у Јерусалиму да му пошаље помоћ. Али када га овај одби (због заклетве персијском цару Дарију III – кога је Александар Велики победио у бици код Исе 333. године), он затражи и доби помоћ од Синавалата, управника Самарије, коме дозволи да сазида храм на брду Хоразину и да за првосвештеника постави брата Адујева, Манасија, свога зета. Ово је још више повећало раскол између Самарјана и Јудеја.

Када Александар Велики пође да казни Јудеју, дочека га свечано првосвештеник Адуј. На запрепашћење свих, цар Александар му се поклони и принесе жртве у храму.

Тада му Адуј изнесе пророштво Данилово да ће грчки цар да сруши Персијско царство, што се заиста и догоди 332. г. Због тога се цар одобровољи и допусти Јудејима да живе по својим законима. По освајању Египта и градњи новог града Александрије, Александар Македонски убрзо умире.

Јединство Грчког царства кратко је трајало: 331. – 301. г. пре Хр. Нагла смрт Александра Великог, који је умро 323. г. у 33 години живота, имала је за последицу да се огромно, брзо створено царство стрмоглавило у политичке метеже. Пошто су се краљеве војсковође свађале око наследства, разбијено је јединство царства.

Гувернер Птоломеј са резиденцијом у Египту заузео је Палестину и потчинио је својој власти. Али је Антигон, који је владао у Сирији, оспоравао Птоломеју право поседа Палестине, коју му преоте 315. г.

Када је Антигон ипак задобио читаво старо персијско царство, позавидеше му остали некадашњи Александрови гувернери на успеху и заједнички се окретоше против њега. Птоломеју је у међувремену пошло за руком да поврати своју власт над Палестином и јужним делом Сирије. Тиме је донета пресуда за наредних сто година. Палестина, која је у својој историји тако често била јабука раздора међу великим силама у Египту и у Месопотамији, налазила се под владавином Египта, који је сада био јелинизирана држава, па је јелински утицај у Палестини остао снажан.

Попут Персијанаца и Александра Великог, ни Птоломеј се није мешао у унутрашња питања јерусалимске култне заједнице. Вођство Јудеја је било у руци првосвештеника, који је њена важна питања могао решавати и руководити уз дозволу јелинистичког владара у Египту. У Синедриону су му при руци стајали свештеници и старци, поглавице утицајних породица у Јерусалиму. Од када је постојала ова највиша јеврејска власт, не може се поуздано установити. Можда је његово порекло везано за Персијско ропство, али се јасно може засведочити тек у јелинистичко време. У првом веку пре Христа свештеницима и старцима се као трећа група, прибрајају књижевници. У овом саставу Синедрион се често спомиње у Новом Завету, пре свега, приликом приповедања о Спаситељевом страдању (Мк 10,33; 11,27; 14,43 и др.). Премда се повремено спомињу само две групе – првосвештеници и књижевници (Мк 11,18; 14,1 и др.), односно, првосвештеници и старци (Мт 21,45; 26,3:47 и др.), или се наводе само првосвештеници као представници Синедриона (Мк 14,55 и др.), ипак се мисли на највишу јеврејску власт која је под председништвом првосвештеника, већала како да се уреди све оно од световног и духовног значаја, а што се тицало јеврејског становништва.

Па ипак, пријатељски односи нису дуго трајали. Селевкиди, који су владали Сиријом, били су ватрени поборници јелинизације и настојали су да протежирањем јелинске културе окупе различите народе у свом царству. Широки кругови Јевреја били су пријемчиви за ову политику и, штавише, међу свештенством у Јерусалиму било је прилично присталица јелинизације. Првосвештеник, као поглавар Јудеја, имао је за дужност да се брине око спровођења у живот закона и наредби сиријског краља. Пошто је он био одговоран и за то да се разрезани порези редовно уплаћују, Сирijци су се њега држали чврсто, чак и кад су желели да повећају порез.

Кад је 175. г. пре Хр. Антиох IV преузео власт у Сирији, у Јерусалиму је био првосвештеник *Онијас*, побожан човек, који је испуњавао Закон. Ипак је он међу свештеницима имао противника, пре свега у своме брату *Јосији* и међу поборницима јелинизације. Јосија је променио своје име у *Јасон*, понудио Сиријцима знатну суму новца, коју је требало скупити повећањем пореза, и постигао је да Онијас буде свргнут с положаја, а он лично постављен за првосвештеника. Смена на положају првосвештеника је извршена, а да немоћнија страна није пружала отпор. Онијас је неколико година касније убијен у Антиохији, а његов истоимени син, избегавши у Египат и уз помоћ Птоломеја 160. г. оснива храм у Леонтополису, у којем је по узору на Јерусалимски храм заведен култ жртвовања и обрезања до 73. г. Значај овог светилишта ипак је остао незнатан, пошто су се египатски Јевреји и даље држали Храма у Јерусалиму. Додуше, у Јерусалиму је Јасон дозволио да се храмовни култ обавља према прописима Закона, али је енергично подржавао развој јелинизације. Саграђена је гимназија, у којој су се наги младићи бавили спортом; па и свештеници су учествовали у томе. Као Јевреји, стидели су се свога обрезања, чему су се Грци подругивали, па су многи хирушким путем хтели да отклоне обрезање (1. Мк 1, 15), поступак који се и у време апостола Павла често сретао међу Јеврејима (1. Кор 7, 18). Када је Јасон провео у служби три године, неки *Менелај* је понудио велику суму новца сиријском краљу – као што је

некад и Јасон урадио, и он буде постављен за првосвештеника уместо Јасона. Положај првосвештеника је тако постао купов-ни предмет политике.

Римљани, који су после победничке битке против *Хани-бала* учинили да се на Оријенту осети њихов војни и политички утицај, ставили су се на страну Птоломеја у Египту, а против Антиоха у Сирији. Антиох је водио рат против Египта, али је морао обуставити свој подухват кад су га Римљани зауставили. После неуспелог војног похода у Египту, у Јерусалиму су се шириле гласине да је Антиох погинуо. Ову околност Јасон хтеде искористити, па, иако збачен са положаја, силом отера Менелаја и са положајем првосвештеника преузе власт над Јерусалимом. Кад је Антиох чуо о овим збивањима, интервенисао је пун беса и поново довео Менелаја на стари положај. Па ипак, овај је могао задржати тај положај само уз помоћ Сиријаца, али им се зато није могао противити кад је Антиох 169. г. пре Хр. попунио своје ратом испражњене касе пљачком Јерусалимског храма; скупоцени предмети Храма, жртвени олтар, седмокраки свећњак и сто са хлебовима предложења – све је то однето у Антиохију (1. Мк 1, 20-24).

Овом првом ударцу задатом светом месту ускоро је уследио и други, још оштрији. Јелинизација Јерусалима и Јудеје, која је, додуше, наишла на известан отпор, али углавном знатно ухвативши корена, требало је да се сада силом доврши и тиме укине самостални живот јеврејске заједнице. Зидови јерусалимски су срушени и на брду древног Давидовог града саграђена је тврђава. Јудејима је под претњом смртне казне било забрањено да празнују суботу и обрезују децу. Краљевски надзорници су ишли кроз народ да мотре на извршење ових наредби. У Јерусалиму је на месту олтара за жртве паљенице подигнут пагански олтар, и овде су приношене жртве највише Зевсу са Олимпа (167. г.). Чак су и свиње приношене на жртву. Ако је за Грке овај преокрет могао да остави утисак да се у овим култовима коначно поштује један Бог, звао се он Јахве, Баал небески или Зевс, за Јевреје је ово обесвећење Светог места значило мерзост запушћенија (Дан 11,31; 12,11). У овом збивању видео се знак последњег времена, па и касније се стално говорило о *мрзосши зайушшенија* као о догађају који ће се десити непосредно пред крај овог века (Мк 13,14).

Ови догађаји којима је крај био на домаку, изазвали су крајње опасну кризу за Јеврејство. Али се верујућа заједница није дала без противљења отргнути од вере отаца. Књига пророка Данила је написана као утешни спис за потлачену заједницу; прогони и патње схваћени су као знаци последњег времена, које Божијим дејством ускоро треба да се приведе крају. Побожни Јевреји радије су се предавали страдању и смрти него што су отказивали послушност Закону (2. Мк 7).

Сеоско становништво се чвршће држало вере отаца од многих градских становника, који су се излагали утицајима јелинске културе и цивилизације. У њиховим круговима је растао отпор против сиријске политике, који се услед једног инцидента, што се десио у малом селу *Модеин* недалеко од Лиде, распламсао у устанак против туђинске власти. Кад су краљевски надзорници дошли у ово место да би приморали Јевреје да приносе паганске жртве, стари свештеник *Маташија* (*Mattathias*), старешина једне породице која се по своме претку назвала *Хасмонеји*, убио је једног Јеврејина, који се спремао за жртвопринос, а претукао је и краљевског службеника, који је подстицао на жртвовање. Ово је изазвало нечувену сензацију. Мататија и његови синови морадоше побећи и повући се у брда Јудејске пустиње (1. Мк 1,15-28), где се ускоро окупио табор ратоборних Јевреја.

Из пустиње су у почетку изводили овде-онде мале продоре рушећи паганске храмове, који су били подигнути свуда по земљи, или кажњавали отпале сународнике. Пошто је убрзо потом умро стари свештеник Мататија, његов син Јуда преузео је вођство бораца. Добио је надимак *Макавејац*, што значи = *сличан чекићу* (од арамејског маккава = *чекић*), а као одважног ратника пријатељи су га поштовали, док су противници страховали. Јуда није хтео да остане при незнатним герилским подухватима и препадима, него се усудио да поведе веће нападе против Сиријаца. Отуда су Сиријци били присиљени да се

бране. Краљ Антиох IV, који се на истоку борио против Парћана, послао је у Палестину свога војсковођу *Лисију*. Јуда је против њега имао успеха, и у неколико борби потукао Сирийце, победнички ушао у Јерусалим, запосео обесвећено Свето место и успоставио Законом прописано прослављање израиљског Бога. Било је то 25. Кислева (јевр. девети месец, тј. новембар – децембар) 164. г. пре Христа.

Олтар је поново освећен и са једним осмодневним празником отпочела су редовна богослужења. Од тада се Јевреји сваке године сећају овог догађаја на Празник Освећења, Обновљења (јеврејски: *chanukka*) (уп. Јн 10, 22), када се пале светла као знак да тама и мрак морају нестати пред светлошћу.

Сирийци су ипак, као и раније, држали тврђаву у Јерусалиму. После неколико мањих ратних подухвата Јуда је почео запоседати и саму тврђаву, чиме је изазвао противудар Сиријаца.

Јуда и његови пријатељи били су неповерљиви према Сиријцима. Јевреји нису желели само да успоставе исправно богослужење, него да постигну и политичку независност, којом би се једино могла стећи снажна заштита од сиријско-јелинистичког утицаја.

Јуда се зато супротставио првосвештенику Алкиму, који је позвао у помоћ Сиријце. Дошло је до окршаја са променљивим успехом, у коме је Јуда убијен 160. г. Јудине присталице, Сиријци су крваво прогонили. Групе бораца повукоше се у пустињу, а на место Јудино дошао је његов брат *Јонатан*.

Када је 143. г., преваром Сиријаца, Јонатан убијен, њихов трећи брат *Симон*, је преузео вођење борбе. Њему је пошло за руком да за себе задобије исти положај који је Јонатан стекао. Он није био само војсковођа и поглавар Јевреја, него и њихов првосвештеник. Ако је Јонатан успео да прошири освојену територију, Симон је имао успеха у борби против сиријске опсаде јерусалимске тврђаве. Сиријци су били побеђени и коначно истерани. Пошто је сада Јерусалим био потпуно ослобођен од туђинске власти, Симон је могао да оствари независност према спољном свету.

Постигао је да су Сиријци признали Јеврејима ослобођење од пореза (142. г.), и као први ковао свој новац. Положај првосвештеника, војсковође и вође Јевреја, народ је Симону потврдио за наследно право 140. г., чиме је основана династија Хасмонеја, коју су признали и Римљани.

КРАЉЕВИНА ХАСМОНЕЈА

Пошто је пропао последњи покушај Сиријаца да утичу на развој ситуације у Палестини (128. г.), Симонов син *Јован Хиркан* је добио слободне руке и завладао читавом земљом. Прво је предузео ратне походе у околини Јудеје, али их није водио с народном војском, која се борила за Израиљску веру, него са заврбованим плаћеницима који су спремно чинили што год би им заповедио.

Оно што су Јонатан и Симон блиставо започели и скоро остварили, остало је да доврши Хиркан. Ако су још Јонатан и Симон могли да прошире сферу утицаја Јевреја, и Хиркан је намеравао да прошири своју власт. Године 128. г. уништио је храм на Гаризиму и тиме Самарјанима одузео њихово светилиште. Напао је на Идумеју (област старог Едома), а њихово становништво насилно обратио у Јудејство, док њихову земљу стављa под јудејску власт.

Још један поход на јелинизирани град Самарију завршио се исто тако успешно: освојио га је и разрушио 107. г. пре Христа.

По смрти оца Јована Хиркана, *Аристовул*, његов син, приграбио је власт. Додуше, Хиркан је одредио да после њега влада супруга, али је Аристовул мајку и своја три брата бацио у тамницу. Једино је своме брату *Антигону* допустио да има удела у власти, до момента када га нису оклеветали код њега, а овај дао налог да му рођеног брата погубе. Аристовул се понашао као краљеви малих источних држава, и за себе је, као прави јудејски владар, узео краљевску титулу. Наставио је са ратовима и постигао успехе у Галилеји; становништво освојених територија присиљавао је да се обрезује. Па ипак, насилно

превођење у Јудејство није служило верским сврхама, него потчињавању под краљевску власт. Споља је иступао као пријатељ Грка, следивши пример других источних владара.

После краће владавине Аристовул је умро 103. г. Његова супруга *Салома Александра* ослободила је из затвора браћу почившег краља, предала власт најстаријем брату, поставши његова супруга. Нови владар је своје име *Јонатан* јелинизирао у *Јанеј* и назвао се *Александар Јанеј*. И он је водио многе ратове као и његови претходници, у којима је углавном имао успеха. Освојио је област на обали Средоземног мора и предузео продоре у источној Јорданији. У сукобу са јачим царством Наватеја једва се одржао.

Својим походима, ујединио је територију, чије је пространство отприлике одговарало величини Израиља и Јудеје у време цара Соломона; међутим, његово царство није било добро утврђено.

Кажу да је Александар Јанеј на самртној постељи саветовао својој жени Саломи Александри да се измири са фарисејима. По смрти краљевој она је преузела власт и обазриво и мудро владала читавих девет година (76. – 67. г. пре Хр.). Пошто је као жена могла обављати краљевску дужност, али не и свештеничку службу, за првосвештеника је постављен њен син *Хиркан II Нејаки*.

Када је Салома Александра умрла 67. г., правно је требало да је на краљевском престолу наследи њен син Хиркан II, али му је брат *Аристовул II* оспорио ово достојанство. Дошло је до оружаних сукоба, у којима су однели победу Аристовулови војници. Хиркана су његови ратници оставили на цедилу и прешли на страну јачега. Отада је морао пристати на споразум, којим је првосвештеничко и краљевско достојанство прешло на Аристовула.

Па ипак, сукоб тиме није окончан. Јер када се Антипатер, чији је отац био краљевски намесник у Идумеји под Јованом Хирканом, ставио на страну збаченог Хиркана II, он је на њихову страну довео наватејског краља *Арету*, обећавајући му повратак градова које му је Јанеј раније преотео.

Аристовул потом скупи сву војску и удари на Хиркана II, победи га и уђе у Јерусалим, али *Габиније,* наследник *Скаврин*, посла на њега *Марка Антонија* са Антипатром, и он се касније предаде.

После Габинија, Сиријом је владао *Крас* (римски тријумвир са Цезаром и Помпејем), који је напао Парћане, али га они победише при преласку реке Еуфрат и убише на превару.

После Краса, владао је *Касије* – убица Јулија Цезара. Касије победи Парћане, угуши устанак у Judeји 52. године, а по наговору Антипатра уби вођу побуне Питолаја и одведе у ропство 30.000 Јудеја.

Антипатер је са женом *Киприном – Киприс* која је пореклом била из најугледније породице Арабије, имао четири сина: *Фасаила, Ирода* – касније цара јудејског, *Јосифа, Ферара* и кћер *Саломију*.

После трагичне смрти Помпеја, 48. г. пре Хр. у Египту, Антипатер је прешао *Митридату,* Цезаровом владару Пергама. Зато је, на његов захтев, *Јулије Цезар* поставио Хиркана II за првосвештеника, а Антипатру за управника Јудеје. Цезар му је дозволио да обнови зидине Јерусалимске, које је 63. г. срушио *Помпеј*.

Хиркан II је био слаб и безличан, због чега је Антипатер поставио за управника Јерусалима и околине свога најстаријег сина *Фасаила*, а за управника Галилеје младог *Ирода*, који се брзо, пошто је ухватио злогласног вођу пљачкаша у Сирији, прочуо као јунак.

Пошто су *Цезар Август Октавијан* (27. пре Хр. до 14. г. после Хр.) и Антоније, победили Касија у међусобном обрачунавању за Римско царство, Антоније је поставио Хиркана II за етнарха (народног старешину), а Ирода и Фасаила за тетрархе (четворовласнике).

Када су потом Парћани заузели Јудеју, поставили су за цара *Антигона* (40. – 37 г.), сина Аристовуловог, заробили Хиркана II, док је Фасаило сам себи пресудио смрскавши сопствену главу. Ирод је тада побегао у Египат код *Клеопатре*, а затим у Рим и то прво код *Антонија*, који га је отуда наимено-

вао за тетрарха Галилеје. Потом је дошао код Цезара Августа Октавијана, кога је подсетио на јунаштво свога оца Антипатра и Антигонино непријатељство према Риму.

На предлог Антонијев и објашњење да је користю за борбу против Парћана да Ирод буде цар, Римски Сенат прогласи Ирода за цара Јудеје 40. г. пре Христа.

РИМСКИ ПЕРИОД

Ирод (37. пре Хр. – 1 г. после Хр.) је потом дошао у Палестину, заузео Јопу (Јафу), Масаду и Самарију, а потпомогнут од *Сосија*, Антонијевог намесника у Сирији, са 11 легија и 6.000 коњаника, после петомесечне опсаде заузе Јерусалим 37. г. Том приликом је убијао старце, жене и децу. Сосије је одвео у Сирију заробљеног Антигона, Аристовуловог сина, где му је пресудио одсецањем главе.

Када је Цезар Октавијан победио Антонија, пријатеља Иродовог, код Акције 31. г. (јер Антоније због Клеопатре напусти Октавијанову рођену сестру), Ирод оде на Родос код Октавијана и признаде да је био пријатељ Антонијев, али и да му је саветовао да убије Клеопатру. Октавијан га ипак некако остави за цара Јудеје.

Када је Октавијан ишао преко Сирије на Египат, Ирод му је снабдевао војску храном и водом, па га је због овога поставио и за главног намесника Сирије. Тако Ирод као туђин (Идумејац), али и представник римске власти, заседе на престо цара Давида.

Цар Ирод владао је насилнички, притискајући под свој гвоздени јарам цео јеврејски народ. Да би се донекле оправдао код народа, он подиже велики храм, трећи по реду, који је био већи од Соломоновог.

Под њим се јавила Нова звезда над јудејским Витлејемом, која је објавила Рођење – од Марије Дјеве и Духа Светог – Исуса Христа, цара, „*чија владавина неће имати краја*" (Лк 1,33). Под њим је Света породица побегла у Египат за време убијања *витлејемске деце*, које је он наредио, не би ли међу њима убио и Исуса Христа – Месију, бојећи се да му не преузме престо (Мт 2,13-16).

Цар Ирод је пред смрт одредио за цара Јудеје најстаријег сина *Архелаја*, *Филипа* за наследника Трахониде и пограничних земаља, а *Ирода Антипу* за тетрарха Галилеје и Переје (сада део државе Јордан).

Цар Архелај је сурово владао као и његов отац, па га је због оптужби народа римски цар Тиберије сменио и прогнао у Галију, две године после смрти Иродове.

Римски цар *Тиберије* (14. – 37. г. по Хр.) је био посинак цара Августа (= *узвишен*) Октавијана (који се још називаше и Гај Јулије Октавијан) и био ожењен његовом кћерком.

Тиберије је у Јудеји, после Архелаја, постављао римске намеснике, прокураторе. Један од њих био је *Публије Лентула*, а затим *Понтије Пилат* (26. – 36. г. по Хр.), за чије је време наш Господ Исус Христос завршио своју божанску и земаљску мисију, био ухапшен од јеврејских главара, од њега осуђен на смрт и разапет на крст.

Ирод Агрипа, после смрти свога оца Ирода Антипе (који се оженио Иродијадом, женом свога полубрата Филипа због чега га је Свети Јован Крститељ прекоревао) преузео је и његову тетрархију.

Римски цар *Гај Калигула* (37. – 41. г. по Хр.), касније и *Клаудије* (41. – 54. г. по Хр.), Агрипи је предао цело царство Ирода Великог. Пошто се нагло обогатио, Ирод Агрипа је опасао Јерусалим снажним зидинама: са 164 куле, 11 капија и мноштвом шанчева.

После смрти Агрипине, цар Клаудије је касније поставио његовог младог сина *Агрипу II*, за цара Јудеје, а *Кумануса* за управника Јерусалима.

За време Пасхе, избила је побуна у Јерусалиму када је страдало око 10.000 Јевреја. Затим је избио сукоб између Јудеја и Самарјана. Јудеји (*Елеазар* и *Александар*) нападоше Самарјане од којих многе побише. Остатак самарјанске војске се разиђе, и од њих многи постадоше разбојници, пљачкаши и бунџије.

Због оваквог стања у Палестини, римски цар Нерон (54. – 68. г. по Хр.), поставио је за намесника у Јудеји Феликса. После њега намесници су били: Фест, Албин и злогласни Гесије Флор, насилник и пљачкаш. Оваквим својим понашањем Гесије је изазвао побуну Јевреја, на чије чело су се ставили као вође устанка Елеазар, Јован и Симон; било је то 66. г. по Хр. Рат је трајао четири године, праћен братоубилачким борбама Јевреја у опседнутом Јерусалиму, што је убрзало њихов пораз. Најзад, после страшне и тешке опсаде Јерусалима, Тит, син Веспазијанов, касније римски цар (79. – 81. г. по Хр.), заузео је Јерусалим 10. августа 70. г., срушио зидине и варош, запалио Јерусалимски храм, многе побио, али и одвео у ропство становнике Јерусалима.

Овим се испунило пророчанство Христово, да од Јерусалима неће остати ни камен на камену (Лк 19,43-44).

Бар Кохба је касније организовао побуну Јевреја. Рат је био свиреп и трајао је три године (132. – 135. г. по Хр.). Римљани су угушили побуну, а пропаст јеврејске државе била је коначна.

ИСТОРИЈА СВЕТЕ ЗЕМЉЕ ОД СВЕТОГ РАВНОАПОСТОЛНОГ ЦАРА КОНСТАНТИНА – ХРИШЋАНСКИ ПЕРИОД

Цар Константин (306. – 337. г.), син Констанција Хлора (Флора) и Августе Јелене, рођен је у Медијани, близу Ниша. Пред битку са римским царем Максенцијем (коме је цар Константин био савладар у Галији и Британији) над сунцем му се појавио светао крст, на ком је прочитао: „*Тиме побеђуј*". Исте ноћи, у сну му се јавио Господ Христос и поучио га да тај, крсни знак стави на заставу, а себи и војницима на шлемове и штитове[12]. Цар Константин 313. г. издаје *Милански едикт*, којим је дао слободу хришћанима, пошто је пре њега цар источног царства Диоклецијан (284. – 305. г.), 23. фебруара 303. г. наредио да се искорени хришћанство и униште сви храмови. Диоклецијан је на улазу у римски Сенат поставио огромну таблу са натписом „Ја победих хришћанство". Само десет година касније цар Константин Миланским едиктом у целом царству издиже хришћанство на ниво државне религије. Победивши Ликинија (који је Константину био зет), последњег, петог савладара царства 323. г. цар Константин постаде цар целокупног Римског царства.

На Босфору је, на темељима града Византа, подигао престоницу Константинопољ (Цариград) и отпочео да обнавља храмове, манастире и друга света места. Његова мајка, царица Јелена је у Светој Земљи подигла и обновила 22 храма и пронашла Крст Господњи. Над Гробом Господњим цар Константин је подигао величанствену Саборну цркву. За његово време у 4. веку, затим у 5. и 6. веку за владавине цара Јустинијана, подигнути су величанствени храмови на свим светим местима: рођења, живота, рада и смрти Спаситеља света – Исуса Христа. Поклоници из целог света долазили су да их виде, као и непрекидно до данас.

Свету Земљу је 614. г. опустошио персијски цар *Хозрој II* и порушио већину храмова.

Ромејски (Византијски) цар *Ираклије* (610. – 641. г.) с тешкоћама је обнављао Свету Земљу (628. г.), коју су заузели арапски муслимани 636. године.

АРАПСКИ ПЕРИОД

Православним Палестинцима је живот, на сваки начин, под Арапима био угрожен. Хришћани су били принуђени да у великом броју прелазе у Ислам. Они који су се одржали с муком су успели да сачувају веру и цркве, а њихов положај у земљи је био несигуран. Поклоништво се, међутим, и даље настављало.

За време калифа Хакема (1009. г.), који је наредио рушење Светог Гроба, (од Гроба је остало само камено корито и

[12] Јевсевије Поповић, професор на православном богословском факултету у Черновцима, *Општа црквена историја књига I. – (до 1054)*, са црквеностатистичким додатком, с немачког превео ђакон Др. Мојсије Стојков професор у Богословији Карловачкој, прота Јован Живковић и ђакон др. Мојсије Стојков, Сремски Карловци 1912. -1. г.

стена око њега, метар висока), и најезде Турака Селџука (1073. г.), стање хришћана је било неподносиво тешко. Молили су за помоћ на све стране.

Најзад, западни свет се одазвао њиховој молби. Нешто од Светиња је спасено али више опљачкано, почев од самог Константинопоља (у који крсташи нису имали потребе да улазе јер није био угрожен), па и по целој Светој Земљи.

До данас се на Западу налази мноштво „спасених" моштију Светих и црквених реликвија.

ОТОМАНСКИ ПЕРИОД

Свету Земљу заузео је 1516. г. турски султан Селим I (1512. – 1520), а Сулејман II (1520. – 1566) његов син, оградио је Јерусалим зидинама (1537. – 1541), које га и данас опасују.

У то време било је доста неспоразума између муслимана, Латина, Грка, Јермена и других око одржања цркава, подигнутих над светињама у Светој Земљи. Уследила је опет интервенција са Запада. Наполеон I појавио се са трупама и кратко време је држао стару крсташку краљевину (1799.).

Ослобађање Свете Земље од турског ропства, које је трајало преко четири века, извршено је за време Првог светског рата (1914. – 1918). Енглески маршал Аленби ушао је са трупама у Јерусалим, 9. децембра 1917. године.

Република (мандатна држава) Израел створена је 1. маја 1948. године.

СВЕТА ЗЕМЉА У НОВОМ ЗАВЕТУ

Божије царство на земљи наговестили су Старозаветни пророци, обећавајући да ће из Изабраног народа доћи Месија, Спаситељ света.

И када је Господ Исус Христос објавио своје учење противно земаљском царству, био је свестан да иступа као Месија. Ипак, он се није од почетка објавио као такав, да народ, обузет чисто политичким представама о Месији, не би у њему видео националног јунака и тако, његову, најузвишенију науку схватио као какав, политички програм.

Када Он говори о победи на земљи, народ је мислио на победу над Римљанима, а када је Он говорио о Божијем царству, народ је у томе видео владавину Израиља.

Смисао Божије владавине је најсавршенија хармонија Божије славе и људске среће у новом животу богоугодних душа. То Божије царство могло је да се оствари на земљи само посебном, стваралачком, натприродном снагом једне надисторијске личности.

У Божијем царству, чија је снага у љубави према Богу и људима, Исус је глава која се не може упоредити нити сврстати у ред оснивача разних религија, пророка и других великана светске историје[1] (упоређивати Господа са било ким од

[1] Др. Емилијан М. Чарнић, *Исус Христос живот и дело*, Каленић, Крагујевац 1993 г., 8.

њих изгледало би безумно, тј. као да упоређујете столара са столицама).

Месија треба да служи откривању и остварењу Божијег духовног царства, као што је рекао пророк Јеремија: *„Гле, иду дани* – говори Господ – *у које ћу подигнути Давиду Клицу (Изданак) праведну, која ће царовати и бити срећна и чинити суд и правду на земљи.*" И ево имена којим ће га називати: *Господ,* Правда наша (Јер 23,5-6), Последње речи овога пророштва откривају сву дубину месијанског удела. Његова царска моћ је стваралачка сила Божијег Духа. Божији помазаник (= *Христос) је основни извор божанске светлости, Спаситељ људских* живота, носилац божанског духа.

Ово је покушај да се, преко места у земљи која је освештана Новим Заветом, приближи бескрајни Свет Новог Савеза са Богом.

ЕИН–КАРЕМ

У подножју Херцловог брда, које се налази у близини Новог Јерусалима (тачније 7 километара до Новог Јерусалима), у прекрасној, живописној долини, богатој маслињацима и виноградима, налази се место рођења претече Господњег Еин Карем, у преводу – извори и виногради. Изнад места где се налазила кућа свештеника Захарије, оца Светог Јована, данас се налази руски женски манастир Горњаја (Горњенски). Централна црква посвећена је Светом Јовану Претечи Господњем и Крститељу (Јован, Јоханан значи *Бог је милостив*). Испред улаза сачуван је камен са кога је Свети Јован проповедао своју прву проповед: *„Покајте се, јер се приближило Царство небеско*" (Мт 3,2). Стари и Нови Завет су пуни камења, који сведоче о делима Божијим и делима Светих. Јаков је камен ставио под главу (1. Мој 28,11); две камене плоче Декалога Мојсејевих; Исус Навин је узео камен за сведока *„који је чуо све речи Господње*" (И.Нав 24,27); за камени стуб био је привезан и бичеван Богочовек Христос; при Вазнесењу Господњем на камену остадоше отисци стопа (лева стопа на камену Вазнесења на Маслинској гори, док је део камена са обрисом десног стопала Христовог данас у храму Свете Текле у православној Јерусалимској патријаршији).

У овом месту, живели су поред Светог Захарије и други свештеници који су служили у Јерусалимском храму, по седам дана непрекидно (чреда), а остатак месеца проводили у кругу својих породица. Свети Захарије је син Варахијин из рода Авијева и племена Аронова. Јелисавета (= *верност савршености), мајка Светог Јована, је ћи Совијина, унука свештеника Матана*. из племена Левијева. Ово двоје светих и побожних људи били су врло стари и нису могли имати деце. Међутим, о чудесном зачећу Јовановом говори Свето Еванђеље:

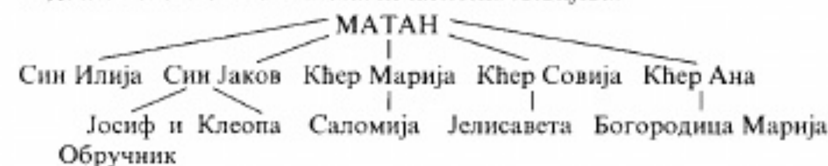
„И догоди се кад он служаше по своме реду пред Богом, да по обичају свештенства паде му у део да уђе у храм Господњи и кади. И све мноштво народа мољаше се напољу за време кађења. А њему се јави анђео Господњи ставши са десне стране кадионог жртвеника."

И збуни се Захарија видевши га сиопаде га страх. А анђео му рече:

„Не бој се Захарија, јер је услишена молитва твоја: и жена твоја Јелисавета родиће ти сина, и надењуеш му име Јован" (Лк 1,8-13).

Захарије је тада посумњао у речи благовесника Господњег Гаврила, и био је нем све док се Јован није родио. Након Благовести Богородици, Богородица оде у кућу Захаријину, и тада се догоди чудесан сусрет са Јелисаветом, која је била у благословеном стању, у шестом месецу, када јој дете у утроби заигра (Лк 1,39-41). Богомајка је тада остала код своје сестре од тетке Јелисавете[2] пуна три месеца. Икона Мајке Божије

[2] Родослов свештеника Матана из племена Левијева:

Мт 1,15-16; Монах Тадија, *Пролог*, издање манастира Ћелије код Ваљева, Београд, 1984. г., 710.

сваке године на Благовести у литији, симболично долази из Саборне цркве Светог Гроба, и остаје пуна три месеца у Горњенској обитељи, а на дан рођења Светог Јована Крститеља, на исти начин икона „Благовести" се враћа у Јерусалим. Извор питке воде на који је Богородица ишла да захвата воду и данас се налази на истом месту испод манастира. У порти, до централне манастирске цркве, је скоро освећена пећина, храм посвећен рођењу Претечином, који је 8 метара испод нивоа тла, и силази се 33 степеника. Тамо се периодично појављивао извор воде, одакле су Свети Захарије и Света Јелисавета захватали воду.

У време рођења Господа, у храму убише праведног Захарију[3] као и четрнаест хиљада витлејемске деце. Јелисавета, бежећи са дететом Јованом, од римских војника према пустињи, наиђе на огромну стену. Пошто није имала куд даље да бежи завапи: „*Стено Божија, прими мајку са дететом.*" Стена се отвори и сакри их. У пећини се појави извор воде, а испред пећине палме са разним плодовима.

Јелисавета се четрдесет дана након мученичке смрти Захаријине и сама преставила Господу.

Потпуно сам, ту је Свети Јован Крститељ промислом Божијим боравио све до дана крштења када је изашао да крштава, у које је време крстио и Господа Исуса Христа на Јордану. У околини пећине и дан данас расту рошчићи које народ побожно назива „хлеб Светог Јована Крститеља". Ово Свето место удаљено је само 3 – 4 километра од места рођења Светог Јована, када се крене на запад, према Средоземном мору. У Манастиру Горњаја су и гробови мучки убијених новомученика, мати Веронике, Варваре и оца Методија. Поред великог броја реликвија, ту су и мошти Светих: Архиђакона Стефана, Јована Кронштатског, Нила Атонског, Марије Магдалине, Преподобне Пелагије, Пантелејмона, Григорија Богослова, Трифуна, Апостола Филипа... Због великог притиска власти и фундаменталиста, питање је до када ће православни остати у овом Светом месту (1998. г.).

Пут од Еин Карема води до Назарета, Богом изабраног града у коме је архангел Гаврил објавио Нови Завет небеским речима – Радуј се !

[3] Тачно место убиства Захаријиног је доступно поклоницима за целивање. На само 30 метара од златне куполе на стени, некадашњег олтара Јерусалимског храма, према цркви Христовог Гроба, налази се камен настао од усирене Захаријине крви.

НАЗАРЕТ

Назарет, или како га Јевреји називају Насрат, а Арапи Назирах (значи *заштићен*, али је име добио и од речи назореј = *посвећен*), у Христово време био је полупећинско насеље. Куће су назиђиване на постојеће пећине којих је овде било доста. Данас је Назарет митрополија под јурисдикцијом Јерусалимске патријаршије са петнаест хиљада православних. Овај град је родно место Пресвете Богомајке, чија се кућа налазила неколико метара од бунара са кога је Богородица и сама захватала воду.

Под прелепом куполом православне цркве, посвећеној Благовестима и Архангелу Гаврилу, данас се налазе обе светиње. Црква данашњег изгледа је из 1787. г. Ова светиња је предивно осликана разним представама из живота Господа и Богомајке, али и иконама Светог Јована Крститеља, Светог Ђорђа, цара Константина и царице Јелене... Благовести су приказане неколико пута. Богородицу су родитељи Јоаким и Ана заветовали Богу. Када је имала три године њу у Јерусалимски храм уводи свештеник Захарија, где она остаје пуних једанаест година. Овај Јерусалимски храм, је трећи храм који је подигао Ирод и имао је петнаест степеника. Праведни Јоаким и Ана су подигли Дјеву Марију на први, а онда се она сама попела до горе, где је чекао свештеник Захарија, отац Светог Јована Претече. Захарија је тада узе за руку и уведе, не само у Храм, него и у Светињу над светињама, у коју нико није улазио осим првосвештеника, и то једанпут годишње. Свети Теофилакт Охридски, тумач Светог писма Новог Завета (11. – 12. век), каже да је Захарије вероватно био "ван себе, Богом обузет" када је уводио Дјеву у најсвети-

је место Храма, јер се иначе овај његов поступак другачије не може објаснити.

Црквена стихира, која се пева на дан Ваведења, каже да су и анђели у чуду били видевши свету Дјеву Марију како улази у Светињу над светињама.

Код најсветијег јеврејског Храма било је више здања за овако побожне људе. Уза сам црквени зид налазила се троспратна зграда са 90 соба, у којој су становале девојчице посвећене Богу. Оне су ту васпитаване у побожности и упућиване у Свето писмо. Док су јој родитељи били живи, често су посећивали малу Марију, поготово блажена Ана. Пошто по Јеврејском закону није могла да остане дуже у Храму, Захаријиним избором бива предата своме брату од ујака[4], праведном Јосифу[5], ради очувања своје девствености[6]. Јосиф је тада имао осамдесет година. Ревнујући на молитви, Богомајку осени јака светлост и тада се догоди чудесна блага вест Архангела Гаврила (= *Бог је јак*), којом и почиње Нови Завет. "*Радуј се, Благодатна! Господ је с тобом, благословена си ти међу женама!" она, видевши га, уплаши се од речи његове и мишљаше: „Какав би ово био поздрав?" И Рече јој анђео: „Не бој се, Марија, јер си нашла благодат у Бога! И ево зачећеш и родићеш Сина, и надenућеш му име Исус. Он ће бити велики, и назваће се Син Вишњега, и даће му Господ Бог престо Давида оца (претка) његова: И цароваће над домом Јаковљевим вавек, и царству његову неће бити краја". А Марија рече анђелу: „Како ће то бити кад ја не знам за мужа?" И одговарајући Анђео јој рече: „Свети Дух доћи ће на тебе и сила Вишњега осениће те. Зато и оно што ће се родити биће Свето, и назваће се Син Божији."* (Лк 1,28-35). Из овог града Христос је одлазио у Јерусалим, и

[4] Види родослов свештеника Матана на страни 53.

[5] Блажени Теофилакт Охридски, *Тумачење Светог Евањеља од Матеја*, превели са грчког Дечански монаси, манастир Високи Дечани, 1996. г., 26.

[6] По јудејском Закону заручење је сматрано почетком брака, па се вереница стога назива женом, иако је после веридбе још годину дана остајала у родитељској кући.

то три пута годишње, на поклоњење заједно са својом мајком и очухом.

Назарет је место у коме је Господ провео највећи део свог овоземаљског живота у родитељској послушности, највише као дрводеља у радионици Јосифовој. Овде су изговорене Еванђелске речи да пророк никад није пророк међу својима. Назарет је од Јерусалима удаљен 141 километар.

Вратимо се почетку када из овог града једне ледене, децембарске ноћи праведни Јосиф и Богородица кренуше на попис у Витлејем, родни град свога претка цара Давида.

ВИТЛЕЈЕМ

Витлејем – *град хлебова*, је место у коме се родио наш Спаситељ. Изнад пећине Христовог рођења – *Вертепа*, данас је огромна и величанствена црква, коју су подигли Свети цар Константин и његова мајка Августа Јелена, док је део порушеног храма у 6. веку доградио цар Јустинијан. Из периода 4. века, сачувани су дивни мозаици. Православни олтар је у хармоничном јединству, осликан бојом и духом, осветљен мноштвом кандила. На стубовима су осликани васељенски сабори заједно са представама светих. На једном од ових стубова постоји сведочанство у облику крста. Наиме, када су пљачкаши, Сарацени, упали у цркву рођења Христовог, из стуба су излетели стршљенови који су пљачкаше нагнали у бекство. Рупе у стубу, из којег су изишли стршљенови, образују правилан крст. Само место рођења Христовог означено је звездом са четрнаест кракова и символично представља ону Витлејемску звезду. У храму постоји неколико чудотворних икона. Икона Витлејемске Мајке Божије се налази непосредно до улаза у пећину Вертеп, са десне стране, док је на стубу, лево, икона лика Христовог, из које су потекле чудотворне сузе – миро, 25. децембра 1996 г. / 7. јануара 1997. г. Како је дошло до избора овог места за рођење Месије? Када римски цар Август нареди попис свог становништва Источне Римске Империје тј. Сирије и Палестине, а како и обручник Јосиф и Марија бејаху из рода Давидова, који се родио у Витлејему, дођоше из Назарета у

Витлејем на попис. Јосиф и бременита Марија тада поведоше вола и магарца (што се и изображава на иконама Рождества), вола да би платили данак цару, а магарца да носи Приснодјеву.

Пошто не нађоше нигде места за преноћиште, мада је Богородица у овом граду имала врло блиске рођаке, они се склонише у ову пећину, која је, иначе, једина остала нетакнута зубом времена, док све друге куће и гостионице данас не постоје. Новорођеном Богомладенцу Христу, после анђела и пастира, вођени звездом, поклонила су се и три мудраца[7] (Мт 2,1-12; Лк 2,1-17).

---

[7] Звезда, којом су се руководили била је једна посебна појава (појавивши се још на Благовести), мада се поједини астрономи па и неки савремени теолози, труде да је објасне чисто астрономски. Тако је, на пример, Кеплер у 17. веку поставио теорију по којој су се планете Јупитер и Сатурн 7. г. пре Хр., састале у виду Рибе.

Ову идеју усвојили су савремени астролози, Иделер, Енке, Хонтајм, Криншингер, и др. Оваква конјукција догодила се 7. г. пре Хр. три пута, при чему је размак између поменутих планета био врло мали. У прилог овој хипотези наводи се и вавилонско учење о Јупитеру и Сатурну као царским планетама; њихов сусрет је морао да буде од посебног значаја. Појава Јупитера и Сатурна у виду рибе значила је, према астролошким правилима и опште познатим јудејским очекивањима, рођење једног великог цара у Јудејској земљи.

Ипак је баш са астрономске тачке гледишта тешко објаснити како је ова звезда могла да предводи мудраце на њиховом путу од Јерусалима до Витлејема, од севера према југу, кад се у том правцу не креће ни једно небеско тело, затим, да звезда буде толики временски период видна, ноћу па још и дању.

И на крају, да се звезда физички спусти, скоро до пећине Богомладенца, а након тога напрасно нестане? Сем тога, време констелације Јупитера и Сатурна не слаже се са временом Исусовог рођења. Из истих разлога не може да дође у обзир ни Хелијева комета, која је прешла преко перихелиона 8. октобра 12. г. пре Хр. Стога, сва астрономска и астролошка нагађања треба оставити по страни, а ову појаву сматрати чудесним догађајем, за који су тумачи звезда били припремљени дугим и честим додиром са Јеврејима и њиховом религијом. Долазак мудраца из источних земаља само је доказ да су Месију очекивали сви народи, а не само Јевреји, и да је Месија дошао да спасе све људе.

Др. Емилијан М. Чарнић, *Исус Христос живот и дело*, Каленић, Крагујевац, 1993. г. , 27.

Наиме, мудраци вођени Витлејемском звездом са истока прођоше Јерусалим. На месту данашњег манастира Светог Илије, на пола пута до Витлејема, чудесна звезда је нестала што је Божијим промислом био повод да се врате до Јерусалима и питају цара Ирода за рођење пророкованог Месије. Ирод је био тобоже незаинтересован, али од тумача сазнаје да је место рођења Витлејем. Мудраци полазе за Витлејем, а код истог манастира Светог Илије звезда се поново појављује и доводи их до места рођења Богомладенца. Мудраци су били: из Арабије Мелхиор, из племена Симовог, који га дариваше златом као цара; из Персије Гаспар, из племена Хамовог, који га дариваше тамјаном као првосвештеника и Бога; из Египта Валтазар, из племена Јафетовог, који га дариваше измирном, као Месију Избавитеља и човека. Практично, преко представника сва три Нојева сина Богомладенцу се поклонио читав свет.

Овде је једна од ретких цркава која није порушена од стране безбожних Персијанаца у Светој Земљи. Главни повод томе била је икона три мудраца осликана на спољашњем зиду цркве, наиме, одјејања три мудраца су имала персијске мотиве и колорите. Мудраци Ироду нису рекли за место рођења Христовог, јер су за његову опаку намеру сазнали од анђела (Мт 2,1-12). Данас су Јерусалим и Витлејем готово спојени у један град. Дирљиво је учествовати у чудесној литији на дан Рождества Христовог, у којој учествује практично цео град 25. децембра по старом, тј. 7. јануара по новом календару. Патријарх у Витлејем стиже јашући, док су, такође на коњима, и три свештеника, који символично представљају мудраце.

Ево места где су пастири благовештени од анђела да се у граду Давидовом родио Господ *Спаситељ*, што име Исус и значи.

ПЕЋИНА ПАСТИРА У ПАСТИРСКОМ ПОЉУ (БЕТ-САХУР)

У ово Свето место стиже се када се из Витлејема, преко поља Воаз крене ка манастиру Светог Саве Освећеног.

Да би своја стада заштитили од дивљих животиња из пустиње, пастири су ноћу стражарили (на Пастирском пољу је и патријарх Јаков напасао своја стада). Једно од места за склањање од невремена при овим стражама била је ова пећина, од које је царица Јелена 324. г. начинила малу цркву. Ово је друга по реду црква, изграђена одмах после витлејемске, од стране највећих задужбинара у Светој Земљи. Мозаици су делимично сачувани до данас. Због чистоте пастира, анђели су прво њима благовестили о рођењу Месије.

У књизи о Јову читамо како су анђели клицали када је Бог стварао земљу (Јов 38,7).

После прародитељског греха они су вековима ћутали, а тада је поново дошао тренутак да проговоре и кличу. Бог се поново прослављао на земљи, а људи добијали мир. Еванђеље каже: „*Слава на висини Богу и на земљи мир, међу људима добра воља*" (Лк 2,14). Прве поклоне од људи Христос је добио од пастира. Овде своју монашку келију, непосредно поред нове, веће цркве, има један од добрих стараца, архимандрит Серафим, бивши игуман манастира Светог Саве Освећеног.

МАНАСТИР СВЕТОГ ТЕОДОСИЈА ВЕЛИКОГ

Враћајући се са поклоњења Богомладенцу Христу, мудраци су на овом месту у пећини преноћили три ноћи. Након посете Светом Симеону Столпнику, и његовог благослова, Свети Теодосије 465. године зида манастир, и то промислом Божијим, јер му се на овом месту угљевље у кадионици само упалило.

Ова подземна пећина се састоји из више мањих пећина – олтара, а посвећена је Светом Теодосију. Око себе је имао 693 калуђера, разних народности. Први је устројитељ монашког општежића, тј. заједничког литургијског живота у манастиру. Истицао се великом храброшћу исповедања вере православне наспрам кривославног дохалкидонског учења. Болесне је исцељивао милошћу Божијом, умножавао хлеб и пшеницу, чинио велика гостољубља управо као, Свети Сергије Радоњешки[8] на неколико векова касније.

Свети Теодосије рођен је у Кападокији, у селу Могариаси 424. г. а Господу се преставио у 105 години живота. Био је савременик Светог Саве Освећеног. У манастиру је тада било четири храма, а број монаха досезао је до броја 7000. Овде се налазе, поред многих моштију мученика побијених од Сарацена, и мошти Светог Теодосија, затим мошти његове мајке схимонахиње Евлогије, Софије мајке Светог Саве Освећеног, и гроб преподобне Ефросиније кнегиње Полоцке[9]. Већа црква, сазидана непосредно поред ове старије, потиче из 1995. године, када су завршени и конаци са тремом.

Данас је манастир женски, под јурисдикцијом Јерусалимске патријаршије и као светионик зрачи на једном брдашцету усред Јудејске пустиње, удаљен 4 километра од Витлејема. У Светињи се осећа чудесан мир и спокој, који се да̂ у души понети са собом. Ипак, манастир је данас веома угрожен од стране неправославних. Превентивно је дозидан појасни зид око манастира, а врата потпуно заблиндирана. Због оваквог опсадног стања (1998) велика је процедура да поклоници уђу у ову Светињу.

МАНАСТИР СВЕТОГ ИЛИЈЕ

На пола пута од Јерусалима до Витлејема, с десне стране се налази прелепи православни манастир посвећен Светом пророку Илији (= *Бог је Господ*) Тесвићанину из Галада. Саграђен у 5. веку, ово здање чува успомену на више важних догађаја из хришћанске историје.

[8] Последње, заветне речи Сергија Радоњешког братији, биле су: „Чините гостољубље".

[9] Руска монахиња високога рода, која се после поклоњења светим местима преставила у Господу 25. маја / 7. јуна 1173. г.

Наиме, Свети Илија је на овом месту преноћио, пре сусрета са Ахавовим жрецима на брду Кармилу (= *воћњак*), када је измолио благослов од Бога и спалио крвну жртву паљеницу пламеном са неба, на очиглед присутног народа и безбожних слугу Бога Ваала, којима њихов Бог (демон) Ваал није могао помоћи, и на њихов захтев, спалити крвну жртву за доказ правог Бога. Свих четири стотине педесет жречева Свети Илија је бацио са брда Кармил у поток Кисон (1. Цар 18,40).

Овде, у манастиру су и мудраци са истока преноћили, јер се Витлејемска звезда изгубила, што је био повод да се врате у Јерусалим и питају Ирода Великог за рођење Богомладенца. Сазнавши да је Витлејем град прорекованог Месије, крећу, а код истог манастира звезда се поново појављује (Мт 2,1-10).

Видно израженом симболиком, на Бадње вече 24. децембра / 6. јануара, патријарх са својом пратњом сваке године преноћи у овом манастиру, па одатле креће за Витлејем.

Око манастира се налазе маслињаци са уљаником, који подмирује већину патријаршијских потреба за тако неопходним маслиновим уљем. У манастиру се чувају каменчићи из Господњег времена.

ВИТАВАРА И ЈАРДЕНИТ

Далеко од Светиња Израиљевих и тадашњих Богослужења, не као учитељ него као гласник који људима скреће пажњу на нешто ново и непознато, Свети Јован отпочиње свој рад у Јудејској пустињи, која се протезала од јудејских планина до Јордана[10], у брдовитом крају северно од Мртвог мора. Ту у пустињској тишини и природи, Свети Јован Креститељ је, слично Мојсеју и Илији (а ипак јединствен по улози), нашао присну

[10] Извор Јордана је код Панијума (Пан = многобожачки демон страха, отуда реч за страх паника), испод планинског огранка Ермона и Либана. Ова река добија воду, подземно, из планинског језера Фијале, близу Асора, Јордан чини мало Меромско језеро, из кога се излива и отиче у Генисаретско језеро, па онда извире из Генисаретског језера и улива се у Мртво море.

везу са Богом, и по Божијем наређењу отпочео своју проповед о покајању и Небеском царству које се приближило. Дошло је време да Бог испуни своја обећања, да Израиљ доживи највећу милост, али само ако се свеобухватним покајањем удостоји таквог дара. Бог долази своме народу у личности Господа Исуса Христа. Јовановим речима народна очекивања су била побуђена и истовремено освећена.

Претеча је проповедао покајање не само речима, него и личним примером. Већ својом спољашношћу, одећом и храном показао се као прави Месијин претеча. Носио је, по обичају старозаветних пророка, хаљину од камиље длаке[11] (никако од камиљег крзна) и хранио се дивљим медом, акридама или мелагром (биљни овршци облика скакаваца), једноставно оним шта му је пустиња давала.

Јованове речи, спојене са његовим аскетским начином живота и погружавањем у воду за покајање, нису биле узалудне. Јордан и значи *„онај који се спушта."* Свети Кирил Јерусалимски вели: „Почетак света – вода, почетак Еванђеља – Јордан". Народ, иако заведен од својих слепих вођа, није одбацивао лични глас савести, него је, напротив, осећао тежњу за Божијим Царством. Претеча је тражио од људи да се одрекну дотадашњег грешног живота, да би се припремили за бољи, духован и срећнији живот. И не само то, захтевао је од покајника чврсту одлуку, дело којим ће на видан начин показати шта се догађа у њиховом срцу. Такав смисао је имало његово крштење. Јован је крштавао само водом, док ће потпуно обновљење људског бића донети крштење водом и Светим Духом.

Погружавање у воду показује неопходност изумирања старог, грешног бића, а излажење из воде почетак новог живота. Такво ново крштење донеће Месија заједно са Светим Духом, који даје живот, као и ватру која уништава зло, управо

[11] По јеврејском Закону, камила је сматрана, како за чисту животињу јер је преживала тако и за нечисту јер је имала спојене папке. Тако је и Свети Јован Богу приводио чисте, Јевреје и нечисте незнабошце. Такође, био је и последњи пророк Старог Завета, али и први и претпоследњи пророк Новог Завета.

како је и било обећано у Старом Завету. Ватра овде означава силу Светог Духа која осветљава, чисти, освећује и оживљава људско биће[12]. Пошто је требало да Месијино појављивање буде јавно и праћено Божијим присуством, Христос као Друго Лице Свете Тројице одлази да сам буде погружен у Јордану.

Еванђелисти сведоче о том узвишеном догађају: *„Тада дође Исус из Галилеје на Јордан Јовану да га овај крсти. А Јован му брањаше говорећи: Ти треба мене да крстиш, а ти ли долазиш мени? А Исус одговори и рече му: „Остави сада, јер тако нам треба испунити сваку правду." Тада га остави. И крстивши се, Исус изиђе одмах из воде; И гле, отворише Му се небеса, и виде Духа Божијега где силази као голуб и долази на њега. И гле, глас са неба који говори: „Ово је Син мој љубљени који је по мојој вољи"* (Мт 3,13-17).

И први пут у историји од постања света, на такав начин сва Три Лица Свете Тројице се показују људима. Људи су због својих грехова остајали неко време под водом, док је наш Господ, како еванђеље каже, изашао одмах из воде јер греха није имао.

Све се то догодило код места званог Витавара, што значи – *прелаз на реци*, јеврејски Бет Абарах. Место је удаљено 8 километара од Јерихона, данас у недоступној за поклонике, ратној, пограничној зони. Место где се данас погружавају поклоници је Јарденит, такође део реке Јордана.

Код Витаваре, сваке године на Богојављање црквени великодостојници православне Јерусалимске патријаршије, уз обезбеђење војске и полиције, врше велико освећење воде реке Јордана, крстом и босиоком (као телом Господњим) које трократо забацују до средине реке (па онда канапом извлаче на обалу) и молитвама, а полетање прелепе беле голубице симболично означава Светога Духа (који је присутан али не видно). Ова литија свечано полази од манастира Светог Јована Крститеља, подигнутог ктиторским заузимањем благоверне царице

[12] Др. Емилијан М. Чарнић, *Исус Христос живот и дело*, Каленић, Крагујевац, 1993. г., 43.

Јелене. Манастир је веома познат, јер се у њему, преображена, Света Марија Египћанка причестила, а након тога, прешла Јордан и отишла у пустињу. Овде су се у 6. веку скривали преподобни Јован и Симеон Јуродиви[13]. Манастир је са десне стране главног пута, када се прође Јерихон.

После крштења, Исуса је Свети Дух одвео у пустињу, где ће на самом почетку месијанске делатности доћи до борбе са сатаном.

ЈЕРИХОН, БРДО КУШАЊА И ЗАКХЕЈЕВ ДУД

Након крштења на Јордану, Свети Дух одведе Исуса у пустињу изнад најстаријег града на свету, *Месечевог града* или Јерихона. Најстарији град на свету је 250 метара испод нивоа мора, 8 километара од Јордана и 10 северно од Мртвог мора.

Самом кушању Исусовом, претходио је *четрдесетодневни пост*, као припрема за Његов месијански рад. Сатана је стварно и лично кушао Христа – дијаволос – кушач, стога сва кушања и почињу речима: *„Ако си син Божији...."* (Мт 4,3), јер ђаво није сигуран да је он син Божији, зато и проверава.

Четрдесет дана Исусовог боравка у пустињи подсећају нас на четрдесет дана кише приликом потопа, на исто толико дана које је Мојсеј провео на гори Синају (2. Мој 34,28), четрдесет дана које је пророк Илија провео у пустињи (1. Цар 19,8) и четрдесет година Јеврејског лутања пустињом под Мојсејем. Никог од ових личности за четрдесет дана, и исто толико година, Бог није оставио да у самоћи умре од глади, јер је права храна увек кроз Бога. Ђаво је покушао да, као и првог човека Адама, превари кроз сласт, самољубље и власт.

Спаситељ није хтео на ђаволов захтев да претвори камење у хлебове, зато што је знао да ће пре смрти претворити хлеб у своје тело и дати га нама у Светој тајни причешћа, ради вечног живота. То претварање је божански одговор на прво кушање[14].

[13] Спомен на ове угоднике Божије празнује се 21. јула / 3. августа.

[14] Др. Емилијан М. Чарнић, *Исус Христос живот и дело*, Каленић, Крагујевац, 1993. г., 48.

арапским хришћанима и назива се Кафар-Кана. Она је удаљена од Назарета свега неколико километара, када се од Назарета пође на север, према Средоземном мору.

Оно што следи су света дела Христова учињена у Самарији, на Галилејском подручју у Капернауму, Габхи, на Брду Блаженства, а истину о Преображењу Господњем докучићемо на Тавору, „Гори високој".

ИСУС И САМАРЈАНКА ФОТИНА

Мржња фарисеја према Исусу Христу бивала је све већа како је његова популарност у народу расла. Ученици Господњи су крштавали док Исус то није радио. Ипак, он излази из Јудеје и пролазећи кроз Самарију[20] иде у Галилеју путем који води средином Палестине. Месија долази у самарјански град Сихар, недалеко од земље коју је Јаков дао свом сину Јосифу[21].

Овде беше Јаковљев бунар. Христос, уморан од пута, негде око поднева, седе на клупу поред овог бунара. Самарјански народ је постао мешањем Израиљаца и пет многобожачких племена, насилно доведених из Вавилоније и Сирије. Због њиховог паганства и разних непримерених обичаја, Јевреји су их сматрали нечистим. Док су Христови ученици били одсутни, Самарјанка Фотина дође да захвати воду са овог бунара који је био дубок 32 метра.

Христос је затражио да пије воде, што је њој било несхватљиво, јер је по одећи препознала да је он Галилејац. Тада она рече: *„Како ти, који си Јудеј, тражиш од мене, жене Самарјанке, да пијеш?" Одговори Исус и рече јој: „Кад би ти знала дар Божији, и ко је тај који ти говори: Дај ми да пијем, ти би тражила од њега и дао би ти воду живу." Рече му жена: „Господе, ни ведра немаш, а студенац је дубок; одакле ти онда вода жива? Еда ли си ти већи од оца нашега Јакова, који нам даде овај студенац, и он из њега пијаше и синови његови и стока његова?" Одговори Исус и рече јој: „Сваки који пије од ове воде опет ће ожеднети; а који пије од воде коју ћу му ја дати неће ожеднети довека, него вода коју ћу му дати постаће у њему извор воде која тече у живот вечни". Рече му жена: „Господе, дај ми ту воду, да не жедним и не долазим овамо да захватам." Рече јој Исус: „Иди, зови мужа својега, и дођи овамо".* Пошто она одговори да нема мужа, Господ јој пророчки указа на неке детаље из њеног личног живота, на шта она рече: *„Господе, видим да си ти пророк. Оци наши клањаху се Богу на гори овој, а ви кажете да је у Јерусалиму место где се треба клањати."*

Видећемо да је Спаситељ насупрот самарјанском култу најпре ставио јудејски. *„Жено, веруј ми да долази час када се неће клањати Оцу ни на гори овој ни у Јерусалиму. Ви (Самарјани) се клањате ономе што не знате; а ми се клањамо ономе што знамо, јер је Спасење од Јудеја. Али, долази час, и већ је ту, када ће се истински богомољци клањати Оцу у духу и истини, јер Отац тражи да такви буду они који му се клањају"* (Јн 4,5-23).

Сада Христос, насупрот јудејском ставља хришћански култ. Самарјанки открива да је Он очекивани Месија, а Фотина одушевљена жури у град да јави шта је сазнала о Месији баш као и раније Филип. Пријемчивост становника Сихара за месијанско откривење приказује се у најлепшој светлости, насупрот тврдоћи срца Изабраног народа. Јевреје је Исус тражио, али су они остали неверни. Самарјани су тражили Господа и поверовали у њега[22].

Изнад кладенца царица Јелена је подигла храм, који је касније украсио чувени цар Јустинијан. Руска царска мисија у

[20] Исто, 69.

[21] Овде, близу града Сихара, на самом улазу у Макнах долину, Авраам је подигао шатор (1. Мој 12,6-7). Ту је затим дошао Јаков из Месопотамије, и настанио се, пре тога помиривши се са својим братом Исавом. *„И купи (Јаков) комад земље, где разапе шатор свој, од синова Емора, оца Сихемова, за 100 новаца – кесита"* (1. Мој 33,18-19). Одатле Јаков бежи на југ, у град Ветиљ, јер синови његови у Сихему начинише покољ. Сихем или Сихар је данашњи град Наблус (од Адријановог Неополис = *Нови Град*), у подножју горе Евал (= *гора проклетства*), удаљен километар од кладенца.

[22] Др. Емилијан М. Чарнић, *Исус Христос живот и дело*, Каленић, Крагујевац, 1993. г., 72, 73.

У другом кушању није хтео да се баци са Јерусалимског храма, са висине од 130 метара у дубину, како је то ђаво предлагао (Пс 90,11-12), зато што ће касније, после васкрсења, поћи у супротном правцу, навише од земље ка небу. Тако ће на предложено спуштање и падање одговорити победоносним уздизањем[15].

У трећем кушању је одбио сва земаљска царства, њихову драж, сјај, јер нипошто није хтео да постане земаљски монарх, што пред Пилатом јасно потврђује[16]. Његов циљ је да постане Цар свих народа, као Спаситељ и Господ.

Зато је својим Апостолима наредио да његову науку пронесу по целом свету. Као Свет и Безгрешан, Господ је пристао да га ђаво куша, да би тиме показао своје највеће самоодрицање и послушност Богу. Тиме је уједно и нама показао пут и начин борбе против искушења. Изнад пећине где је Месија искушаван, данас је прелепи православни манастир Карантал – Сарандарион. У њему се налази место на коме је Христос седео и означено је малим олтаром.

Поред многих драгоцености, у манастиру се налази и копија чувене иконе „Достојно јест", која је и заштитница овог места. Врло близу Карантала је и место трећег кушања на самом врху брда, где се налази недовршена тврђава Киприс, којој је Ирод Велики дао име по својој мајци.

У самом граду, поред прастарог Јерихона и његових рушевина, налази се црква пророка Јелисеја ученика Светог Илије из града Тесве. Са леве стране у порти цркве је чувени Закхејев дуд, на кога се цариник Закхеј (= *чист*)[17] попео да би видео Исуса који је туда пролазио. Исус му је тада рекао:

[15] Исто, 48.

[16] Исто, 48,49.

[17] Цариници су били приватне личности којима су Римљани изнајмљивали право за скупљање пореза. Од скупљеног су морали одређени износ давати Римљанима, а остатак стављали у свој џеп. Били су веома омражени у народу. Имали су и своје чиновнике, па су неки познати као старешине цариника. Један од таквих старешина био је Закхеј.

„Закхеју, сиђи брзо; јер ми данас ваља бити у дому твоме". Христос је био у његовој кући, а овај грешник рече: *„Господе, ево пола имања свога дају сиромасима, и ако кога нечим оштетих, вратићу четвороструко"* (Лк. 19,5-8).

Само присуство Месијино утицало је да се Закхеј покаје, а након тога сведочи веру Христову заједно са Светим апостолом Петром, који га је и поставио за епископа у Кесарији Палестинској. У Јерихону Христос је исцелио слепог Вартимеја, објавио по трећи пут своју смрт и кренуо пред Пасху на своје страдање у Јерусалим. Јерихон је данас у зеленој оази, окружен плантажама банана и палми. То је место винограда, као и ретког украсног дрвећа. Од Јерусалима до Јерихона у правцу југа има само 34 километра.

ЦРКВА СВЕТОГ ПРОРОКА ЈЕЛИСЕЈА

Налази се покрај Јерихона, а у њеној порти је чувени Закхејев дуд.

Овај Свети пророк Јелисеј живео је на 900. г. пре Христа. Пре чудесног узношења на небо у огњеним кочијама Светог пророка Илије, Бог откри Светом пророку да себи за наследника узме Јелисеја, сина Сафатова, од племена Рувимова из града Авелмаула. Јелисеј када Свети Илија баци на њега свој пророчки огртач остави дом свој и крену за Светим (1. Цар 19,19-21). Пророк Јелисеј је, након узношења на небо Светог Илије, остао да продужи пророчку службу Божију са још већом силом од претходника. Од учињених његових чудеса поменућемо нека: Раздвојио је воду на Јордану, као некада Мојсеј на Црвеном мору; горку воду у Јерихону учини питком; умножи уље у лонцима бедне удовице; жени Суманки васкрсе умрлог сина; са двадесет хлебчића нахрани стотину људи; сирском војводи Неману рече да се седам пута спусти у Јордан и да тако губа сиђе са њега; наведе проказу (губу) на слугу свога Гиезија због среброљубља, и још многа друга чудеса учини овај Свети пророк и угодник Божији Јелисеј који се Богу престави у врло дубокој старости (2. Цар 2,14:21-22; 4,1-7:32-36: 42-44; 5,10:26-27).

МИЛОСТИВИ САМАРЈАНИН

На јерихонском путу, одмах по изласку из Јерусалима, десно, налази се обележено место где је Господ изговорио еванђелску причу о милостивом Самарјанину: Учитељ Закона, желећи да се оправда упита Исуса:

– *А ко је мој ближњи?* Након поучног одговора, кроз причу – да је ближњи сваки човек који помогне, па био он и „нечисти" Самарјанин – Христос даје одговор свима до данас (Лк 10,25-37).

КАНА ГАЛИЛЕЈСКА

Из Јерихона, Христос одлази у Галилеју и отпочиње своју јавну мисију. Место првог чуда Христовог јесте Кана Галилејска.

Прво од чуда Христових описује Еванђелист Јован. Наиме, због крштења на Јордану и четрдесетодневног поста у Јерихонској пустињи, Господ је око два месеца био растављен од своје мајке и са њом се поново срео у Кани Галилејској.

Јосиф је умро и тако је дрводељски посао у кући мировао, а Богомајка је остала сама. Она се у Кани, заједно са осталим женама, бринула да за свадбу буде све у најбољем реду. При крају обеда је примећено да нема довољно вина, што је итекако могло да осрамоти домаћина, па је Богородица изговорила тада две речи: „*Немају вина*" (Јн 2,3), као скромну молбу за чудесну помоћ од Господа. Одговором да још није дошао час његов, не прекорева нити сасвим одбија Маријину молбу већ истиче да моменат и почетак његовог месијанског рада зависи само од Бога. Ипак, Богородичине речи су биле непосредан повод за Исусово прво чудо. У кући је било шест камених судова за воду, који су служили за прање руку и посуђа, јер по јеврејском учењу, камен не прима никакву нечистоћу, што са глиненим судовима није случај. Пошто је свадба дуго трајала и била добро посећена, вода се у судовима потрошила. Христос наређује да се судови напуне до самог врха, што је послуга и учинила. Ово је важан моменат, чија је сврха да одбије сваку сумњу у истинитост чуда, јер у судове, препуњене водом, није било могуће досути вина да би вода добила такав укус[18]. Вода је у свих шест судова од по 90 литара претворена у вино.

Трпезар је на свадби у ствари, био, први слуга коме је била поверена брига око послуживања. Таквом човеку Христос наређује да однесе вино пред госте, које је претходно морао да проба. Пошто трпезар мисли да је редовним путем вино добавио младожења, он изговара опште познато схватање, да је овакво добро вино погрешно чувати за крај гозбе.

Ово је прво Исусово чудо не само у Кани него уопште, пројава његовог божанства, неограничене моћи над природом, моћи коју само Бог има[19] (Јн 2,1-11).

Све ово се догодило у кући Симона Зилота или Кананита, који је, видевши ово чудо, оставио сватове и пошао за Христом. Симонов венчани кум био је потоњи велики апостол Вартоломеј. Брак је једна од седам Светих тајни, освећена и установљена још у рају (1. Мој 1,27-28).

У Новом Завету је Господ Исус Христос благословио брак својим присуством свадби, овде, на Симоновој свадби у Кани.

Симон Зилот, што значи *ревнитељ за веру*, разапет је на Кавказу на Абхазији, а погребен у Никопсији (остаци града су близу обале Црног мора, 30 километара од садашњег места Сумун). Био је један од најсрчанијих апостола, који је заједно са апостолом Петром извадио нож када у Гетсиманији ухапсише Христа.

Црква Светог Ђорђа подигнута је на темељима куће овог апостола. Од укупно шест, сачувана су два камена суда у којима је вода претворена у вино.

Поред овог чуда, Христос је овде учинио још једно, када својом речју исцели дете неког царевог човека које је умирало, који из Капернаума дође у Кану да моли Исуса за оздрављење свога сина (Јн 4,46-54). Данас је Кана велико галилејско село са

---

18 Др. Емилијан М. Чарнић, *Исус Христос живот и дело*, Каленић, Крагујевац, 1993. г., 56, 57.

19 Исто, 57.

Светој Земљи је 1917. г., покренула иницијативу за обнову овог Светог места. Међутим, до данас, црква је недовршена. Кроз недовршени манастир долази се до параклиса (капеле), мале пећинске цркве са Јаковљевим кладенцом, који је тачно на средини параклиса. Због хиљадугодишњег таложења земље, Јаковљев кладенац је данас неколико метара испод нивоа тла. Новозаветна служба Богу треба да се састоји у духовном делању, предавању целог човека Богу са пуним поуздањем, убеђењем, делом и речју. Бог је дух, па и Новозаветна жртва мора да буде права духовна, да своје средиште има у човечијем духовном бићу. Хришћанство може стварно да ослободи човека од греха и да га одведе не само у спољашњи него и унутрашњи, прави, жив однос са Богом.

Самарјанка Фотина постала је хришћанка и заједно са својим синовима Виктором и Јосијем, као и својим сестрама, проповедала је Христову науку спасења широм мале Азије и Африке, а живот је мученички завршила у Риму, обративши у хришћанство и Домину, кћер злогласног Нерона.

Њене мошти сачуване су до данас. Јаковљев кладенац је од Јерусалима удаљен свега 65 километара, врло близу главног пута који води до библијског места Наблус. Овде је 1979. г. мучки убијен игуман Фелумен, ударен секиром посред лица. Првобитно је сахрањен у Патријаршијској костурници у Јерусалиму, али је кивот данас у грчкој православној Богословији, на Сиону.

Пре неког времена отворен је његов гроб, а присутни свештеници доживели су несвакидашње чудо. Наиме, ожиљак од сечива на лицу потпуно је ишчезао, а лице му је било необично светло са потпуно очуваном брадом[23]. Бог чудима прославља угоднике своје.

Велике тајне божанске науке Христос открива прво Изабраном народу, али и незнабошцима у Галилејској области.

[23] Инокиня Наталия, *Русский Иерусалим. Письма русской инокини со Святой Земли (1983-1989. годы)*, Воскресеніе, Санкт-Петербург, 1996. године, 100.

1. Место где је изникло тројеђно дрво, од кога је начињен Часни Крст Господњи, доступно је поклоницима за целивање. Црква Часнога Крста, или Лотова црква данас је надомак новог града Јерусалима.
2. На дан Васкрса патријарх Диодор предаје црвено јаје поклоницима у својој резиденцији која се налази преко пута Јерусалимске патријаршије.

1. Поглед са врха Хорив (2440 м) на остале врхове Синаја. На Хориву је Мојсеј од Господа примио Десет заповести на две камене таблице.
2. Снимак дела Богородичиног дрвета (дрво Сикамора = укрштен дуд и смоква) у Матареји, данас предграђу Каира. Свето предање каже да је у овом дрвету Богомајка са малим Христом нашла спас сакривши се од римских војника који су поред дрвета прошли ништа не проверавајући, јер је паук после уласка Богородице у отвор дрвета, невероватном брзином исплео своју мрежу која је потпуно прекрила улаз.
3. Кладенац праоца Јакова је место чудесног преображења самарјанке Фотине после Христове поуке. Кладенац је дубок 32 метра и вода је до данас изузетног укуса. Ова подземна, православна црква је врло близу града Наблуса и старозаветне горе Евал.

1. Црква Светог Јована Крститеља се налази на поседу руског манастира Вазнесења Господњег на Маслинској гори. У поду цркве поплочаним мозаиком налази се удубљење у којем је глава Светог почивала, после преноса из Иродовог дворца 32. године. Место је пронашла Света Равноапостолна царица Јелена.

2. У Еин-Карему је руски манастир Горњаја, Горњенски посвећен Светом Јовану Крститељу. Ово је и место рођења Претече Господњег. Овде се налази сачувани део камене стене на којој је Свети стајао за време своје прве проповеди, која је гласила: „Покајте се, јер се приближило Царство небеско".

1. Место чудесног рођења Господа и Спаса нашега Исуса Христа обележено је четрнаестокраком звездом и налази се у Витлејемској пећини - Вертепу.

2. Велелепна црква Христовог Рођења је прва од 22 задужбине Свете Благоверне царице Јелене подигнуте у Светој Земљи. Крстообразни детаљ настао је после чудесног излетања стршљенова из једног од стубова, за време пљачкања Витлејемског храма. Стршљенови су тада пљачкаше, нагнали у бекство.

3. Из Христове иконе, осликане на врху стуба са леве стране од улаза у пећину Рођења, потекло је миро, миришљаве уљане сузе, које се и данас тајанствено сливају низ Христово лице. Чудо се догодило 25. децембра/7. јануара 1996. године.

Планински масив изнад Јерихонске пустиње на коме је Господ Христос искушаван од ђавола после четрдесетодневног поста. Са леве стране у брду, над пећином, у којој је Христос први пут искушаван подигнут је православни манастир - Четрдесетнице, Сарандарион или Карантал. На самом врху је недовршена тврђава Киприс којој је Ирод Велики дао име по својој мајци, а то је уједно и место трећег кушања.

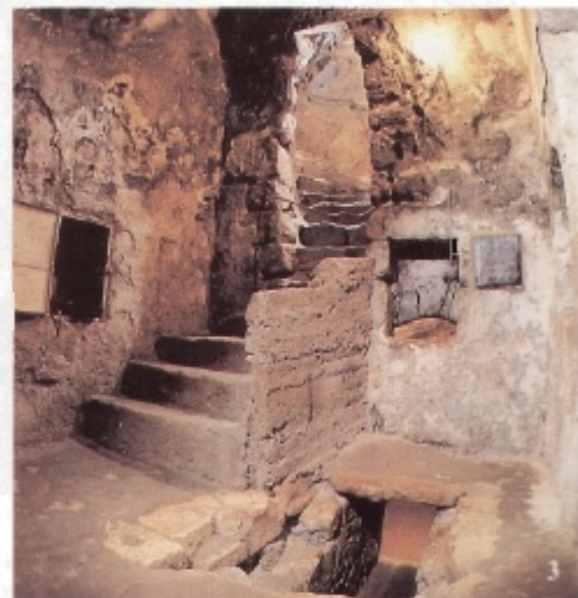

1. Ово је део камене стене на којој је седео Господ Христос када га је ђаво после четрдесетодневног поста први пут искушавао: „Ако си Син Божији, реци да камење ово постану хлебови?".

2. Закхејев дуд. Цариник Закхеј је био врло низак растом. Зато је мислио да је потребно да се попне на дуд да би га Христос приметио у мноштву народа. Ово дрво је до данас остало и налази се у граду Јерихону у порти цркве Светог Пророка Јелисеја.

3. Улаз у гроб Светог Лазара Четвородневног. У Витанији је Христос чудесно васкрсао свога пријатеља Лазара, који је четири дана лежао мртав у гробу.

Табха (Тавга) је место чудесног умножења пет хлебова и две рибе, са којима је Господ Христос „нахранио пет хиљада људи без жена и деце". Сачуван је део камене стене са предивним мозаиком на којој је тада стајао Господ Христос.

ХРИСТОС У ГАЛИЛЕЈИ

Када Исус чу да је Јован бачен у тамницу, повуче се у Галилеју, напусти Назарет и дође те се настани у Капернауму на обали језера у крајевима Завулоновим и Нефталимовим, да се испуни шта је рекао пророк Исаија: *„Земља Завулонова и земља Нефталимова према мору, преко Јордана, Галилеја у којој живе незнабошци, народ који седи у тами виде велику светлост, и онима који седе у подручју смрти и под њеном сенком њима засија светлост". Сада Исус поче проповедати и говорити: „Покајте се, јер се приближило царство небеско."* (Мт. 4,15-17). Из овог кратког дела светог Еванђеља видимо да је јеврејски народ могао само покајањем и потпуном изменом мисли и живота да се духовно припреми за прихватање Исуса као очекиваног и Богом одређеног Месије.

ВИТСАИДА ГАЛИЛЕЈСКА

Месија је имао потребу и за сарадницима, којима ће ставити у уста своју моћну реч да њоме привлаче људе Богу и тако продуже његов рад на земљи. Међу првим следбеницима које је Спаситељ изабрао и себи позвао били су рибари, Андреј и Симон, звани Петар. Позив њима догодио се приликом једног проласка Христовог крај Генисаретског језера, близу Витсаиде, места Петрова и Андрејина[24]. Прелепи манастир посвећен је вечној успомени на тај догађај, а налази се на самој обали језера, уз град Тиберију – који је један од четири култна јеврејска града. У овом граду, је недавно откривен чамац дужине 8 и ширине 2,5 метра из првог века, у којем су пронађени рукописи који потврђују да је чамац припадао рибарима који су „познавали" Господа. Јевреји знају да је чамац Спаситељев, али о пронађеним документима у њему мудро ћуте[25].

---

[24] Др. Емилијан М. Чарнић, *Исус Христос живот и дело*, Каленић, Крагујевац, 1993. г., 53.

[25] Инокиня Наталия, *Русский Иерусалим. Письма русской инокини со Святой Земли (1983-1989. годи)*, Воскресение, Санкт-Петербург, 1996. године, 141,142.

Прелепо језеро названо Галилејским морем, Хинеретским, Тиверијадским и Генисаретским језером, опкољено је брдима, а лежи на 204 метра испод нивоа мора. Вода је питка и језеро богато рибом, зато рибарење беше важно занимање од кога се живело. Синови Јонини остављају све и полазе за Христом зато што им даје нешто несравњиво веће. До тада су хватали само рибе, и то за малу зараду, само ради одржавања телесног здравља и живота, а од сада ће бити ловци и спаситељи људских душа. Другу двојицу, браћу Јакова и Јована, Заведејеве синове, који су већ дуже време били под Исусовим утицајем, он свечано позива и узима за своје сталне ученике и пратиоце (Мт 4,18-22). Позвавши поменута четири апостола, Христос је положио темеље земаљске установе Царства Божијег – Цркве. Својом науком и делима, нарочито чудима, Христос се показује као највећи пророк, наговештен од пророка Исаије. Путујући неуморно по Галилеји, он као учитељ улази у синагоге и проповеда, објављујући радосну вест о Божјем царству. Вест о Исусу и његовом раду раширила се брзо на све стране, па су људи почели да му долазе не само из свих крајева Палестине, него и из околних крајева.

ПИСМО ЦАРУ

Бивши царски намесник у Judeји, пре Пилата, многобожац Публије Лентула, савременик Христов, сматрајући за потребно, обавестио је о свему римског императора Тиберија. У писму је стајало:

„Чуо сам, Цезаре, да желиш знати о овоме што ћу ти сада писати. Овде се налази човек који живи у великим врлинама и зове се Исус Христос. Народ га назива пророком, а његови ученици га сматрају за божанство. Веле да је син Бога, Творца неба и земље и свега што на њој има и бива. Заиста, Цезаре, сваки дан се чују чудне ствари о овоме Христу. Да лечи болеснике само додиром и да мртве васкрсава једном речју. Он је човек средњег, лепог стаса. Изглед му је благ и достојан поштовања. Коса му је боје добро зрелог лешника, пада му у увојцима преко ушију и са бескрајном милином шири се по плећима. Носио ју је раздељено на темену на „назаретски начин". Чело му је високо и чисто.

Образи су му љупко румени. Нос и уста његови дивно су правилни, брада му је честа, боје као и коса, није дуга и на средини је раздељена. Очи су му лепе и сјајне, као сунчани зраци, и нико не може право да гледа у њих од сјаја. Укорава с величанством, а опомене су му пуне благости. Или говорио или творио, увек то чини са милином и озбиљношћу. Никад га не видеше да се смеје, али су га видели да плаче. Веома је умерен, врло скроман и веома мудар. Једном речи: то је човек, који својом великом лепотом и својим божанским преимућством надмашује све синове човечанства. Науком задивљује сав Јерусалим. Он нигде није ништа учио, а зна све науке. Иде босоног и гологлав, многи га исмевају, али у његовом присуству стрепе и чуде се. Веле да такав човек није никада ни виђен, ни чувен у овим пределима. Многи Јевреји га сматрају за божанство и верују му, а други га туже мени, као да је противник твоме Величанству, Цезаре. Он није никада никоме учинио зло, али јесте добро. Ипак сам твоме Величанству, Цезаре, готов да слушам, како ми наредиш биће извршено. У Јерусалиму седме индикције, месеца једанаестог."

Твога Величанства највернији и најпонизнији слуга,
Намесник Публије Лентула[26]

Овако пише незнабожац. А незнабожци су хтели да оспоре Христово постојање, те према томе ово може да послужи само истини.

КАПЕРНАУМ

Капернаум, село некаквога Наума, у преводу село сажаљења, јесте место у коме је Христос начинио највећи број чуда, али га је на крају ипак проклео. Овде је била кућа Петрове таште, коју Христос једном приликом исцели. Темељи ове куће су осмоугаони. Христос је ту имао своју радну собу, и то

26 Инж. Војислав Поповић Хаџија, *О Светој Земљи*, ауторско издање, Београд, 1979. г., 288, 289.

средишњу просторију. Господ је у близини Капернаума, на оближњем брду, изабрао Дванаесторицу, и то: Симона, кога назва Петром и Андреју, брата његова – синове Јонине из Витсаиде; Јакова званог Велики и Јована, синове Заведејеве и Саломе кћери Јосифа Обручника; Филипа из Витсаиде; Натанаила, званог Вартоломеј, сина Толомејева из Кане; Тому званог Дидим (Близанац); Матеја (= *Теодор*, српски *Божидар*), Левија цариника, сина Алфејева и Маријина из Капернаума; Јакова званог Мали, брата Матеја цариника; Симона званог Зилот или Кананит, на чијој је свадби био Христос у Кани Галилејској; Јуду Јаковљева, званог Тадеј, сина Јосифа Обручника; Јуду Симоновог Искариотског (Лк. 6,13-16), који касније би замењен Матијом, јер издаде Господа.

Христу су у Капернауму доносили доста болесника, узетих, бесомучних, хромих од рођења, и сви су били исцељени. Својом речју он лечи: слугу римског капетана, човека оболелог од губе, васкрсава дванаестогодишњу Јаирову кћер, жену од неконтролисаног течења крви (Лк 5,12-14; 7,1-10; 8,41-56).

А једним новим чудом Господ крепи веру својих апостола, откривајући своју величину, свезнање и моћ. Прилику за то дали су му скупљачи храмовног пореза, који су пришли испред синагоге апостолу Петру и упитали га да ли његов учитељ плаћа порез који је био разрезан после вавилонског ропства, и који је сваки одрасли Израиљац од своје двадесете године морао да плаћа на име одржавања храма и богослужења[27].

У почетку се плаћала једна трећина шекела, а касније једна половина. Један статир вредео је колико и један шекел[28].

[27] Др. Емилијан М. Чарнић, *Исус Христос живот и дело*, Каленић, Крагујевац, 1993. г., 199.

[28] Први новци прављени су од легура сребра и злата, коришћени још у 8. веку пре Христа у Мидији (Мала Азија – данашња Турска). Јевреји, због своје бурне историје, нису имали времена да кују сопствене новце али су их зато ковали у Јерусалиму за време Хасмонеја. Били су то сребрни новчићи који су се вагали. У Светој Земљи је било толико различитих новчића, да су и купци и про-

Крајњи циљ овог питања упућеног Петру није био нимало безазлен, наиме Господ није прихватао извесне обичаје својих савременика па су мислили да ће и овај обичај заобићи, да би могли да га оптуже за непоштовање овог дела Мојсејевог закона. Онај ко зна да ће апостол Петар, бацивши удицу у језеро, у устима прве извађене рибе наћи новац који је довољан за улаз обојице у храм, тај зна унапред како за своја страдања тако и за страдања многих других (Мт 17,24-27).

Исус даје свој прилог Јахвеовом храму, а Јевреји ће после разорења Јерусалима тај исти прилог давати за Јупитеров храм на капитолу у Риму. Риба Хромис или Петрова риба и дан данас живи у Галилејском мору.

Овде Месија проговара и о првенству апостолском, јер ко од њих жели да буде највећи тај свима треба да служи. Том приликом још је рекао да ко прима дете у Његово име, Њега прима, пригрливши једног малог дечака, Игњатија Богоносца, који касније постаде епископ у Антиохији (Лк 9,46-48). До

давци морали добро знати њихову вредност. Зато је и цветала делатност „мењачи новца” (Мт 21, 12).

шекел = сикал (отприлике 11,4 грама)
мина = 50 шекела (отприлике 500 грама)
талант сребра = 45 кг сребра } (Мт 18,24-25)
талант злата = 91 кг злата }

У Новом Завету био је највише заступљен римски, грчки и јеврејски новац.

Јеврејски – **лепта** (од бронзе) и **шекел**
Грчки – **драхма** (сребро) – ковао Антиох = 1 динар (Лук 15,8)
статир (тетрадрахма – сребрни новчић) = 1 шекел
мина = 30 шекела
Римски – **динар** .... 4 динара = 1 шекел = статир
120 динара = 1 мина = 30 шекела

Динар – од римске новчане јединице „denarius” је још у оптицају у: Кувајту, Ираку, Тунису и Српским земљама.

Библијски речник, приредио Радомир Ракић, доцент Богословског факултета, друго допуњено издање. Савремена администрација, Београд, 1994. г., 133.

данас, у овом граду, као и свој околини, можете видети само црно, угљенисано камење.

Кроз векове су многи покушавали да Капернаум населе становништвом, али је то немогуће и данас. Ако би се нека кућа преко лана сазидала, ноћу би се, обавезно, „сама од себе" порушила.

ТРПЕЗА ГОСПОДЊА – (mensa Domini)

Непосредно пре Табхе налази се ово чудесно место. Након Васкрсења, сем Спасовог обећања да ће пре апостола отићи у Галилеју (Мт 26,32), ученици су хитали у ове крајеве да без синедрионске присмотре ишчекују појаву Васкрслога. Након безуспешног риболова, у повратку су на обали видели Господа, који им заповеди да наново баце мреже. Тада извукоше 153 рибе (Јн 21,3-11), символично колики је био и број народа у античком свету. На Велики Четвртак су они Њему зготовили обед, а овде је Он њима припремио обед (Јн 21,12-13). Није чудо што је овај еванђелски риболов, са ухваћених 153 рибе, млада Црква схватила као указивање на њен велики задатак, мисију, да пронесе Радосну Вест људима по целом свету[29].

ТАБХА (ТАВГА) – ХЕПТАПЕГОН

Врло близу Капернаума, на самој обали језера, према западу, у подручју Табхе – седам извора, јесте место чудесног умножења пет хлебова и две рибе (Мт 14,14-21). Успомену на тај догађај овековечила је мозаиком Света Равноапостолна царица Јелена. Свуда уоколо је непоновљив пејзаж. Само се овде могу видети букети цветова пузавица, предивних боја, од плаве до црвене у свим нијансама.

[29] Др. Емилијан М. Чарнић, *Исус Христос живот и дело*, Каленић, Крагујевац, 1993. г., 357,358.

БРДО БЛАЖЕНСТВА

На оближњем брду, одмах изнад Табхе, које се назива Брдо Блаженства, Господ је открио најјаче Новозаветно оружје спасења – Блаженства. Као што цар Давид блаженством почиње своје псалме, тако Христос своју проповед почиње Блаженствима, која символично представљају рајску лествицу са девет врлина, степеника, узрастања ка Господу Христу. А то су: прво Блаженство је Смиреност; друго Покајање; затим Кротост; четврто Блаженство је Праведност; пето Милосрђе; да би се узрасло до шестог Блаженства потребна је Чистота срца; седмо је Миротворство; затим Прогон ради праведности, као осми степен Блаженства; и круна, венац, девети степеник је Страдање Христа ради – Свето мучеништво[30]. Не случајно, после Блаженстава Господ поручује: *„Радујте се и веселите се, јер је велика плата ваша на небесима"* (Мт 5,2-12).

Са Брда Блаженства се пружа предиван поглед на пределе према језеру, са којих је нашега Господа слушало више хиљада људи.

Ова епизода еванђелске историје је уједно пророчанство за Цркву. Као што се Христу Спасу обраћаше народ са свих страна, тако се и Цркви његовој обраћају угрожени грехом на овом свету, и налазе у њој помоћ за своје невоље. Како Табха и Трпеза Господња, тако ни ово Свето место, данас нема православни храм.

ПРЕОБРАЖЕЊЕ ГОСПОДЊЕ

Ходећи са својим апостолима по Галилеји као Пастир добри, Христос је својим ученицима Петру, Јакову и Јовану, открио славу небеску.

Након повратка послатих Апостола са проповеди по градовима Израиља, једном приликом Христос их запита шта народ прича ко је он? Док су једни одговарали Јован, Илија,

[30] Бранко А. Цисарж, *Основи хришћанског учења о вери и моралу*, Свети архијерејски синод Српске православне цркве, Београд, 1976. г., 160-187.

Мојсеј или неки од пророка, Господ их упита: *„А ви шта велите ко сам ја?"* – на шта Петар одговори: *„Ти си Христос, Син Бога живога!"* (Мт 16,15-16).

Кроз срчаног али неуког Петра тада је проговорио сам Дух Свети. Да би видели Његово преображење и сјај Божанске, нестворене светлости, Христос узима своја три најближа ученика (не све, због Јуде Искариотског), и то осам дана после првог наговештаја својих страдања, и изводи их на једну гору високу Тавор.

Ова света гора, која је симболично представљала узвишеност хришћанске вере, у преводу са јеврејског значи *палата чистоте и светлости*; висока је 562 метра, а налази се на северозападном крају Језраелске долине, 10 километара југоисточно од Назарета.

Најљубљенији Апостоли су били: Петар, Симон још називан Кифа што значи *стена – камен*, који је представљао веру и срчаност; Јаков, представљен као *симбол наде*, зато што је он први од свих Апостола пострадао, и то са надом у васкрсење; Јован, најмлађи и највернији апостол као *представник љубави*, јер га Христос највише љубљаше. Преко њих тројице били су представљени новом свету љубав, вера и нада као основни темељ Хришћанства.

Пред њима, као нашим сведоцима, Христос се чудесно преобразио и заблистао као најсјајније сунце, док су са његове леве и десне стране били и са њим разговарали Мојсеј као представник мртвих – који је требало да јави мртвима у аду скори долазак Спаситеља и Илија, као представник живих – да анђелима јави скори повратак Христов, што је одсликало дефиницију Цркве на земљи: живи и мртви као уди са главом Господа нашег Исуса Христа. Одушевљени и запрепашћени апостоли су сведоци још једног величанственог призора, којим је настао врхунац догађаја са знацима светлог облака и гласа Бога Оца са неба. Облак је био знак којим је Бог водио Израиљ по пустињи. Јављање Јахвеа (погрешно је: Јехова) на Синају у тамном облаку обележио је Стари Савез као сенку (2. Мој 19,16-18), а овај сјајни облак је наговештај Новог Савеза

истине и духовне благодати. Уз то, глас са неба да је Христос Син љубљени Бога Оца открива потпуни смисао целог догађаја. Овај глас је до краја убедио апостоле да су у близини Бога, пред којим грешни људи осећају страх. Зато оситивши Божију близину, пали су уплашени, са лицима према земљи. Када их је Исус подигао, видели су га опет у његовом људском облику (Мт 17,1-8; Мк 9,1-8; Лк 9,28-36). Ово их је охрабрило пред пут у Јерусалим, где ће видети сву величину Христове жртве и послушности Оцу[31]. У Старом Завету ова гора се помиње као гора молитве. Наиме, на гори Тавор се молио Деворин војвода Варак пред одлучујућу битку са многобројнијим непријатељем (Суд 4).

Православна црква, посвећена Светом пророку Илији, подигнута је на месту самог догађаја Преображења. Цело брдо је 6. августа по старом[32], а 19. августа по новом календару, прекривено седефасто белим облаком, док је иначе целе године изузетно ведро. Свако не може ући у олтар, јер је за то потребан благослов; зато је део камене стене испод часног престола Господњег исечен и доступан за целивање свим поклоницима.

У доњем делу цркве, са леве стране од улаза, налази се чудотворна икона Мајке Божије са многим захвалницама поводом исцељења пред њом, и то у облику руку и ногу начињених од воска. Уљем из кандила пред овом иконом мироше се уз благослов.

---

31 Др. Емилијан М. Чарнић, *Исус Христос живот и дело*, Каленић, Крагујевац, 1993. г., 193.

32 Јулије Цезар, 46. г. пре Христа, наручи овај календар од египатског научника Сосигена, који пак на основу Канопског едикта устроји да свака четврта година буде преступна, а почетак године у јануару (раније, година је почињала у марту). Календар је име добио по наручиоцу – јулијански, као и седми месец – јули.
Патријарх Павле, *Да нам буду јаснија нека питања наше вере I*, Издавачки фонд Архиепископије београдско-карловачке, Београд 1998. г., 140.
У употреби је делимично код Грка, Руса, Срба и у Јерусалимској цркви, због тога, јер је био у употреби када Бог похођаше земљу.

ВИТАНИЈА

Витанија, у преводу – *кућа сиромаха* или *дом беде*, је село надомак Јерусалима на јужној падини Маслинске горе. У њему је Христос имао пријатеље, од којих су нама најпознатији Лазар (= *помоћ Божија*) и његове две сестре, Марта (= *Господарица*) и Марија.

Поред исцелења Симона Губавог[33], у овом малом месту ће се десити још једно дело спасења.

Лазареве сестре, свакако обавештене о Исусовом кретању, послале су Исусу вест да се његов пријатељ Лазар разболео. Господ се тада налазио у источној Јорданији на један дан хода од Витаније. Примивши ову вест, он рече ученицима да Лазарева болест није на смрт, него да се њом прослави Син Божији. Васкрсењем Лазара, Исус ће се прославити, али ће га ово чудо одвести у смрт, која је такође Његово прослављење. Намеравао је да исцели Лазара не болесног него мртвог, и то већ четири дана сахрањеног. А доћи опет у Јудеју, и то близу Јерусалима, седишта његових непријатеља, значило је животну опасност за њега. Због свега тога тешио је своје брижне апостоле речима: *„Као што путник безбедно путује при дневној светлости, тако је и Син Божији сигуран од својих противника, докле год траје време одређено за његов месијански рад*"[34].

Тужна вест о Лазаревој тешкој болести изненадила је апостоле; стога им Исус отворено говори да је Лазар умро. Марта је Господу изашла у сусрет, док је Марија седела код куће. Марта је благо пребацила Исусу што раније није стигао док је Лазар још био жив.

Исус јој тада не каже да ће одмах васкрснути Лазара, него само: *„Васкрснуће твој брат*", да би ојачао њену веру и припремио за чудо. Марта је тада исповедила општу јудејску веру у васкрсење мртвих, а Христос њено познавање Светог писма допуњује речима: *„Ја сам васкрсење и живот*" (Јн 11,23-25), због учвршћења њене наде.

Он није само тај који васкрсава, него је Сâм васкрсење и живот. И једно и друго људи само кроз њега примају. Место где је била кућа Лазарева, као и део камене стене на коме су тада стајали, чува ова прекрасна православна црква, која се налази скоро на крају села, са десне стране, до главног пута. У кући је Марија дочекала Господа болом, а њене речи су гушиле сузе.

Исус је тада плакао. Подизање камена са гроба, што су људи могли сами да учине, требало је да омогући присутнима да се својим очима увере да је Лазар васкрсао, као и да би могао да изађе из гроба, јер Христова сила и помоћ делују само тамо где су људи немоћни. Са очима небу подигнутим, без икакве молбе, Исус изговара захвалну молитву, и тим ставом показује да је ту небеска, божанска сила. Он једноставно позива Лазара да изађе из гроба, што васкрсли Лазар наочиглед великог броја очевидаца и чини.

Данас се у његов гроб спушта стрмим степеницама (има их 24), док је гробни улаз врло мален. Унутрашњост гроба је 3 х 3 метра. Излаз на који је Лазар тада изашао не постоји, јер је зазидан. Зато је отворен овај други, кроз који поклоници пролазе. На празник Лазарева Субота, литија се зауставља поред улаза у гроб васкрслог Лазара, а патријарх и епископи читају еванђеље на четири језика; грчком, арапском, руском и румунском[35].

У Витанију је Господ дошао и после шест недеља од васкрсења Лазаревог, односно шест дана пре последње Пасхе у петак увече. Био је чест гост у Лазаревој кући, и тада је Марија помазала ноге Христове скупоценим нардовим миром, а Јуда прекорио такав гест и наговестио издају Господа. Из овог

---

[33] Свето предање каже да је Симон Губави, отац Лазарев, па самим тим и Мартин и Маријин.

[34] Др. Емилијан М. Чарнић, *Исус Христос живот и дело*, Каленић, Крагујевац, 1993. г., 272.

[35] Инокиня Наталия, *Русский Иерусалим. Письма русской инокини со Святой Земли (1983-1989. годи)*, Воскресеше, Санкт-Петербург, 1996. године, 156.

малог места Месија је кренуо на своје страдање преко Маслинске горе на магарици пут Јерусалима (Јн 12,12-18).

Четвородневни Лазар је касније постао епископ у Кидонији (данас у близини места Ларнака) на острву Кипру. Једном приликом, на позив Лазарев, Богомајка заједно са апостолима крену лађом у посету на Кипар. После великог невремена чудесно се спасише, искрцавши се на обалу Свете горе Атонске, коју Богородица благослови и предсказа да ће она, Атонска гора бити најсветије место на земљи и њена баштина.

ПРАВОСЛАВНА ОСМОГОДИШЊА ШКОЛА У ВИТАНИЈИ

Место сусрета Господа и Марте, Лазареве сестре, такође је у Витанији, сто педесет метара испред цркве и манастира, са леве стране. Наиме, благоверна царица Јелена је пронашла стену на којој се чудесан сусрет догодио. Над стеном је данас прелепи параклис у којем су изнад овог драгог камена, исписане речи којима је Марта тада дочекала Господа, и то на више језика: грчком, арапском, црквено-словенском, руском (Јн. 11,20-27).

Сачувани су и остаци темеља првобитног храма са почетка 5. века. Одмах поред, је нерукотворена црква у којој се чувају реликвије и сасуди, као и делови стубова првобитног храма Свете царице Јелене.

Ово еванђелско место се данас налази у дворишту православне осмогодишње школе. Монахиње, предавачи у овој школи, као и деца која похађају наставу, имају велике проблеме са екстремним фундаменталистима. Наиме, неке од монахиња су физички злостављане, а аутор лично познаје предавача коме је живот више пута био у опасности.

Света Земља је увек била омивена крвљу мученика Христа – Правде ради.

ВИТСФАГА – ВИТСФАГИЈА

На брдашцету, у чијем се подножју, у ствари, налази Витанија (на пола пута од Јерусалима до Витаније), прекопута Маслинског – Јелеонског врха, налази се од 1995. г. потпуно нова православна црква. Ово је место одакле је Господу доведена магарица са младунчетом, пред његов улазак у Јерусалим (Мт 21,1-7).

На Лазареву Суботу, у 16.00 часова, полази литија, коју предводе деца са добошима и другим музичким инструментима (православна палестинска деца), иза је патријарх са свештенством, а затим у дугом низу, лаици. У рукама сви, носе палмове гране. Литија иде преко Маслинске горе, где је тада предиван поглед на Јерусалим и залазак сунца (Јерусалим је град над којим не постоји сутон, већ директан прелазак из дана у ноћ), и улази у Јерусалим, али не кроз Златна врата као онда Господ Исус Христос, јер су 628. г. зазидана, већ кроз Стефанова. Свечана литија се завршава у цркви Светих Јоакима и Ане.

МАСЛИНСКА ГОРА

Прекопута *Кедронског* потока, наспрам Јерусалима, са источне стране, налази се Маслинска, Јелеонска или Гора Три Светлости (дању је обасјавало сунце, ноћу месец, а трећа светлост је долазила из олтара Соломоновог храма од спаљивања крвних жртава паљеница). Овај планински венац, који се протеже од севера ка југу (у односу на Јерусалим) дуг је 3,5 а широк 2 километра, Света Маслинска гора, често је помињана у пророчким књигама Старог Завета.

„*И ноге ће његове (Божије) стати у тај дан, на Гори маслинској, која је према Јерусалиму с истока, и Гора ће се маслинска распасти по среди на исток и на запад*" (Зах 14,4).

Код Светог пророка Језекиља стоји: „*И подиже се слава Господња испред Града, и стаде на Гори (маслинској) која је с истока Граду*" (Јез 11,23).

Ово свето брдо има три врха: врх Мала Галилеја, који је и највиши 818 метара; Јелеонски врх 808 метара; и трећи, на југу, под називом Гора Саблазни 747 метара.

Маслинска гора је место где је Господ често боравио због чудесног мира, који и данас постоји.

ЦРКВА СВЕТЕ МАРИЈЕ МАГДАЛИНЕ РАВНОАПОСТОЛНЕ

Падина Маслинске горе према Кедронском потоку зове се Гетсиманија, што значи *преса за цеђење маслина* (од арамејских речи гат и шеманим). Као најлепша црква Горе, на којој је Христос највише волео да борави, јесте црква посвећена Марији Магдалини Равноапостолној, која припада Руској заграничној цркви. Ово здање подигао је Александар III Миротворац у част своје мајке Марије Александровне у 19. веку. У самој цркви налази се део часног стуба на коме је мучен наш Господ, а поред моштију многих Светих, и нетљена тела две новомученице монахиње Јелисавете и њене инокиње Варваре. Јелисавета Фјодоровна је била унука велике енглеске краљице Викторије и сестра царице Александре Фјодоровне. Из протестантизма прелази у православље после удаје за Сергеја Романова, сина Александра II Ослободиоца. Године 1905. убијају јој мужа бомбом, а она се одлучује за монаштво, оснива манастир и у њему болничку милосрдну секцију у којој је бесплатно радило и 34 лекара. Целокупно сестринство овог манастира било је обучено за пружање медицинске помоћи. Убицу свога мужа обилазила је у затвору и поклонила му еванђеље и једну иконицу, са којом је на грудима овај и умро. Дан по убиству Царске породице, 18. јула 1918. г. , бива са још неколико Романова, жива бачена у напуштено рударско окно, преко 60 метара дубоко, које је после тога минирано, где је мученички и скончала. После неког времена извађена су тела мученика, а њено свето тело пренели су на ово свето место дознавши за њену жељу, коју је имала још приликом

прве посете Светој Земљи док је била врло млада, од једног белогардејског официра.

Пре неколико година патријарх града Јерусалима и целе Палестине Диодор отворио је мермерну крипту са њеним моштима, а цела црква је одједном благоухано замирисала.

Изнад олтара се налази прелепа и огромна икона која осликава догађај како Марија Магдалина, отишавши у Рим, предаје црвено јаје цару Тиберију и потврђује да је Христос васкрсао. Тада је поздравила Тиберија речима: „*Христос васкрсе*". Марија Магдалина, жена мироносица, из Рима се враћа у Ефес да послужи Јовану Богослову. Погребена је на гори Охлон, на месту где се и преставила у Господу.

На манастирском имању је пећина у коју је Христос оставио тројицу највернијих апостола, Петра, Јакова и Јована, да стражe и моле се, али их је сва три пута у току ноћи Великог Четвртка на Петак, пред своје хапшење, налазио да спавају (Мт 26,37-45). Пећина је благоухана и осећа се да ју је сам Бог походио.

РУСКИ МАНАСТИР ХРИСТОВОГ ВАЗНЕСЕЊА

Врло близу, изнад манастира Свете Марије Магдалине је овај предивни руски загранични манастир. Манастир је сазграђен 1880. г., од стране Руске царске мисије у Светој Земљи. Као неизбежна силуета Маслинске горе је највише здање на њој – звоник. Висине као зграда од шест спратова, звоник има преко двеста степеница, које спирално иду до огромног звона на самом врху.

Звоно[36] је царски поклон, а стигло је из Русије 1884. г. Са звоника се јасно види масивни венац Моава, Мртво море као

[36] Од града Јафе монахиње и поклоници су носили звоно на рукама, смењујући се сваких пар минута. Подвиг је трајао недељама.
Димитрије Настић , *Јерусалим – историја и водич*, издавач Љиљана Настић, Димитрије Настић, Београд 1997. г., 416.
Од Јафе до Јерусалима, тј. Маслинске горе, има пуних 61 километар.

и Јерусалим. Овај поглед је импозантан, јер су боје предела дубоке и нарочито изражене у вечерњим часовима. У порти манастира налази се део стене на којој је Богородица стајала за време распећа Христовог и која је овде пренета из цркве Христовог Гроба у деветнаестом веку. Међу црквеним реликвијама сачуван је велики број моштију Светих: Георгија Победоносца, Николаја Мирликијског, Пантелејмона, великомученице Варваре, Трифуна, Макарија митрополита кијевског, Козме и Дамјана, Игњатија Богоносца, Нила Мироточивог, Акакија, мошти Светих из Кијевско-печерске лавре и неколико чудотворних икона Мајке Божије.

Ту је и параклис Светог Јована Крститеља. У средишњем делу параклиса је округло удубљење у којем је глава Светог почивала. У свом престоном граду Севасти (што значи *йошйован*) цар Ирод Антипа славио је рођендан. Пошто је неморално живео са женом свога полубрата Филипа, Иродијадом, Свети Јован Претеча га је јавно прекоревао. Наиме, Иродијада није била само снаха Ироду Антипи по његовом полубрату, већ је била и његова братаница, тј. кћер његовог полубрата Аристовула (кога је Ирод Велики из обести погубио)[37].

Због тога Свети Јован бива утамничен у Антипином дворцу у Махеру (Макереју)[38]. Обећавши својој братаници Саломији да ће јој све дати због њене заносне грчко-римске, на Истоку веома одомаћене игре (која се називаше пантомима)[39], па чак и половину царства ако затражи, ова у дослуху са мајком затражи главу Светог Јована на тањиру. Иродијада је Свету главу бацила на нечисто место, а пре тога језик пробола иглом (Мк 6,17-28). Јована, жена Хузе, Иродовог дворјанина, пренесе крадом ову Свету главу са нечистог места у овај параклис. Овај догађај се празнује као Прво обретење главе Светог Јована Крститеља, а света Православна Црква га прославља 24. фебруара / 9. марта. Свети Јован Претеча посечен је 32. године[40] пред Пасху, али се овај велики догађај празнује 29. августа / 11. септембра, јер је тада било освећење цркве коју је над местом преставлења Светог Јована Крститеља подигла благоверна царица Јелена.

Монах Инокентије је на купљеном Иродовом имању на Маслинској гори, копајући темељ за нову цркву, пронашао глинени суд са Часном главом Светог Јована, за коју му је у сну благовештено да је глава Претечина. Монах је Свету главу пренео на оно првобитно место одакле је она чудесно нестала, што је Друго обретење главе Светог Јована. Касније, Светиња је нестала, јер манастир опусте, да би се 850. г. појавила у Цариграду. Света царица Теодора главу Претечину тада свечано положи у крипти царске цркве. Царица Теодора је била мајка цара Михаила III, а живела је у време патријарха цариградског Игњатија. Глава Светог се данас (1998. г.) налази у Сирији, у дамаској мошеји Омајади, која својим изгледом показује да је то некада био православни храм. Наиме, храм је овде подигао византијски цар Теодосије 395. године и посветио га Светом Јовану Крститељу, а турски калиф Валид је овај прелепи храм 708. године „претворио" у мошеју.

---

[37] Др. Емилијан М. Чарнић, *Исус Хрисшос живош и дело*, Каленић, Крагујевац, 1993. г., 146.

[38] Севаста је од Јерусалима на 78 километара ка северу земље. На месту разрушеног Иродовог престоног двора, изнад подземне тамнице Светог Јована, царица Јелена подигла је прелепу цркву. Из горње цркве силази се двадесетак степеница ниже у мемљиву, камену просторију – некада тамницу Светог Јована. Свети Јован је овде посечен и у први мах погребен. Скоро на плафону тамнице (односно поду горње цркве) налазе се четири крстообразна прозорчића, кроз које је спуштана храна Светом Јовану. У углу зида су два удубљења у којима су биле руке Светог пре окивања. На овом месту положена су тела Јелисеја и Авдије, ученика Светог Јована Претече. На месту цркве Свете Августе Јелене данас је мошеја.

[39] Др. Емилијан М. Чарнић, *Исус Хрисшос живош и дело*, Каленић, Крагујевац, 1993. г., 147.

[40] Исто, 148.

Саломијина смрт се одиграла у реци Сикорис када су јој санте леда одсекле главу, а Ирод и Иродијада су у Шпанији доживели стравичнију смрт када их је земља живе прогутала у граду Лериду.

ПАТРИЈАРХОВА ЛЕТЊА РЕЗИДЕНЦИЈА

На највишем делу Маслинске горе, на 818 метара, које се зове Мала Галилеја, (Viri Galilei) налази се обележено место крстоликим стубићем, где се Господ јавио други пут својим ученицима после Васкрсења. Црква је посвећена Светом Андреју Првозваном. Ту је уједно и Патријархова летња резиденција, као и место где се сахрањују јерусалимски патријарси. У ову Светињу стиже се путем који се надесно одваја од главног пута Маслинске горе и наставља до места Вазнесења Господњег. Поглед одавде открива познату, предивну панораму Старог града – Јерусалима.

На Навечерје Вазнесења, у среду увече, после *мале вечерње*, патријарх, предводећи литију, креће од места Вазнесења, ка овој светињи, јер је Господ пред Вазнесење, одавде из мале Галилеје кренуо са апостолима до места са кога ће се Вазнети. Присутни поју „*Васкрсење Христово видевши*", јер су ту песму по Светом предању апостоли певали надахнути Духом Светим, враћајући се са Маслинске горе после Вазнесења Господњег[41].

БОГОРОДИЧИН ПАРАКЛИС

Врло близу Патријархове летње резиденције, на истом, патријаршијском поседу (некада имању Заведеја, оца Јована Богослова) налази се прелеп параклис, који је сама Богородица изабрала. Наиме, Богомајка је највише волела да се помоли на овом месту кад год би се нашла на Маслинској гори. По

[41] Инокиня Наталия, *Русский Иерусалим. Письма русской инокини со Святой Земли (1983-1989. годи)*, Воскресение, Санкт-Петербург, 1996. године, 161.

предању, дрвеће јој се клањало за време њених молитвословија. У параклису се чува камен, над којим је Богомајка молила Господа, речима псалма да је узме из овога света и прими у наручје своје (Пс 41,2). Тада јој се Архангел Гаврил јавио, други пут за петнаест дана, и рекао да су јој остала још три земна дана, а као доказ истинског јављања, у руке јој предао палмову – рајску гранчицу са којом се Богомајка и преставила у Господу на Сиону, у кући Светог Јована Богослова, где је раније била Тајна, Последња Вечера.

СВЕТОСТ И ЛИК ПРЕЧИСТЕ ПРИСНОДЈЕВЕ

Светитељи Епифаније и Никифор, дадоше овакав опис Богомајке: у свему она беше отмена и постојана; говорила је врло мало, и то оно што је потребно, корисно и добро; свакоме је указивала част и поштовање; са сваким човеком је водила одговарајући разговор, не смејући се, не узбуђујући се, и не гневећи се.

Раста је била средњег; боја њеног лица је била као боја зрна пшеничиног; њена коса је била светло смеђа и мало златаста; поглед жив и проницљив; очи су јој бојом подсећале на зреле маслине; обрве повијене, тамне; нос не кратак; усне као боја руже, слаткоречиве; лице не округло, нити оштро, већ мало подуже; руке и прсти подугачки.

У ње не беше никакве гордости, у свему проста, без и најмањег притворства; без икаквог мекуштва, Она у исто време бејаше оличење најузвишеније смерности. Хаљине њене беху просте, без икаквих украса, као што то показује повезача (марама) пресвете главе њене која се до данас сачувала.

Једном речју: у свему њеном беше присутна огромна благодат Божија[42].

[42] Архимандрит Др. Јустин Сп. Поповић бивши професор Универзитета, *Житија Светих по месецима VIII*, манастир Свете Ћелије код Ваљева, Београд, 1997. г., 248.

„ОЧЕ НАШ !"

Ево места где је Господ научио апостоле како да се моле, изговоривши Молитву Господњу или

Оче наш који си на небесима,
Да се Свети име твоје;
да Дође царство твоје
Да буде воља твоја и на земљи као на небу;
Хлеб наш насушни дај нам данас;
И опрости нам дугове наше као што и ми
опраштамо дужницима својим;
И не уведи нас у искушење,
но избави нас од злога.

(Мт 6,9-13).

Ниједна молитва, ни по форми ни по садржају, по саставу и расположењу, не може да се упореди са Молитвом Господњом, јер су у њој сажете све наше жеље и потребе, изражене у светлости узвишених божанских мисли (ово, наравно, не значи да то треба да нам буде и једина молитва).

Од 63 живописно исписане табле са овом молитвом, издвајамо две, на српском и црквенословенском језику. На овом месту је био последњи сусрет васкрслога Господа са апостолима, пред Вазнесење. Место је пронашла Света царица Јелена. Црква је завршена и освећена 333. г. Данашње здање не припада православној Јерусалимској патријаршији.

ПЕЋИНА ВЈЕРУЈУ

Непосредно до места „Оче наш", у малој пећини, Господ се често молио са ученицима, али и у својој клијети. Православни поклоници овде потврђују чувени Никејско-Цариградски Символ вере. Свети архијерејски Сабор Српске православне цркве уједначио је превод Символа вере, на свом редовном заседању од 25/12. маја 1996, и он гласи:

„Верујем у једнога Бога Оца, Сведржитеља,
Творца неба и земље и свега видљивог и невидљивог.
И у једнога Господа Исуса Христа, сина Божијег,
Јединороднога, од Оца рођеног пре свих векова;
Светлост од Светлости, Бога истинитог од Бога
истинитог; рођеног, а не створеног, једносуштног Оцу,
кроз кога је све постало;
Који је ради нас, људи и ради нашег спасења сишао с
небеса, и оваплотио се од Духа Светога и Марије Дјеве,
и постао човек;
И Који је распет за нас у време Понтија Пилата,
и страдао и био погребен;
И Који је васкрсао у трећи дан по Писму.
И Који се вазнео на небеса и седи с десне стране Оца;
И Који ће опет доћи са славом, да суди живима
и мртвима, Његовом царству неће бити краја.
И у Духа Светога, Господа Животворног, Који од Оца
исходи, Који се са Оцем и Сином заједно поштује
и заједно слави, Који је говорио кроз пророке.
У једну, свету, саборну и апостолску Цркву.
Исповедам једно крштење за опроштење грехова.
Чекам васкрсење мртвих
И живот будућег века." Амин.

ЦРКВА СВЕТЕ ПЕЛАГИЈЕ

Ово је новија црква под јурисдикцијом Јерусалимске православне патријаршије, подигнута крајем осамдесетих година. Игуман Јоаким, од самог почетка подизања храма, није имао подршку и разумевање званичних власти и неправославних суседа. Горњу цркву су разрушили булдожерима, док је доња остала до данас. Игуман Јоаким је неколико пута био претучен, а приликом рушења горњег храма мајка му је убијена. Новомученица Анастасија погребена је у параклису до олтара, а канонизована – уписана у именик Светих 1997. године.

Христос је ретко имао времена за одмор. На овој гори се једном, како Свето предање каже, Господ Исус Христос, поред уздизања молитава, и одмарао. Ова представа Господа предивно је изображена на икони, која се налази у малој пећини поред храма Свете Пелагије. И поред свега, небески мир је и данас присутан.

Недалеко одатле је место подвизавања и упокојења Свете Пелагије, а налази се на углу главне улице Маслинске горе и улице која води према месту Вазнесења, одмах прекопута пећине Вјерују. Света Пелагија, покајана грешница, родом је из Антиохије. Како родитељи, тако и она пре обраћења у Хришћанство беше незнабошкиња.

Велико богатство је стекла продавајући тело, дакле, преко блуда. Као покајану, крстио је епископ Нон. Иако покајана, имала је велику грижу савести због пређашњег начина живота, па се овде, на Маслинској гори подвизавала строгим постом и молитвама све до краја живота. На овом Светом месту, у параклису који је по њој добио име, упокојила се Света Пелагија у Господу Богу своме 461. године.

Једном годишње, на дан Свете Пелагије, 8./21. октобра, муслимани дозвољавају православнима да богослуже и целивају кивот са њеним моштима, и потом испод њега провлаче.

ЦРКВА УСПЕЊА ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ

Други по значају храм у целом православном свету налази се у Кедронској долини, испод цркве Марије Магдалине, подигнут изнад каменог удубљења где је тело Пресвете било положено и одакле се Богородица вазнела трећег дана од свог представљења. Изнад гроба, у каменој стени, на висини од 1,2 метра постављена је камена плоча, као Часна трпеза за богослужења. У самој пећини гроба Пресвете Богомајке може стати тек неколико поклоника. Из гроба се излази погнуто, скрушено натрашке. Када се од улаза крене према гробу, на 24 степенику, десно и лево, налази се параклис њених родитеља, као и параклис Обручника Јосифа, док је Богородичин бунар у поду

цркве, са леве стране. Црква је подземна, без дневног светла, украшена са пуно прислужених кандила.

Иза Богородичиног гроба, на жртвенику, налази се чудотворна икона Јерусалимске Мајке Божије, коју је насликала схимонахиња Сергија из Горњенског манастира, али и предивна икона Светог Јована Дамаскина.

Горница (горња соба), или сала Тајне вечере, је соба на спрату куће Светог Јована Богослова, најмлађег и најверније апостола.

Пету Божију заповест о љубави, коју треба да имамо према својим родитељима, Христос је потврдио на крсту када је у најтежим мукама мислио на своју Мајку збринувши је следећим речима: *„Жено*[43]*, ето ти сина!"* – упутивши је на Јована Богослова, а њему рекавши: *„Ево ти мајке!"* (Јн 19,26-27). Свети Јован, син Заведејев, бринуо је о Пресветој све до њеног успења[44] (Богомајка се преставила 57. г.). Наиме, сви апостоли, заједно са Богородицом, после Христовог васкрсења живели су у овој кући (Дап 1,12-14). По уснућу, Пресвету Богородицу, су апостоли у кивоту понели са Горнице, са Сиона, према Кедронској долини, када злобни, јеврејски свештеник Антоније заљуља и покуша да преврне кивот, а Арханђел Михаил му одсече шаке. Видећи шта је урадио и шта му се десило, покаја се, а апостоли видевши то зацелише му руке[45]. Три дана пре представљења Пресвете Богомајке, у Саборном храму Гроба Господњег, након поноћне Литургије, старешина Успенског, Гетсиманског храма, предводи литију и носи плаштаницу Мајке Божије и свечано је полаже на Богородичин гроб. Плаштаница почива на гробу Богородице све до Велике Госпојине.

---

43 Реч *жена*, на арамејском језику, имала је узвишеније значење од речи *мајка*, јер је подразумевала комплетну личност, а не само материнство.

44 Успење (словенска реч) = *уснуће*, преставлљење у Господу.

45 Архимандрит Др. Јустин Сп. Поповић бивши професор Универзитета, *Житија Светих по месецима VIII*, манастир Свете Ћелије код Ваљева, Београд, 1997. г., 244, 245.

ОСАМ МАСЛИНА

Непосредно до места где се Господ молио, и где га је Анђео крепио, у Гетсиманији (Мт 26,39-45), налази се осам маслина које већ више од две хиљаде година дају плода и листају. Ту се Господ често молио, али је међу њима и био ухапшен, срамном издајом свога ученика Јуде Искариотског. Одавде Господ бива спроведен у први од два затвора, у кућу првосвештеника Кајафе, коме је име било Јосиф[46] (Мт 26,57).

ЦРКВА СВЕТОГ АРХИЂАКОНА СТЕФАНА

Недалеко од места хапшења Господњег, када се крене према Лављим, Овчијим вратима, на почетку Јосафатове долине, налази се црква посвећена Светом Архиђакону Стефану. Подигнута је на месту каменовања првог од седморице Јерусалимљана, кога су апостоли за ђакона рукоположили после Свете Педесетнице, силаска Светог Духа на апостоле (Дап 6,5-6).

Овај немио догађај одиграо се на исти дан Педесетнице, само годину дана касније. Тога дана у Јерусалиму је убијен и Никанор, други од седморице ђакона, као и две хиљаде јерусалимских хришћана. У порти, десно, у предивно осликаном сутеренском параклису сачувано је камење којим је мученик каменован.

Овде је и гроб у коме је Свети био погребен. Све ово се налазило на имању под називом *Кафар Гамали*, чувеног учитеља Закона Гамалила. Након што је Стефаново тело два дана лежало код Овчијих врата, исти Гамалил је овде сахранио Светог Стефана, а праведни Никодим је (иначе Гамалилов рођак), плачући над гробом Праведниковим, предао душу Господу, тако да и он би погребен у истом гробу. Гамалила (= *слава закона*) и његовог сина Авива (= *пролеће*) крстили су Свети Петар и Свети Јован Богослов.

Стефан је грчко име и означава *круну* или *венац*. Недалеко одатле стајала је Богомајка са Светим Јованом Богословом, моливши се за мученика. Међу онима који су одобравали каменовање Стефана био је и његов рођак Савле (од Саула, јеврејски *измољени, жељени*), касније апостол Павле, што значи *мали* (Дап 7,57-60; 8,1-2).

ЈОСАФАТОВА, КЕДРОНСКА ДОЛИНА

Долина је добила назив по потоку Кедрону и цару Јосафату (= Господ ће судити), сину великог јудејског цара Праведног Асе (1. Цар 22,41-42). Старозаветни пророк Јоил врло јасно и отворено говори о есхатолошком значају ове долине: „*Скупите се, ходите сви народи унаоколо, и саберите се у долину Јосафатову; јер ћу онде сести да судим свим народима. Замахните српом јер је жетва узрела*" (Јоил 3;11-13). Пророк Данило вели: „*Овом (Јосафатовом) долином, протећи ће ватрена река*" (Дан 7,9-11). Поред заједничке гробнице цара Јосафата и Авесалома, сина Давидова са куполом на врху, висине преко 20 метара, ту је гроб пророка Захарије, који је каменован по наређењу краља Јоаса (2. Дн 24,20-22), са пирамидалним завршетком, високим 12 метара, док је између њих гробно место првог јерусалимског епископа, Јакова, брата Господњег (Гал 1,19; 2,9).

Поток Кедрон је добио име по Кидару (Кедару), сину Исмаиловом, унуку Авраамовом. Он је био оснивач племена, чувеног по стадима стоке.

Лети углавном Кедронски поток пресуши. Долина тада озелени изузетним растињем и маслинама, па подсећа на некакву небеску башту из најдобронамерније маште.

---

[46] Јосиф Кајафа је био првосвештеник од 18. до 36. (37) г. по Христу. Био је зет свог претходника, првосвештеника Ане.
Др. Емилијан М. Чарнић, *Исус Христос живот и дело*, Каленић, Крагујевац, 1993. г., 275.

БОГОРОДИЧИН ИЗВОР

Када се од гробова у Јосафатовој долини крене путићем каменог свода, према југу, долази се до Богородичиног извора, са кога је она као девојчица, док је била у Јерусалимском храму, захватала воду.

СИЛОАМСКА БАЊА

Од Богородичиног извора, стазом према југу, спушта се у село Силоам (= *йослан*), из кога даље треба сићи до стрме стене брда Офел, иза које се појављује отвор усеченог канала у стени. Као некада, и сада бања има два улаза. Овим каналом долази се до степеница, које силазе у базен Силоамске бање.

Испод ових степеница је подземни канал, који доводи воду из Богородичиног извора и убацује у ове базене. Тунелом, каналом, дужине 533 метра, којим и вода пролази, може се ићи непрекидно 30-40 минута. Његова висина је до 2 метра, сем при крају другог улаза (излаза), где је висина и до 7 метара. Он је некада водио до самог Соломоновог храма. Вода из ове чудесне бање коришћена је и за наводњавање царског врта (Нем 3,15). Канал је изграђен 700. г. пре Христа и назива се Језекијин (2. Цар 20,20). Ту је Господ исцелио слепца од рођења (Јн 9,1-7). Изнад доњег базена Силоамске бање, где је и сада вода предивног укуса, налазе се темељи цркве коју је подигла византијска царица Евдокија и посветила је успомени на Христово чудесно исцелење слепорођеног.

БАЊА ВИТЕЗДА

Бања Витезда, у преводу *кућа милосрђа*[47], јесте место које је имало вишеструки значај, а налазило се у предворју Соломоновог храма, данас врло близу Богородичине куће у Јерусалиму. Бања се састојала од пет базена напуњених водом, укупне површине 60 x 40 метара. Поред тога што су се у њој купале

[47] Отуда Витез значи милосрдни.

овце, пре приношења на крвну жртву паљеницу, то је било, пре свега, место чудесних дела Божијих.

Лечење у овој бањи није било на природан начин, већ натприродан. Наиме, само једном годишње по један човек могао је да се излечи било од које болести да је боловао.

Христос, дошавши на ово место јада и беде, застаје пред једним човеком који је лежао узет тридесет осам година и обраћа му се са једним питањем: „*Хоћеш ли здрав да будеш*?", да би оживео његову наду у оздрављење, коју је већ био изгубио, и да би га тиме припремио за чудо, које ће се догодити. Из болесниковог одговора: „*Госйоде, човека немам, да ме сйусйи у бању, када се узбурка вода, а док ја дођем, други сиђе йре мене*" (Јн 5,1-7), види се његова безнадежност, али и индиректна молба за помоћ. Исус се не упушта у ову болесникову жалбу, него наређује да одмах устане, што је било довољно да болесник оздрави, узме свој кревет и хода. Фарисеји, пошто је била субота, нису видели у овом догађају Божије чудо, него саблазан, па излеченом строго замерају што управо тог дана носи постељу, када се зна да се суботњег дана није смело ван куће носити ништа у руци или о рамену. Тумачи закона су до те мере оптеретили Мојсејев закон да је било потребно да један Јеврејин зна 1279 прописа о суботи, и не само да их зна. На такав приговор, излечени се позива на наређење онога који се смиловао на њега. Још истог дана Господ је исцељеног срео у храму, јер је човек дошао да захвали Богу за исцељење, и тада му Исус речима: „*Ето йосшао си здрав, више не греши, да ши се шшо горе не догоди*" (Јн 5,14), расветљава да, исцеливши његово тело, жели да му и душа буде здрава, и да ово чудо буде знак његовог духовног препорода. Зато га и опомиње да више не греши, јер је грех узрок свих људских несрећа, патњи и беда.

По завршеном стварању света Бог је починуо, али тај Божији покој није апсолутан, јер Бог и сада *ради* одржавајући свет, и остварујући свој промисао за спасењем људи. Са овим сталним Очевим радом, који не престаје ни у суботу, Исус изједначује свој рад, позивајући се на свој однос према Богу и

говори: „*Отац мој до сада дела, и ја делам*"[48] (Јн 5,17). За време Византије, у 4. веку, на месту Бање подигнут је велелепни православни храм.

АЛ АКСА

Некада задужбина цара Константина и царице Јелене, као црква посвећена Ваведењу Пресвете Богородице у Јерусалимски храм, данас ово место има сасвим други изглед и назива се мошеја Ал Акса, и то од осмог века. Здање је врло близу Зида плача, који је, у ствари, део западног дворишног зида Иродовог храма, дужине 30 а висине 12 метара.

КУЋА СВЕТИХ ЈОАКИМА И АНЕ

Поред куће у родном Сефорису и Назарету, праведни Јоаким, отац Пресвете Богородице, имао је кућу и овде у Јерусалиму. Данас је ту омања православна црква, подигнута над овом кућом. Степеницама се силази до просторија у каменој стени. Ту су просторије Светог Јоакима и Свете Ане, место купања Богомајке (њена горња соба), и ћелија Светог Јована Дамаскина. Кућа је, у односу на данашњи ниво Јерусалима, 6 метара испод тла, као и цео тадашњи Јерусалим. Уласком на Стефанова врата, када пођете само двадесетак метара, улицом право, ово светилиште је са десне стране јасно обележено натписом на грчком језику. Из ове куће Пресвета Богомајка је одведена у Јерусалимски храм.

[48] Др. Емилијан М. Чарнић, *Исус Христос живот и дело*, Каленић, Крагујевац, 1993. г., 175, 176.

СЕДМИЦА СТРАДАЊА

ЈЕРУСАЛИМ

Долазимо до најсветијег града Јерусалима, бившег Салима, а што значи *град Мира*. Насељен још три хиљаде година пре Христа, био је велика историјска раскрсница. Рушен је и паљен седамнаест пута, и због њега јеврејски народ често употребљава изреку: „Да је срећан онај град који нема историју". Исти народ каже, да као што постоји 70 имена за Бога, тако је и 70 назива за овај град. Најсветији град се налази тачно на средини Свете Земље, на надморској висини од 762 метра, на два паралелна брда која раздвајају чувену Тиропеонску долину (долину Сисара). Југоисточно је брдо Офел висине 660 метара (2. Дн 27,3), и то је место прастарог Јерусалима. Западни део старог града образовао се око Гроба Господњег и Голготе (755 метара) и допире до Светог брда Сиона на југу.

Године 1850. пре Христа, овде се збио чудесан сусрет цара Правде Мелхиседека[1] и праоца Авраама. Авраам је тада,

[1] О мистичној и загонетној личности, цару и Првосвештенику Мелхиседеку, у посланици Јеврејима апостол Павле каже: „*Он је по значењу свога имена прво цар правде, а потом је и цар Салимски, то јест, цар мира, без оца, без матере, без родослова нити му дани имају почетка, нити му живот има свршетка, а као сличан Сину Божијему остаје свештеник без престанка.*" (7,2-3). Зато и кажемо да је Господ Исус Христос Цар и Првосвештеник по реду Мелхиседекову.

победивши четири цара, Мелхиседеку дао десетак од „свега", тј. од пробранога плена, а цар Салима угостио Авраама (видећемо, не случајно) хлебом и вином (1. Мој 14,14-20). Цар Давид 1006. г. осваја Јерусалим, са до тада неосвојиве, јужне стране (а и након тога), и проглашава га царском престоницом. Од Орнана Јевусејина купује на брду Морији посед, где ће његов син, премудри Соломон, саградити храм (по угледу на Мојсејеву „синајску" скинију, али много већи), и то на месту где је Каин убио Авеља, а Авраам хтео да принесе на жртву свога сина Исака. На огромној, каменој стени била је ветрењача Орнанова[2], а на том месту је касније свечано стајао Ковчег Старога Завета[3]. Припреме за изградњу храма су почеле друге године владавине Соломонове, трајале три године, а храм се градио седам пуних година. Када је завршен, Соломон је, принео крвну жртву, измоливши наочиглед свих огањ са неба, који је жртву спалио (1. Цар 8,62-63; 9,3).

Од Соломона, односно, његовог сина Ровоама, се 931. г. пре Хр. одваја десет јеврејских племена. Уз њега остају само два (Јудино и Венијаминово), а Јерусалим постаје престоница само Јудеје.

Безбожни Навуходоносор, цар вавилонски 586. г. руши и пљачка храм, а народ одводи у ропство.[4]

Током 70 година, у два маха, Јевреји се враћају из ропства на челу са Зоровавељем и зидају, други по реду, храм. Зидање је трајало 20 година, а храм „освећен" 515. г. Био је много већи од Соломоновог, али не сјајнији и раскошнији.

[2] Орнан своје имање није хтео да прода цару Давиду, већ да поклони, али је цар Давид био упоран и платио 50 шекела (= сикала – сребрни новчић који се вагао).

[3] У Ковчегу Завета се налазило: оригинали Мојсејевог Петокњижја, камене плоче Декалога, процветала Аронова првосвештеничка палица од бадема и суд са маном.

[4] *„И попали дом Господњи и дом царски и све домове у Јерусалиму; и зидове унаоколо развали сва војска халдејска, а остатак народа што оста у граду одведе. Само од сиромаха у земљи остави који ће бити виноградари и ратари"* (2. Цар 25,9-12).

Онај, трећи, Иродов храм градио се од 19. г. пре Христа до 64. г. по Христу и био је унутрашњих димензија 446 x 296 метара[5]. То је храм у који је Свети Захарије увео Пресвету Богомајку. Ово је најславнији Јерусалимски храм, јер је у њему бивао и наш Господ Исус Христос.Ту су принешене две грлице за Христових четрдесет дана живота, када га је на руке узео Свети Симеон Богопримац и рекао чувену беседу, која се говори на сваком вечерњем Богослужењу: *„Сад отпушташ у миру слугу својега, Господе, по речи својој; Јер видеше очи моје Спасење твоје..."* (Лк 2,29-30). У храму је Христос, са дванаест година, три дана тадашњим учитељима постављао питања на која није добијао одговоре (Лк 2,46-47). На врху храма, који је био висок 130 метара, кушан је наш Господ (Лк 4,9-13). У овом храму Месија је поучавао и исцељивао. Од Иродовог храма данас је остао само један део, западне подзиде који се назива Зид плача и највеће је светилиште Јевреја. Данашња подела старог града – Јерусалима је из Римског периода. Опасан је зидинама које су из 16. века, из времена Сулејмана Законодавца, а подигнуте наместо Немијиних зидина из 5. века пре Христа. Град има четири целине, четврти: јеврејску, хришћанску, јерменску и муслиманску. Чувене су капије овог Светог града којих има седам: на северу Иродова капија, или капија Мале равнице; капија Стуба или Дамаска капија; Сионска капија на југу са још једним називом – Давидова; капија Магреб или Гнојна врата; на истоку према Маслинској гори су Стефанова, Лавља или Овчија врата; капија Јафо или Хевронска врата; и Нова капија која се налази у хришћанској четврти.

Од старог града према северу и западу образовао се Нови град Јерусалим.

[5] Блажени Теофилакт Охридски, *Тумачење Светог Евањђеља од Матеја*, превели са грчког Дечански монаси, манастир Високи Дечани. 1996. г., 237.

ЦВЕТИ

Исус се приближио, угледао град и заплакао над њим говорећи:

„*Кад би и ти знао, бар у овај дан твој, оно што је за мир твој! Али је сада сакривено од очију твојих. Јер ће доћи на тебе дани, и окружиће те непријатељи твоји опкопима, и опколиће те, и стегнуће те са свих страна; И срушиће тебе и децу твоју у теби, и неће оставити у теби ни камена на камену, зато што ниси познао време у којем си походен* " (Лк 19,42-44).

Између Витаније и Маслинске горе, у месту које се назива Витфага (данас је ту предивна православна црква), Господ је дао налог својим ученицима да му доведу магаре на коме до тада нико није јахао. Према јудејском закону, као и према многобожачким схватањима, за религиозне сврхе није се смела употребљавати животиња која је већ служила људским потребама. Таква једна животиња донела је Спаситеља до места његовог жртвовања. Раније идући по земљи и проповедајући, он није јахао, већ је као сиромах ишао пешице. А кад је почела седмица његовог страдања, хтео је да уђе у свој град као владар, али не високо на коњу већ на теглећој животињи која је служила малим и скромним људима. На њу уместо седла, ученици стављају своје хаљине. Тако Господ прима поздраве чистих душа које га дочекују, као Месију, помазаника Божијег[6]. Старозаветно пророштво наговестило је овај догађај: „*Радуј се много, кћери Сионска, подвикуј, кћери Јерусалимска; ево, цар твој иде к теби, праведан је и спасава, кротак и јаше на магарцу, и на магарету, младунчету магаричином*" (Зах 9,9; Ис 62,11).

Преко Кедронског потока и Јосафатове долине Господ пролази кроз Златна врата[7], јер жели да се објави Месијом. Фарисејска зла воља спречава њихова срца да приме благодат истинског сазнања.

Они, и тада хоће да искористе Господа за своје мрачне циљеве. Сматрају да он треба да ућутка народ који му кличе, само да би они били у праву. Исус их не слуша.

Тадашње клицање остаје заувек: „*Благословен цар који долази у име Господње! Мир на небу и слава на висинама!*" (Лк 19,38), јер ако би његови следбеници заћутали, камење би проговорило, што се у извесном смислу и испунило приликом његове смрти. Оваква супротна расположења људи и са друге стране фарисеја донела су једнима спасење, а другима пропаст, иако су и једни и други били на спољашњи начин близу Христа – Месије[8].

Палмове гране се и данас носе на Цвети. Наше поднебље нема палме, па се код нас на тај дан свечаног уласка Христа и Спаса нашег у Јерусалим, у цркву уноси врбово грање, од чега долази назив Врбица.

На Цвети увече, као и Великог Понедељка, Великог Уторка и Велике Среде, увече, служи се бденије у 17.00 часова, које се зове Бденије Женика.

Само жртва доноси плод за вечни живот. Плод који је Господ донео и стално доноси, састоји се у томе што се на све верне преноси најпре духовно а затим телесно васкрсење и прослављање.

Прослављени Богочовек је родоначелник једног новог рода, искупљеног човечанства.

Само вера пуна поуздања има моћ да побеђује, јер искључује сваку сумњу и чини човечије срце потпуно осетљивим за

---

[6] Др. Емилијан М. Чарнић, *Исус Христос живот и дело*, Каленић, Крагујевац, 1993. г., 283.

[7] Златна, двокрилна капија некадашњег Јерусалимског храма налази се четрдесетак метара од Источне, Стефанове капије, према југу. То је место где се покајнички, у молитви, цар Давид обратио Господу. Овде је био сусрет Јоакима и Ане након Благовештења да ће добити кћер Марију. Последњи, који је прошао кроз Златна врата је чувени православни цар Ираклије. Било је то 628. г., када је цар вратио Часни Крст у Јерусалим, кога су Персијанци однели као ратни плен 14 година раније. Од тада су Златна врата зазидана. По Светом предању, кроз ова врата Господ ће поново проћи када буде по други пут дошао у свој сили и слави да суди свету.

[8] Др. Емилијан М. Чарнић, *Исус Христос живот и дело*, Каленић, Крагујевац, 1993. г., 284.

Божије дарове. Са оваквом вером тесно је спојена молитва. Вера нас учи да Бог даје своја духовна добра и зато га треба молити. Међутим, заглушујућа ларма трговаца и мењача новца ометала је молитву и вређала светињу Јерусалимског храма. То је била и општа слика Јерусалимљана и Израиља у то време. Народ и његове вође заборавили су узвишене врлине и живели по ускогрудој законитости, спољашности, формалности и очекивању политичког процвата. Зато Христос својим величанственим иступом, и силном снагом своје личности Великог Понедељка, истерује трговце из храма и чисти ово место, јер дом Божији се мора поштовати на изузетан начин (Мт 21,10-14)[9].

Након овог догађаја Христос преко дана исцељује и поучава народ у Храму, одговара на лукава питања фарисеја и садукеја[10], али ноћу напушта Свети град и молитвено борави на Маслинској гори заједно са ученицима.

[9] Исто, 287.

[10] *Фарисеји* – у преводу *издвојени*, били су најобразованији и најначитанији у свом времену. Ова секта настала је након изласка Јевреја из Вавилонског ропства. Поред признавања књига Старог и Новог Завета, веровали су и предањима, тј. усменој традицији, коју су чак стављали испред писаног Мојсејевог Закона. Споља су испуњавали све церемоније, поста, прања, молитава, давања милостиње. Веровали су у постојање добрих и злих анђела и у васкрсење мртвих, у привремени одлазак душе у блаженство и стање казне, као и у Месијин Суд након васкрсења. Били су присталице Јеврејства, патриотизма, без било каквог туђинског утицаја. Нису били свештеници.

Садукеји – у преводу *праведни*, име добили по свештенику Садоку, чувару Ковчега Завета из Соломоновог времена. Нису веровали у васкрсење мртвих, а одбацивали су и могућност постојања анђела, али и теорију о бесмртности душе. Били су присталице грчког утицаја, хеленизма и светске културе. У њиховим редовима било је и свештеника.

Књижевници – јеврејски софер, преписивачи и тумачи књига Закона и пророка. Настали за време грађења другог Храма (у време Зоровавеља). Подржавали су час фарисеје, час садукеје, јер су били много слабија партија. Они су били народни учитељи и волели су да се ословљавају титулом рабија. Били су чланови Синедриона и, мада је међу њима било свештеника, углавном су били лаици.

Поуке остају заувек забележене у еванђелским причама: *О два сина; О злим виноградарима; О највећој заповести; О неразумним и мудрим девојкама; О Судњем дану* (Мт 21,28-46; 22,34-40; 25,1-13: 31-46).

АКЕЛДАМА

Јуда Искариотски је апостолски призив добио од Бога, али је, својом кривицом изгубио истрајност у тој служби. Погрешне наде у земаљског месију није напустио упркос многим Исусовим опоменама, а љубав према новцу сасвим је обузела његово срце.

Био је задужен за заједничку апостолску касу, коју је све време поткрадао. Плату за грех и крв праведну Јуда је добровољно примио од јудејских егзекутивних чиновника, управо као што им је и отишао добровољно.

Тако се испунило пророчанство Захаријино: „*И измерише му плату, тридесет сребрника*" (Зах 11,12; Мт 26,15). Још једно старозаветно пророчанство, где Давида издаје његов дугогодишњи пријатељ Ахитофел (2. Сам 15,31), има праобраз Јудиног издајства Господа Христа, и то у Псалму 40,9: „*И човек мира мојега, у којега се уздах, који је јео хлеб мој, подиже на ме пету.*" Тридесет сребрника је била и откупна сума власнику за убијеног роба. Јуда је добијени новац вратио, а Синедрион за њега купује од некаквог грнчара њиву. Лончарева крвна њива (крвна, јер је купљена од новца плаћеног за крв праведника), јесте место где се издајник Христов обесио. Место је богослужбено, ту је данас православна црква Акелдама, у којој се само једанпут годишње служи заупокојена Литургија.

И дан – данас овде се осећа неподносив смрад иако је прошло скоро 2000 година. Ограђени простор Лончареве крвне њиве налази се изнад Јосафатове долине на југу, наспрам Јерусалима.

МАНАСТИР СВЕТОГ СИМЕОНА БОГОПРИМЦА

Прекопута Сиона, у југозападном делу града, у месту које се зове Катомони (Катамони), налази се манастир Светог Симеона, подигнут над гробним местом овог угодника Божијег.

У време египатског цара Птоломеја Филаделфа, праведни Симеон изабран је као један од знамените *седамдесеторице* који превођаху Свето писмо – Библију са оригинала на грчки језик.

Управо када је хтео да текст пророчанства Исаијиног: „*Ево, девојка ће затруднети и родиће сина, и надену̂ће му име Емануило*" (= *с нама, Бог*) (Ис 7,14), преправи и преведе да ће млада жена то учинити, анђео му рече да то не чини због истине, и да неће видети смрти своје док то лично не дочека. Након 365 година, када Богомладенац Исус би донесен у Храм, четрдесетог дана по Рођењу, да се сходно закону посвети Богу као првенац у мајке и принесу две грлице као крвну жртву (јер бејаху сиромашни), тада у Храм дође, обавештен Духом Светим, и Симеон Богопримац, као и Ана, кћи Фануилова, из рода Асировог. Радостан, Симеон узе Христа на руке рекавши: „*Сада отпушташ у миру слугу својега, Господе, по речи Својој; јер видеше очи моје Спасење твоје*" (Лк 2,29-30). Питање је – да ли је уопште постојао човек који се радосније од Праведног Симеона, преставио у Господу? У нашем православном календару овај догађај је записан као Сретење Господње 2./15. фебруара. Праведни старац Симеон сматра се заштитником мале деце.

САЛА ТАЈНЕ ВЕЧЕРЕ НА СИОНУ

У Јерусалиму је на Велики Четвртак све било спремно за пасхални празник, и по кућама су спремане просторије у којима ће поклоници моћи да једу пасхално јагње. Исус, због расправе која је настала међу ученицима о томе ко је од њих важнији за време вечере, устаје са своје простирке, скида горњу хаљину, опасује се једним убрусом, узима умиваоник и почиње да пере ноге својим апостолима, који су били за трпезом. А када су видели да се њихов Учитељ прихватио овако понизног посла, били су дубоко посрамљени. Ово прање има символично значење, јер тиме Христос показује своју смерност пуну љубави, која треба апостолима и свима вернима да буде пример врлине понизности и љубави према ближњем.

То се догодило на брду Сиону[11], Светом брду у кући Светог Јована Богослова у сали на спрату званој Горница, док се данас овај обред врши у порти Саборне цркве Христовог Гроба сваког Великог Четвртка, само овде, у Јерусалиму. На обележеном подијуму је патријарх са дванаесторицом свештеника. Обред садржи последње беседе Господа са ученицима из Јовановог еванђеља, што све скупа (патријарх тада пере ноге свештеницима) символизује еванђелску представу на крају које патријарх, баш као некада Господ, одлази са три ученика, свештеника са подијума тј. у Гетсиманију (Јн 13; 14; 15; 16; 17; 18,1).

Након испуњења старозаветне форме, у виду вечере пасхалног јагњета, – јер Господ није дошао да разруши него допуни Стари Савез са Богом, – Христос установљава Свету Евхаристију, да би своју Крсну жртву, жртву љубави учинио свима приступачном. Овом тајном он склапа Нови Савез људи са Богом, који ће и после његовог одласка представљати Свету заједницу љубави[12].

Тајна вечера је празник сећања на Христову смрт и искупитељска жртва за грехе многих. Речи: „*Ово је тело моје*" показују да је Спаситељ своју предстојећу смрт сматрао жртвом[13].

Сви су јели од једног хлеба и тако је Тајном вечером установљена једна нова заједница. А оно што спаја заједницу јесте жртвена крв, на којој је основан Нови Савез са Богом, неупоредиво виши од оног Синајског Савеза. Сада се пролива-

[11] Сион је јеврејска реч и означава *отворено, сунчано, најузвишеније место.*

[12] Др. Емилијан М. Чарнић, *Исус Христос живот и дело*, Каленић, Крагујевац, 1993. г., 318.

[13] Исто, 319.

ла крв Сина Божијег због опроштаја грехова. Добра Новог Савеза даће се тек онда када Христова крв буде проливена. „*Пијте из ње сви; јер ово је крв моја Новога Завета која се излива (или лије) за многе ради опроштења грехова*" (Мт 26,26-28). Стога, Исус болним опроштајним речима указује на месијанску будућност, када ће се вино његове блиске и страшне смрти претворити у радосно вино блаженог живота[14].

У Светој Евхаристији он је дао једно Свето завештање, тестамент, за све време док Га његови следбеници буду чекали, а Тајна Вечера је постала јутарње руменило будуће, месијанске Небеске вечере[15]. У њој се испунило оно што је Господ раније рекао у Капернаумској синагоги: „*Заиста, заиста вам кажем: Ако не једете тело Сина човечијега и не пијете крви његове, немате живота у себи*" (Јн 6,53). Без причешћа Спасење не постоји.

У овој кући Христос се апостолима јавио први пут после Васкрсења, као и још два пута (Јн 20,19-31). Овде је Свети Дух сишао на апостоле у виду огњених језика педесетог дана од васкрсења Господњег – празник у нашем народу познат и као Духови или Тројица (Дап 2,1-4). Ту се 57. године Богомајка преставила; ту је био избор Матије (ученика Светог Симеона Богопримца) за Великог апостола и први апостолски Сабор (Дап 1,23-26; 15,6-29). Испод сале Тајне Вечере или Горнице, налази се гроб цара Давида. Сала Тајне Вечере на Сиону, била је неколико година под патронатом српских свештенослужитеља јер је Свети Сава ово место откупио од неправославних.

НА ВЕЛИКИ ЧЕТВРТАК

После Тајне Вечере, са Сиона Господ одлази на Маслинску гору са једанаесторицом својих ученика. Осморица остају подаље, а Христос са тројицом апостола, сведоцима свог преображења, одлази да се помоли, али да и они учествују у његовој молитви. Исус је увек имао пред очима своју искупитељску

[14] Исто, 319.

[15] Исто, 319.

смрт као крајњи и прави циљ свога земаљског живота, али је исконско и природно ужасавање Његове људске душе изазвало вапај Богу Оцу да Га мимоиђе та горка чаша. У великом страху обраћа се Оцу; док ликују мрачне силе овога света, Он види само Божије очинско лице. Не моли се за испуњење и остварење земаљских жеља (и да по сваку цену остане жив), већ једино за испуњење Божије воље, научивши тиме и сва будућа поколења како треба да се моле[16]. Место на коме се Господ молио, када Га је анђео крепио, пронашла је Света царица Јелена, а изнад стене подигла прекрасну цркву. Данашње здање припада римокатолицима.

Ухапшеног Христа из Гетсиманије одводе осамнаест наоружаних римских војника, домаћа и службена послуга првосвештеника, и чувари храма, наоружани батинама, у први од два Христова затвора, у кућу првосвештеника Кајафе.

На челу ове срамне групе био је Јуда, захваљујући чијем је лажном целиву у оном мраку Господ био препознат (Мт 26,36-57).

КАЈАФИНА КУЋА

Над првосвештеничком, Кајафином кућом сада је здање Петровог кајања, које се налази на Сиону, испод Давидове капије. Кроз камени усек Кајафиног подрума Исус је, увезан конопцима, спуштен у мемљиву и загушљиву просторију и остао све до момента кад је одведен у још гори затвор који се налазио у једном делу Антонијеве куле, у Преторији.

ПРЕТОРИЈА – ХРИСТОВ ЗАТВОР И ГАВАТА (*УЗДИГНУЋЕ*)

Поред Господњег, ту су били затвори за два разбојника и трећег са њима, Вараве. Данас су затвори обележени натписима. До затвора се долази Улицом бола (Via dolorosa). На крају Христовог затвора је одељење у коме је камена плоча са два

[16] Исто, 322.

отвора, кроз које су биле провучене ноге Господа и стегнуте оковима. Ова камена плоча је сасвим доступна поклоницима за целивање.

На оптужбе јеврејских првосвештеника и на Пилатова питања, Исус није одговарао речима већ ћутањем, сем када је дао одговор Пилату: *„Ти кажеш"* *(да сам ја цар)* (Мт 27,11). Ко жели да осигура себи престо земаљским средствима, тај није спреман да умре, него се бори против смрти на све могуће начине. А ко може да умре, па ипак да остане цар, тај показује да се његово царство не оснива на овом свету и животу. Видевши да Пилат избегава своју дужност праведног судије да би ослободио невиног човека, Исус не налази за потребно да му одговара. Ову мучну ситуацију Пилат разрешава тако што Господа шаље код Ирода II Антипе, који се за време празника такође нашао у Јерусалиму[17]. Пред простим и радозналим Иродом, Исус је такође ћутао. Да би се осветио за такво држање Месијино, он му се са својим војницима подсмева, облачи га у кнежевско одело, белу хаљину и таквог шаље назад Пилату[18].

У оквиру Антонијеве куле било је и место бичевања Христовог, као и гавата – литостратос, *уздигнуће* (данас у муслиманској осмогодишњој школи, удаљеној 20 метара од Христовог затвора, надесно, према Стефановим вратима), на којем је седео Понтије Пилат и читао пресуду док је јеврејски народ[19] викао: *„Распни га, распни!"* (Лк 23,21).

Пресуда је у оригиналу гласила[20]:

[17] Исто, 333.

[18] Исто, 334.

[19] *Охолост долази пред погибао и поносит дух пред пропаст* (ПрС 16,18).

[20] Инж. Војислав Поповић Хаџија, *О Светој Земљи*, ауторско издање, Београд, 1979. г., 102,103.

ПРЕСУДА

КОЈУ ЈЕ ИЗРЕКАО ПОНТИЈЕ ПИЛАТ НАМЕСНИК ДОЊЕ ГАЛИЛЕЈЕ

КОЈА ОСУЂУЈЕ:

ИСУСА НАЗАРЕЋАНИНА

да мора умрети на крсту

Дато је у Светом граду Јерусалиму 17-е године, владавине Тиберија, дана 25-ог месеца марта,када су Антоније и Кајафа били свештеници и првосвештеник Божији.

Понтије Пилат, намесник доње Галилеје, седећи на судијској столици осуђује Исуса Христа да умре на крсту међу двојицом разбојника, јер се између народа нашло отмених и признатих људи који су изјавили:

– Да је Исус заводио народ;
– Да је Исус бунио народ;
– Да Исус није поштовао Законе;
– Да се Исус лажно издавао за Сина Божијег
– Да се Исус лажно називао царем Израиља;
– Да је Исус с палмовом гранчицом у руци у пратњи силног света ушао у храм.

Понтије Пилат заповеда квириналу Корнелију, првом центриону – капетану, да Исуса одведе на губилиште и да забрани свима сиротима и богатима спречавање да се Исус погуби.

Сведоци који су потписали смртну пресуду против Исуса су:

1. Данило Робани, фарисеј
2. Јован Зоровавељ
3. Рафаило Робани
4. Капер, књижевник

Исуса ће из Јерусалима извести кроз Северну капију.
Сваком племену послати по једну овакву таблу пресуде.

Испред Преторије, тог најтужнијег Петка, Христос је понео крст, док му је на глави био венац од сиријског патуљастог храста, на чијим је гранчицама расло трње – два трна са спољне и два са унутрашње стране, због чега је, како год се прутићи патуљастог храста уплели, венац био препун трња.

УЛИЦА БОЛА (Via dolorosa) – УЛИЦА КРСНИХ СТРАДАЊА

Улица бола, улица Крсних Страдања, почиње од Лављих или Стефанових врата. Данашњи ниво ове улице, као и целог Старог града, виши је за 6 метара од нивоа из Христовог времена.

Православни хришћани на страшном страдалном Христовом путу од Преторије па до полагања у сам Гроб поштују четрнаест места застоја:

1. Сам Христов затвор – Преторија
2. Стављање Крста Господњег на раме – полазак испред Преторије
3. Христово прво падање под теретом Крста
4. Сусрет Богомајке са Христом
5. Симон из Кирине преузима Часни Крст од Господа
6. Девојка Јерусалимљанка Вероника брише убрусом знојаво и крваво лице Христово
7. Христос други пут посрће и пада
8. Плач жена Јерусалима за Господом
9. Треће Христово падање на путу за Голготу
10. Скидање хаљина Христових и бацање коцке за њих
11. Прикивање Господа на Крст
12. Подизање Часног Крста са Господом
13. Скидање са Крста и помазивање на каменој плочи
14. Полагање Господа у гроб

Истинита света места и Христов Гроб царици Јелени је показао 326. г. Јерусалимски епископ Макарије. Градња ове велелепне цркве трајала је неколико година. Црква је завршена и освештана 13. септембра 335. године.

Свети цар Константин је бдио над црквеним радовима по целој Светој Земљи, бивајући све време у вези с градитељима.

Занимљива је једна преписка са епископом Јерусалимским Макаријем из које издвајамо део у коме се јасно види шта је цар желео али и остварио. „Потруди се, говори епископу, да Саборна црква Христовог Гроба не буде само најлепша на свету, већ и да детаљи буду такви да је ни најлепше грађевине у било ком граду не могу превазићи[21]". Године 1009. Саборни храм је порушен до темеља од стране египатских муслимана, а 1048. г. ктиторским залагањем византијског цара Константина Мономаха храм бива поново изграђен.

Грчки народ је на овим просторима већ хиљадама година. Самим тим, стекао је огромно искуство, уметност живљења са другим народима. Домаћи, пак, добро познавајући, упорност, истрајност Грчког народа (монаштва), дубоко га респектују и уважавају. То је и произвело да Цариградска Османлијска влада 1852. године донесе Закон о верском, богослужбеном примату у Саборној цркви Христовог Гроба, по којем, православни Грци добијају примат далеко изнад свих осталих „хришћана"[22], што је још на снази (1998). Данас је црква упола мања, а умањена је у ствари за садашњу порту цркве.

Саборна црква Христовог Гроба обједињује три централна Света места:

ГОЛГОТА – БРДО ЛОБАЊЕ , јевр. ГУЛГОЛЕТХ

На коме је Великог Петка било распеће Христово са још два распећа – Доброг разбојника Дисмаса[23] и „оног другог", Гестаса. Крст Господњи био је дуг 3,5, ширине 2 метра, а дебљине 12 сантиметара. Изнад главе, на табли *Титулус*, је стајао натпис на три језика: јеврејском, грчком и латинском.

---

[21] Димитрије Настић , *Јерусалим – историја и водич*, издавач Љиљана Настић, Димитрије Настић, Београд 1997. г., 89.

[22] Исто, 256.

[23] По Предању стоји да је Свету породицу, приликом бекства у Египат, пресрела група разбојника. Вођа дружине, удивљен, видевши лепоту

Пилатовом наредбом на табли је писало: *„Исус Назарећанин Цар Јудејски”*.

Христова часна крв је са Крста капала на стену која је пуцала и падала на главу праоца Адама (коју је Мелхиседек на ово место пренео, пронашавши је код града Афуле на малом Ермону) и спирала прародитељски грех.

Поред ове пукотине, са обе стране Голготске стене су пукотине које су настале у тренутку смрти Христове, када се земља затресла (Мт 27,51). Стена је попуцала, не по току свог природног слоја, него попреко, што доказује да је догађај био натприродан.

Како је због „једног” цело човечанство повучено у грех, тако је због Једног, тј. Христа, цео свет спасен (Рим 5,19). Христос је својом Крсном смрћу и васкрсењем победио грех, смрт и ђавола.

Болним речима са Крста: *„Оче, опрости им, јер не знају шта чине”* (Лк 23,34), Исус се моли не само за војнике, који врше свој посао у слепој послушности и за Пилата, него за првосвештенике јеврејске и побуњену масу и све оне који су у својој заслепљености распели Господа Славе (Дап 3,17). Иако Син Човечији има власт да сам опрашта грехе, Он се моли Оцу, јер греси учињени према Сину учињени су и према Оцу небеском. У својој великодушности Христос не мисли на себе него на злочин учињен према Богу Оцу. Патње распетих на крсту су биле надљудске. Жртве су, пре свега, осећале страховиту жеђ. А да ће Месија при страдању бити мучен жеђу наговестио је Старозаветни пророк (Пс 68,21).

Затим, крв им се сливала у листове, притом, пунећи плућа; тако су се полагано гушили од сопствене крви. Лествица на доњем делу крста – *супеданеј*, служила је као ослонац. Од ње су

Богомладенца Христа, рече: *„Када би сам Бог, узео лик човечији, не би могао бити лепши од овог детета”*. И уместо да их опљачка, он их још богато дарова. Богомајка му је тада рекла да ће га то дете спасити. То се и догодило приликом распећа Христовог, а тадашњи разбојнички вођ је управо покајани разбојник Дисмас.

се одупирали према горе, па се крв на тај начин враћала из листова у тело, а жртве остајале у животу. Било је случајева, да су на крсту разапети остајали и до шест дана. Тада би им пребијали голени – цеванице, после чега би убрзо умирали. Христос је најкраће остао жив на крсту, тј. преставио се за шест часова. Господ је речима псалама (Пс 21,1; 30,5) испустио душу (Мт 27,46; Лк 23,46). Часна трпеза Распећа на Голготи подигнута је изнад отвора где је Крст Господњи био укопан (на њој се служи Света Литургија). Отвор је обложен предивним, сребрним диском, који поклоници побожно, са страхопоштовањем целивају.

Иза Часне трпезе приказано је Распеће Господа на Часном Крсту, у природној величини, а са његове леве и десне стране су, такође у природној величини, Богомајка и најљубљенији, највернији ученик Свети Јован Богослов. Место скидања Сина Божијег са Крста обележено је црном, дванаестокраком звездом, која је 1,5 метар испред Часне трпезе Распећа (Лк 23,53-54).

КАМЕНА ПЛОЧА ПОМАЗАЊА

Наиме, Никодим[24] и Јосиф из Ариматеје (тајни ученици Христови, али и чланови јеврејског Синедриона), чије је било све околно имање, па и сам гроб у који је Христос положен, уз дозволу Пилатову, скинули су часно Тело Господње са Крста и положили га на место на коме је данас камена плоча, која се налази 10 метара од улаза Саборне цркве Христовог Гроба – Плоча Помазања.

Камена плоча, црвенкасте боје, уздигнута је од пода тридесетак сантиметара, 2,70 метра дуга и ширине 80 сантиметара.

[24] Праведни Никодим је Господу долазио тајно, ноћу. Никодим је био угледан, доста времешни учитељ једне познате фарисејске школе, затим тумач Закона и члан Синедриона. Он је Христов бранилац у Синедриону (Јн 7,50-51), али и онај који даје новац довољан за куповину једног дела количине мира (30 литара), којом ће Христос бити помазан након скидања са крста. Био је синовац чувеног Гамалила, фарисеја, учитеља Светог апостола Павла.

Христово тело је имало преко пет стотина отворених повреда, рана. Христос је пре распећа сатима бичеван римским бичем од воловских жила, на чијим је крајевима било ушивено по парче метала.

Пошто је петак био на измаку, нису имали довољно времена да га окупају (јер се суботом ништа није радило)[25], па су га помазали по јеврејском обичају као цара.

Мојсеј је од Господа добио заповест да справи *уље за Свето помазање* (2. Мој 30,22-25). Оно се састојало од смирне, мирисног цимета, иђирота, касије и маслиновог уља. Овакво уље није се користило за помазивање преста вљених, већ за реликвије и храмовне сасуде. Наш Господ је помазан са измирном (смирном) и алојом. Миро је било веома скупоцено и углавном се набављало из Финикије. Христово израњавано тело помазано је тада са око 100 литара мира. Увили су га у чаршаве и положили у гроб у коме до тада нико није био погребен (Јн 19,38-42). Обележено место на коме је Богомајка стајала, заједно са женама мироносицама, за време помазивања тела Христовог, удаљено је 8 метара од Плоче Помазања, налево према Светом Гробу.

ГРОБ ГОСПОДЊИ – КУВУКЛИЈА

Садашњи изглед Кувуклије, односно Христовог Гроба је из 19. века. Изнад самог улаза налази се четрдесет кандила, а црква се састоји из две просторије (Мк 15,46), параклиса Анђела и самог Гроба. Параклис Анђела је димензија 3,5 х 3,5 метра и у њему се налазио камен који је био наваљен на Гроб, на којем је седео Анђео благовестивши женама мироносицама *„да не траже живог међу мртвима"* (Мт 28,5-6; Лк 24,5). Један део наваљеног надгробног камена је уметнут у плочу Часне трпезе са мермерним постољем – где се служи Света Литургија у Гробу, и налази се тачно на средини параклиса Анђела.

Цела Ковуклија је дугачка 8,30, широка 5,90 и исто толико метара висока. У овој цркви је место на коме се догодило Васкрсење Господње, централна тачка хришћанске вере. Апостол Павле вели: *„А ако Христос није устао, онда је празна проповед наша, па празна и вера наша"* (1. Кор 15,14). Улаз у Христов Гроб је висине 1,33 метра, док је Гроб у који је положено тело Господње висок 60 сантиметара од пода, дугачак 2,02 метра, а широк 93 сантиметра. У просторији Гроба су три иконе Христовог Васкрсења и покретна икона Богородице, иза које се налази аутентична стена Гроба, *Гареб*. Иза Христовог Гроба, у непосредној близини, налази се гроб Јосифа из Ариматеје.

Христовом крсном смрћу избрисана је људска кривица и народима је поново дата могућност правог, вечног живота. Људима остаје само да усвоје Његову крсну, искупитељску смрт. А то се постиже искреном вером у Њега као Искупитеља, Спаситеља и Сина Божијег. Предмет Божије љубави били су грешни, од Бога удаљени људи. То је била љубав која није знала за изузетке и која се разлила на цео људски род. Њу је Бог показао на тај начин што је дао оно што је највише, Сина свога јединородног, ради спасења људи од греха, пропадљивости у коју су људи пали, и ради даровања вечног живота. Лични подвиг према спасењу јесте вера и сједињење са Сином Божијим.

Вечни живот је онај виши живот који верујући, Духом Божијим препорођени човек, поседује већ на земљи, а који ће вечним блаженством после смрти достићи своју пуноћу и савршенство[26]. Васкрсење Христово било је наговештено још у

[25] Христос је разапет у трећи час дана (од изласка сунца) тј. у 9 (јевр. 3 час) часова, пре подне (Мк 15,25), у подне (јевр. 6 час) наступа чудновато помрачење сунца, које је необјашњиво, природним путем, тј. астрономијом, јер за време пуног, Пасхалног месеца, немогуће је да дође до помрачења сунца. Земља (Јерусалим са Јудејом) је одбацила светлост света и тако утонула у духовни мрак. Христова смрт се догодила у 15 (јевр. 9 час) часова (Мк 15,34-37), када је било и тзв. прво вече код Јудеја, док је још нешто могло да се уради до Друге вечери, односно до 18 (јевр. 12 час) часова, јер након тога се није смело чак ни сахрањивати. Практично, било је слободно само три часа за потпуну припрему погреба и Христову сахрану.

[26] Др. Емилијан М. Чарнић, *Исус Христос живот и дело*, Каленић, Крагујевац, 1993. г., 64.

Старом Завету. Својим речима Христос ово пророштво потврђује (Мт 12,39-40; Јн 2,19). Најпобедоноснији, пасхални тропар „*Христос Васкрсе из мртвих, смрћу смрт уништи и мртвима у гробовима живот дарова*" појашњава Свети Григорије Ниски, поготово речи „смрћу смрт уништи" и упоређује са риболовом. Удица је божанска природа Христова, мамац људска природа Христова. Риба, ђаво, се баца на мамац, на људску природу Христову, али удицу, као божанску природу, не може да прогута, она га пробада и побеђује, односно смрт је дошла у додир са Божанством, и изгубивши потпуно своју силу, бива побеђена[27].

Христос, по Васкрсењу показује исту пастирску бригу као и за време свог земаљског живота. Прво његово дело после Васкрсења било је већ у недељу када је утешио једну жену која је у очајању мислила да је нестанком његовог тела нестао и Он сам[28]. Била је то Марија Магдалина, која је и након Петрове и Јованове посете Гробу, остала код Гроба и плакала. И поред утехе два анђела, и даље се жалила што су узели Господа. Христос се лично појављује, даје јој утеху, али иако жив, пошто, по Његовим речима, још није „*узишао Оцу своме*", не дозвољава јој да пољуби Његове ноге и да га се дотакне (Јн 20,1-18). Параклис, посвећен овом догађају и Светој Марији Магдалини Равноапостолној, налази се између цркве Васкрсења и Кувуклије, обележен мермерним кругом на поду и иконом којом је представљен овај сусрет.

Васкрсли Господ се укупно до вазнесења Оцу, за тих 40 дана, појавио једанаест пута, а видело га је око 600 људи[29], заједно са Богородицом и ученицима. Тражио је да једе печену

[27] Блажени Теофилакт Охридски, *Тумачење Светог Еванђеља од Матеја*, превели са грчког Дечански монаси, манастир Високи Дечани, 1996. г., 268.

[28] Др. Емилијан М. Чарнић, *Исус Христос живот и дело*, Каленић, Крагујевац, 1993. г., 351.

[29] „*Потом се он јавио одједном, више од пет стотина браће, од којих су већина и сада живи, а неки се упокојише*"(1. Кор 15,6).

рибу и мед у саћу, и на тај начин показивао да није дух ни привиђење (Лк 24,36-43).

Почетком деведесетих година 20. века, једно дирљиво сведочанство делања Божијег укрепило је верне. Наиме, православна Палестинка је донела своје умрло дете пред царске двери параклиса Анђела док је Литургија била у току. Молила се наглас, час са рукама небу подигнутим, час дрмусајући умрло дете:

„Господе, ти си ми дао дете и опет га себи узео. Врати ми оног ког си ми дао, врати ми моје дете." Убрзо затим дете је устало, а захвална мајка сузама заблагодарила Господу. Очевидаца је било „превише !"[30].

На поноћној, свечаној Васкршњој литургији, проскомидија је на Гробној плочи Христовој, а првог дана Васкрса на вечерњи из више делова Саборне цркве читају се Еванђеља на више језика (тј. из колико нација је свештеника који служе Свету Васкршњу Литургију, на толико се језика чита еванђеље) као нигде у православном свету.

Највеће звоно ове цркве је руско, тешко неколико тона. Одзвон му је опомињући, тежак, лети над Јерусалимом и побуђује срца на молитву. Све је у Цркви Божијој разумно а несвакидашње.

Васкрсење Христово било је у недељу. Бог је створио светлост у недељу. Рођење и крштење Господа, као и силазак Светог Духа на апостоле, *рођендан Цркве*, било је у тај дан. Недеља[31] је осми дан, *дан вечности*.

У Саборној цркви Христовог Гроба, срцу света, поред три централна Света места, налази се још 26 светих места.

[30] Инокиня Наталия, *Русский Иерусалим. Письма русской инокини со Святой Земли (1983-1989. годи)*, Воскресение, Санкт-Петербург, 1996. године, 103,104.

[31] Недеља од словенске речи не делај што значи *не ради*.

ПАРАКЛИС КАПЕТАНА ЛОНГИНА СОТНИКА

Ово је параклис римског капетана Лонгина, који прободе копљем Христово ребро кад потече крв и вода, и који виде да се сунце помрачи, да се храмовна завеса расцепила одозго надоле, да би земљотрес, и да из гробова васкрснуше мртви када Христос предаде дух своме Оцу. Исти капетан рече: „*Заиста овај беше Син Божији*" (Мт 27,51-54). Приликом ове гнусне, али потребне провере копљем, канула је кап Христове часне крви на од рођења болесно око овог капетана, које се тада чудесно исцелило, па је сигурно и то био један од повода за овакву исповест.

Капетан Лонгин, као старешина страже, био је сведок и Васкрсења Христовог, кога власти синедриона нису могле поткупити да не сведочи о Васкрсењу Христовом, као ни двојицу његових војника, стражара. Сву тројицу, као сведоке Васкрсења Господа, апостоли крстише у Јерусалиму. Као Христови проповедници, пострадали су у Кападокији на имању Светог Лонгина. У православном календару њихов спомен се прославља 16./29. октобра.

МЕСТО ПРОНАЛАСКА ЧАСНОГ КРСТА ГОСПОДЊЕГ

Ово Свето место се налази 30 степеника ниже од параклиса бичевања. Царица Августа Јелена била је старица од 80 година када је 324. г. стигла у Свету Земљу. У присуству јерусалимског епископа Макарија, а преко Јуде Јеврејина (који је касније, после чудесног васкрсења мртваца пронађеним Часним Крстом примио истиниту веру и потом као Кириак постао Јерусалимски епископ), пронашла је сва три крста која су била тајно закопана испод ђубришта иза Голготе. За све време док су копачи разгртали ђубриште, а да не би одустали због неподносивог смрада, ова велика царица им је бацала златнике. Ово место, обележено је прозорчићем, а налази се изнад места проналаска Часног Крста.

На Крстовдан 14./27. септембра, православни не празнују само проналазак Часног Крста, него и свечани повратак Крста Господњег из Персије 628. г. Наиме, тада цар Ираклије ношаше свечано Часни Крст Господњи и хтеде тако проћи кроз Златна врата. Тада се догодило несвакидашње чудо: цар је пред вратима стао као укопан, а патријарх Захарија, добивши духовни вид, сагледа да цару у ствари Анђео неда да иде Христовим путем у царској, свечаној одећи. Када цар скиде своја обележја и обуче се доста скромније, тада и Крст донесе до Голготе.

ЧУДОТВОРНА ИКОНА МАЈКЕ БОЖИЈЕ У САБОРНОМ ХРАМУ

Непосредно поред места где је Господа Христа пред распеће довела стража, три војника и старешина Лонгин, а где је Богомајка стајала за време распећа Христовог са његовим највернијим учеником Јованом Богословом, налази се једна чудесно лепа и опомињућа икона мајке Божије, која већ дуже време мироточи. Наиме, јасно се виде уљане сузе, које се тајанствено сливају низ платно ове чудотворне иконе. Једном приликом, натопивши вату миром са ове иконе, братија је однела вату код експерата на анализу, ништа не причајући о пореклу настанка мира. Резултат је био запањујући када се установило да је састав мира најприближнији саставу маслиновог уља и то старости 2000 година, мада икона ни приближно није толико стара нити постоји маслиново уље таквог миомириса.

ОСТАЛА СВЕТА МЕСТА И ПАРАКЛИСИ У САБОРНОМ ХРАМУ

Црква Светог Јакова (овде се на Велики Четвртак, дан установљења Свете Евхаристије, служи Литургија Светог Василија Великог), параклис Светог Јована Крститеља, Адамов параклис, параклис крунисања Господа трновим венцем (са делом Часног стуба, који је доступан за целивање само на Велику Среду, на коме је Христос бичеван сатима, римским бичем), грчка црква Васкрсења (у којој се налази обележен свећњаком географски центар света, *пупак* света), параклис

Симона из Кирине, који је помогао Господу да донесе Крст до Голготе, параклис Свете Марије Египћанке, манастир Светог Авраама, са ризницом цркве Часнога Крста, у којој се, поред дела Часног Крста, доступног за целивање, налази мноштво моштију Светих: Јована Крститеља, апостола Андреја Првозваног, Меркурија, апостола Филипа, Георгија Победоносца, Пантелејмона, Григорија Неокесаријског, Василија Великог, Јована Златоуста, Кириака Отшелника (ученика Светог Герасима Јорданског), Прокопија, Хараламлија, Марије Магдалине, Ермолаја, Трифуна, Андреја Критског, архиђакона Стефана...

БЛАГОДАТНИ ОГАЊ – ВЕЛИКА СУБОТА

У самом Саборном храму, поред полиције и војске, ред и церемонијалне процедуре извршавају званични чувари Христовог Гроба *Каваси* (Гавази), Турци Селџуци потомци најстаријих чувара Гроба, родом из Константинопоља (Цариграда), непрекидно из две породице већ 250 година. На Велики Петак Саборни храм се закључава, а унутра остаје десетак хиљада људи.

Исти храм се отвара у 10.00 часова на Велику Суботу.

Око 11.00 часова, комисија састављена од градских власти – начелника полиције и представника Министарства за туризам града Јерусалима и црквених представника православних Грка и монофизита[32] Јермена и Копта, у целој Саборној цркви Христовог Гроба гасе се сва светла, свеће и кандила, којих само у Кувуклији има преко стотину. Затим се Кувуклија прегледа да не би остао неки предмет којим би могла да се упали ватра.

На мермерну плочу Гроба чланови комисије остављају комаде вате, неупаљено кандило и патријархов молитвеник са златним листићима, а улаз запечаћују огромним воском испод кога су врата завезана са белом траком у облику слова Х.

[32] Јерес осуђена на четвртом Васељенском Сабору 451. године у Халкидону. Отуда поред назива монофизити и назив дохалкидонци.

Занимљиво је поменути разлике у ишчекивању овог важног догађаја. Наиме, православни, са европских простора, то чине скрушено на један молитвено тих начин, док православни Арапи, Палестинци и монофизити Јермени ударају у таламбасе, певају и играју, бивајући чак на раменима (православни Палестинци певају лепе песме Богородици и Светом Ђорђу на свом језику). Сви морају узети благослов православног патријарха, јер без благослова не могу добити ни свеће са упаљеним Благодатним огњем од патријарха.

Око 13.00 часова долази патријарх града Јерусалима и целе Палестине, отац Сионске цркве са великодостојницима у литији. Ова свечана литија, на чијем је он челу, обилази три пута око Кувуклије уз појање *„Воскресеније Твоје Христе Спасе"*, и *„Свјете тихиј"*, после чега патријарх, благосиљајући народ, предаје жезал својим помоћницима, скида митру, сакос и омофор остајући само са епитрахиљом, у стихару, појасу и наруквицама.

Уласком у Христов Гроб, патријарх клекне лагано прелазећи ватом по мермерној плочи Гроба, изговарајући првосвештеничке молитве за долазак Благодатног огња. Поред њега су припремљена четири снопа од по 33 свеће (колико Господу беше година када је разапет и колико цар Давид владаше у Јерусалиму). У параклису Анђела је и јерменски представник, и то само на метар и по, „контролишући" да случајно патријарх сâм не упали свежњеве свећа. Ово неповерење иде у прилог томе да Благодатни огањ заиста долази, и то само, православном патријарху. Платинастобела, пурпурна, громолика, огњена нит, спушта се кроз откривену куполу Саборне цркве, чујно парајући ваздух, брзином таман довољном да људско око све региструје. Присутни виде огромну муњу која се разлива невиђеним сјајем. Та сила Благодатног Огња патријарху пали кандило и вате на Гробу, а он од њих припремљене свеће.

Благодатни огањ у првим минутима уопште не пече, нити може било шта да изгори ако се њиме упали. За тили час огањ се разнесе свуд по храму. Црква личи на огромну буктињу. Огањ се брзо разнесе по Јерусалиму и Маслинској гори, али и

по целој Светој Земљи. Током целе године кандила и свеће на Часним трпезама пале се и горе овом чудесном ватром.

Благодатни огањ је само присуство Божије, уприличено од Господа, да видимо и осетимо присуство Божије, а ипак останемо живи, јер из Светог писма, знамо да *нико ко Бога види не може остати жив* (2. Мој 33,20). Многи Свети оци су писали и говорили о Светом огњу. Свети Симеон Нови Богослов каже: *„Пошто је Бог светлост, немогуће је да се појави без светлости.*"

„Благодатни огањ није материјалан, већ је то нематеријална светлост, није врлина и знање, већ је то истинска светлост, изнад врлине и знања", речи су Светог Григорија Паламе. О тако узвишеним догађајима Владика Николај каже: *„Тада је небо блиско као малом детету мајка*".

У Старом Завету огањ са неба долазио је Светом пророку Илији Тесвићанину (1. Цар 18,36-39), премудром Соломону у његовом храму (1. Цар 8,62-63). Он гори као што је Мојсеју купина горела, а није сагоревала (2. Мој 3,1-5), а нама, Новом Свету, долази од дана Велике Суботе, када се Христос као муња спустио у ад и проповедао Еванђеље, па до данас као сведочанство живе вере у једнога Бога у Тројици. Тако, као муња ће изгледати и Спасов други долазак, али наочиглед целог света у свој сили и слави.

СВЕДОЧАНСТВО НА СТУБУ

У Јерусалиму Велике Суботе 1101. године крсташи – Латини су пожелели од својих поглавара да измоле Благодатни огањ. После двадесет и више сати безуспешне молитве у Христовом Гробу, напокон, одступише у раним поподневним часовима на сам дан Васкрса. Када у Христов Гроб уђе православни патријарх Благодатни огањ дође за неколико минута.

У средњем веку неправославни утицајни јермени, пожелели су да и њихови поглавари измоле Бога за Благодатни огањ. Тада је православни патријарх Софроније био истеран из Саборне цркве Христовог Гроба заједно са верницима, а

јерменски поглавар остао у Гробу. Клечећи испред затворених врата Цркве, своје 33 свеће високо је подигао и молио се са сузама. Међутим, Благодатни огањ прође кроз Христов Гроб, проби спољашњи стуб цркве, и патријарху Софронију наочиглед свих запали припремљене свеће. Некакав Турчин је тада стајао високо на Саборној цркви Христовог Гроба и када је видео да из огромног стуба избија велики пламен који православном патријарху пали свеће, у усхићењу је скочио са цркве и остао неповређен. Крстио се *„У име Оца и Сина и Светога Духа*" (Мт 28,19) познавши истиниту веру православну, а његов гроб и нетрулежно тело се до данас налази у цркви Пресвете Богородице, Велике Панагије, која је близу Јерусалимске православне патријаршије. Сви који улазе у Саборну цркву Христовог Гроба примете тај прогорели стуб, можда чак и не знајући шта поручује ово сведочанство.

ВАЗНЕСЕЊЕ ГОСПОДЊЕ

Бог Отац је у Старом Завету преко пророка обећао Светог Духа (Ис 44,3; Јоил 2,1-2). На то је указивао и Свети Јован Претеча (Лк 3,16; Јн 1,33). Када је, пак, Христос Васкрсао из мртвих и, говорећи о царству Божијем, обећао апостолима да ће бити оснажени одозго, тада су у њима оживеле старе наде о поновном успостављању Давидовог царства. Четрдесет дана присуства Васкрслога беху при крају и ближио се час његовог одласка Оцу. Приликом његовог уздизања на небо апостоли су били уверени да ће Он, иако телом одвојен од њих, са небеских висина довршити своје дело.

Вазнесење је чудесна круна Христовог богочовечанског живота и рада на земљи. Није се вазнео из Јерусалима који му није био одан. Град, који је одабрао Вараву[33] уместо свог Спаситеља, није био достојан.

[33] Варава = *син оца*. И Христос и Варава су били синови својих отаца. Присутни народ се тада јасно определио за којим сином жели поћи.

Вазнесење, света тајанственост, догађа се у светој тишини Маслинске горе, међу оданима и вернима који су примили посланство да целом свету објаве Распетога, Васкрслога и Вазнесенога[34].

Христово Вазнесење је имало једну видљиву и једну невидљиву страну. За присутне апостоле видљиво је било Исусово уздизање са земље, а невидљиво, улажење у небо, у небеску славу.

На тај начин апостоли су били очевидци и сведоци пред светом велике истине, да је Исус као човек вазнесен на небо[35] (Мк 16,19-20; Лк 24,50-53; Дап 1,4-11). На овом месту и данас се назире обрис Христовог левог стопала, које поклоници побожно целивају. Место је пронашла, ко други до царица Јелена, и начинила предивну цркву са отвореним кровом. Храм је символично назван Имбомон, што ће рећи *олтар*. Место Вазнесења (Јелеонски врх – 808 метара) данас је у селу Кафар-Ет-Тур на Маслинској гори и под патронатом је неправославних од 1187. г. Они су изнад олтара царице Јелене, стене са обрисом Христовог левог стопала, подигли „куполу", наравно са кровом, потпуно озидану. Осмоугаони темељи (осим зидова који су из 12. века) Константинове цркве остали су до данас.

Десет дана након догађаја Вазнесења, апостолима је обећање било испуњено када их је Свети Дух, Утешитељ, одозго посетио у облику огњених језика, што је био и последњи услов да почне ширење Христове Цркве на земљи. Догађај Свете Педесетнице, рођендан Цркве, збио се у кући Светог Јована Богослова на Сиону. Апостоли тада добише дар пламених језика, тј. могућност да говоре оним првим језиком, Адамовим, довавилонским. Зато, где год да су проповедали, апостоле су сви народи разумели на свом, матерњем језику (Дап 2,1-6).

[34] Др. Емилијан М. Чарнић, *Исус Христос живот и дело*, Каленић, Крагујевац, 1993. г., 361.

[35] Исто, 362.

ПРАВОСЛАВНА ЈЕРУСАЛИМСКА ПАТРИЈАРШИЈА

Од 34. све до 45. године апостоли нису напуштали Јерусалим док нису утврдили и уредили јерусалимску Цркву на челу са Јаковом, братом Господњим, сином Јосифа Обручника, једним из ширег апостолског круга (седамдесеторице апостола) и састављачем прве Божанствене литургије – тзв. Јаковљеве Литургије (други јерусалимски епископ је био његов стриц Клеопа, који се називаше и Симеон). На истом месту је, Богу хвала, и данас Јерусалимска православна Патријаршија.

До данас су остале речи Светог Јована Дамаскина о Јерусалимској, првој цркви: *„Радуј се Сионе свети, мати иркава, Божије обиталиште, јер си и први примио опуштење грехова."* Овде су поред монашких келија, и два значајна храма: Светог цара Константина и царице Јелене и Свете великомученице Текле Равноапостолне, ученице и пратиље апостола Павла. У овој, другој цркви се поред многих реликвија, налази, у зиду, отисак десног стопала Христовог на камену (остао приликом Вазнесења). У истој, патријаршијској улици је седиште патријараха јерусалимских, а прекопута је Црквени суд.

Патријаршијска библиотека садржи преко 3000 старих рукописа из манастира Светог Саве Освећеног и манастира Часног Крста. Ту је стари свитак Мојсејевог Петокњижја, писаног на староjеврејском и арамејском језику; из 11. века су рукописи литургије Светих Јована Златоуста и Василија Великог; као и Четвороеванђеље на словенском језику из 1683. г., где на петој страници стоји запис Српског патријарха и хаџије Арсенија III Чарнојевића. Патријаршија се налази изнад Цркве Христовог Гроба, када се улицом крене узбрдо ка Новим Вратима.

МАНАСТИР СВЕТОГ АЛЕКСАНДРА НЕВСКОГ

Непосредно пре порте Саборне цркве Христовог Гроба, када се ка Гробу стиже из Улице бола (Via dolorosa), налази се ово дивно православно здање, саграђено још 1877. г. од стране Руске царске мисије у Светој Земљи. Испод темеља манастира налазила се излазна, Северна капија града, називана још Ефраимова капија, кроз коју је наш Господ изнео Крст и прошао ка Голготи. На месту манастира је, такође, стајао један од градских, форумских лукова из времена злогласног римског цара Елија Адријана (безумника, који је овом граду дао своје име, Aelia Capitolina, а сва хришћанска места прекрио земљом).

Првобитно, ово здање је трабало да послужи као Руско државно посланство у Светој Земљи, али је, Богу хвала, православни манастир. Свуда уоколо Светог Гроба, су предивни православни храмови Светих: Василија Великог, у близини Нових врата, и преподобне новомученице Параскеве; северно од Светих Архангела, манастир Георгија Победоносца и великомученице Екатерине. Одмах надесно су врата која воде ка црквама Спиридона Тримитуитског и Теодора Стратилата. Ту је храм Димитрија Солунског и архиепископа Николаја из Мире Ликијске. Улицом, десно, је храм посвећен Јовану Претечи, тачније празнику Усековања главе Светог Јована (празнује се 29. августа / 11. септембра), који је подигнут изнад једног, од првих, катакомбних, јерусалимских храмова из првог века. У њему се чува сребрна икона *Усековања*, у којој су делићи моштију главе Светога.

МАНАСТИР СВЕТИХ АРХАНГЕЛА У ЈЕРУСАЛИМУ

Овај манастир је задужбина Српског краља Милутина. У знак победе над Персијанцима, заједно са Грцима и српским војводом Новаком Гребостреком, на темељима манастира цара Константина и царице Јелене, краљ Милутин је 1315. године сазидао овај манастир, а непосредно уз њега и велику болницу. Српски игумани су овде богослуживали и узносили молитве Го-

споду пуних 300 година. Међу Светим и славним српским поклоницима, овој светињи поклонили су се Света Петка (10. век), Свети Сава (1229. и 1234), патријарх Арсеније III Чарнојевић (1683), београдски митрополит Михаило[36] (1883), патријарх Герман (1959), патријарх Павле (1994).

На овом Светом месту је, Архангел Михаил спустио мач у корице. Наиме, када је цар Давид пребројавао народ у Израиљу и Judeји, Бог се разгневи на њега (јер пребројаваше Божији, а не свој народ) и преко пророка Гада опомену и даде три могућности за избор казне, иако се цар Давид претходно покајао. Тада је избројано 1,300.000 људи способних да носе мач, без племена Венијаминовог. Пребројавање је извршио силни војвода Давидов Јоав, за девет месеци и двадесет дана. Казне су биле: I – седам година глади, II – три месеца гоњења од непријатеља (а гоњења је цару Давиду било преко главе) и III – три дана помора (куге) становништва за које се цар Давид и одлучи. Међутим, за та три дана пострада преко 70.000 људи све док не би знамење како Архангел Михаил спушта мач у корице (2. Сам 24).

То место је данас обележено сребрним стубићем у средишњем делу цркве до олтара. Црква је близу Христовог Гроба и Јерусалимске православне патријаршије, у улици Светог Франсиса.

[36] Како се данас путује на поклоњење у Свету Земљу углавном је свима познато. Како се некада путовало сазнајемо из поклоничког путописа београдског митрополита Михаила Јовановића из 1883. године: „Из наше од Бога благословене отаџбине иде се овим путем; из Београда на лађи до Рушчука, одатле железницом до Варне, одавде лађом до Цариграда за четири дана, из Цариграда морем за осам дана до Јафе, од које се за дан на колима дође у Јерусалим. Ако се потреви одмах лађа, а да се путник не задржава у Варни или Цариграду, поклоник из Србије може четрнајестог дана осванути у Светом граду Јерусалиму..."

СРПСКЕ ЗАДУЖБИНЕ У СВЕТОЈ ЗЕМЉИ

- Сала Тајне Вечере на Сиону – коју Свети Сава, 1229. г. откупљује силним златом
- Манастир Светог Саве Освећеног – Срби ктитори подигли две манастирске куле (једна недовршена) са параклисима на врху
- Манастир Светих Архангела у Јерусалиму – задужбина краља Милутина
- Манастир Светог Ђорђа и Светог Јована Богослова у Акри – задужбине Светог Саве
- Манастир Светог Јована Богослова на Синају – задужбина Светог Саве
- Манастир Часног Крста – где је Свети Сава био други ктитор
- Манастир Светог пророка Илије на брду Кармилу и Манастир Светог Николе на Тавору – задужбине првог српског патријарха Јоаникија I.

Последње две задужбине из навода не постоје, нити им се зна место где су подигнуте.

Данас, 1998. г. ни једна задужбина не припада Србима, а Бог зна да ли ће припадати у неком скоријем периоду.

ЦРКВА ЧАСНОГ КРСТА

Црква Часног Крста, или Лотова црква, налази се у долини Часног Крста или Рехавија парку. Праведни Лот, синовац Аврамов, који је живео у граду Содому, близу Гомора, био је обавештен од анђела шта ће се десити овим градовима. Напуштајући их, понео је и три семена три дрвета: кедра, шимшира и кипариса. Ове семенке Лот је добио од стрица Аврама приликом њиховог раздвајања (1. Мој 13,11-12). Засадио их је на овоме месту долине Часног Крста и тридесет пуних година неговања је требало да ојача и израсте ово троједно дрво[37]. Наиме, три дрвета су расла толико близу једно другом да је то у ствари било једно дрво. Посечено је у време Ирода Великог за грађу обновљеног Соломоновог храма у Јерусалиму.

Пошто се није дало обрадити, као уклето дрво бацају га у Кедронски поток, где бива пуних тридесет година, све до тренутка када је одлучено да се на њему, наводно уклетом, разапне и тиме још више осрамоти наш Господ Исус Христос. И гле чуда, дрво се тек тада дало обрадити.

Крст Господњи је био дуг петнаест стопа, широк осам стопа, а дебљине пет палаца, што је оквирно: 3,5; 2 метра и 12 сантиметара. Највећи део Крста Господњег се налази у Јерусалиму и припада православној патријаршији. Већи део ове Светиње налази се у манастирима Иверону и Ксиропотаму на Светој гори, и доста велики део у српском Хиландару.

Све до 15. века сви поклоници су добијали честицу Часног Крста, који се том приликом уопште није смањивао. Ову цркву подигли су Грузи изнад места где је дрво изникло, али највећим делом свога постојања до данас припада Грцима.

Свети Сава Српски 1229. г. постаје други ктитор овог манастира. Године 1234. први Архиепископ Српске цркве долази по други пут на поклоњење у Свету Земљу и овај манастир. Патријарх српски Павле 1994. г. долази на поклоњење Светој Земљи и ноћи у истом манастиру.

У цркви, поред видно и предивно украшеног места, са кога је изникло Тројединo дрво, налази се и хронологија – представа од сађења три семена, па до тесања овог дрвета. Манастир је данас надомак Светог брда Сиона и врло близу новог града Јерусалима.

[37] Предање каже да је извор са кога је Лот доносио воду, да би заливао посађена семена, био на великој удаљености, и да је ђаво често сву воду испијао успут Лоту, али је угодник Божији био упоран и поново се враћао по воду. Због тога је и требало 30 година да дрво изникне. Инокиня Наталия, *Русский Иерусалим. Письма русской инокини со Святой Земли (1983-1989. годи)*, Воскресеніе, Санкт-Петербург, 1996. године, 59.

МАНАСТИР СВЕТОГ САВЕ ОСВЕЋЕНОГ

Свети Сава Освећени био је син побожних родитеља Јована и мајке Софије, коју касније и замонаши. Његово родно место беше Муталаск у области кападокијској. Овај угодник Божији замонашио се у осмој години живота, и то врло близу родног места, у братству званом Флавијановом. Након десет година прелази у палестинске манастире, али се најдуже задржава у манастиру светог Евтимија Великог, који му прорече да ће бити светило монашког подвижништва.

Првобитно Свети Сава је живео у једној пећини, заједно са огромним лавом, који касније оде и Светом уступи пећину.

Неколико година живео је тешким пустињским подвигом, као отшелник, све док му се Богомајка не јави у виду огњеног стуба који до неба допираше, и нареди да на овом месту подигне манастир, али налик на утврђење.

На месту овог знамења Богородичиног данас је параклис који је место упокојења, како Светог Саве Освећеног, тако и свих монаха овог братства.

Богомајка је личним присуством учествовала у зидању манастира руководећи градњом. Када део зида није одговарао, наређивала је да се поруши и озида нови. Њене пророчке речи су биле, да ће ово утврђење довека остати.

Нерукотворена црква Светог Николе је такође у склопу овог манастира, а у њој мошти светих калуђера мученика који нису хтели да ову светињу предају у руке безбожним Персијанцима. Тада 615. године мученички је скончало 440 монаха.

Подно манастира је извор воде, који се појавио молитвама Светог. Наиме, Свети Сава се мољаше Богу за водом које овде није било. Једне ноћи, по веома блиставој месечини он угледа јелена како копитом поткопава стену и ту пије воду. Одмах затим, исте ноћи, Свети ископа бунар који је остао до данас.

Од 486. г. до данас женске не улазе у овај манастир. Пред своју смрт, мајка Светог Саве, монахиња Софија, дошла је да види и буде са сином, али јој Свети поручи да у манастир не

можеући, већ јој одреди да буде у једном запећку, испред манастирских зидина. Он је долазио на терасу конака да га мајка види, а на исти начин и он мајку. То удубљење у стени је место упокојења ове хришћанке. На обема манастирским кулама налазе се цркве, параклиси, у којима се богослужило два пута годишње, због поклоница које долазе до манастира. Прекопута манастира Светог Саве, над Кедронским потоком, налазе се келије испоснице. Ту је била келија Светог Јована Молчалника, који прећута да је епископ[38], затим Светог Ксенофона и његових Светих синова Јована и Аркадија[39].

Свети Сава Освећени се преставио у Господу 532. године у 94. години живота. Његов спомен се прославља 5./18. децембра.

Ту се налази и параклис, место упокојења Светог Јована Дамаскина, који беше први министар дамаског калифа Мелеха, коме овај због тога што је Јован бранио иконе одсече десну шаку, која му се потом чудесно зацели у овом параклису пред иконом Пресвете Богородице Тројеручице, која је била власништво овог угодника Божијег. Када се поводом исцелења на икони у доњем десном углу појави још једна шака, Свети Јован Дамаскин је само опточи сребром. Иста личност је писац Октоиха (осмогласника, осам главних гласова са по четири нијансе од истих гласова, тј. 32 мелодије), Месецослова, многих химни посвећених Творцу и других догматских и побожних књига.

Мошти Светог Саве Освећеног сачуване су до данас. У дванаестом веку су биле однесене у Венецију, а 1965 г. враћене. Чудотворна палма, која је расла у манастиру и уз молитву лечила од неплодности, осушила се када су мошти Светог однете из манастира. Чим су мошти Светог враћене, иста палма је олистала, што је и данас видно.

---

38 Упокојио се у Господу 558. г. у својој 104. години. Његов спомен се прославља 3./16. децембра.

39 Живели и упокојили се у 5. веку. Прослављају се 26. јануара / 8. фебруара.

Старац Серафим[40], који данас има 96. година, налази се тренутно у цркви подигнутој изнад пећине пастира. Он је био игуман овог манастира, и по игуманској дужности је требало да мошти овог Свеца пресвуче и окупа.

Тада се догодило несвакидашње чудо, јер је Свети Сава Освећени, док га је старац у седећем положају пресвлачио, загрлио истог Серафима, јако га стегнувши.

Било је присутно пет монаха, од којих су данас у животу тројица. Свети Сава Освећени, оставио је завештање својој братији да чудотворну икону Тројеручицу, са још другим иконама Мајке Божије и његовим жезлом, предају архијереју царског рода, а његовог имена, који ће доћи са запада.

Србија је у односу на Јудејску пустињу запад, па када је Свети Сава српски, који је по овом Сави добио монашко име, ушао у манастир, икона Мајке Божије Тројеручице се поклонила као и жезал (штап који се налази у карејском параклису Патерица), што је био сигуран знак братији да је то личност из завештања Светог. Први архиепископ српски, поред ове иконе и жезла, добио је још чувену икону Мајке Божије: Богородицу Млекопитатељницу, која је данас у испосници Светог Саве у

[40] Старац Серафим је годинама проливао сузе на дугим молитвама, умољавајући Господа да се прослављено тело Светог врати у Палестину. Свети Сава Освећени, се јавио у сну надлежном римокатоличком клирику у Венецији, рекавши да се његове мошти морају вратити у Палестину, јер, како му тада саопшти: „онај мали хоће да умре за мном плачући", мислећи на игумана Серафима, који је тада имао тридесетак година. Свети Сава се још неколико пута јављао, а клирици преносили надлежнима, али је окамењено, фараонско срце папино било неумољиво, све до тренутка док није попустило, тј. папа је напрасно умро. Упоредо, Свети се јављао Серафиму тешећи га, али и поучавајући шта даље да чини. Када је дошао следећи римокатолички поглавар, наместо свог претходника, овај, на први захтев православног јерусалимског патријарха, предаде Свете мошти. Тело Светог је свечано стајало неколико дана у Јерусалимској патријаршији. Било је доступно за целивање, све док се Свети не јави у сну патријарху и нареди да га пренесу у његов манастир, јер не може да трпи неподносиве „мирисе" од кармина и парфема. Још исте ноћи захтев је био испуњен.

Кареји на Светој гори Атонској. Свети Сава Освећени је први уредио чин богослужења по манастирима, познат под називом *чин Јерусалимске цркве* или *Јерусалимски типик*.

Из хрисовуље царице Маре, супруге турског цара Мурата II (1421. – 1451), кћерке Ђурђа Бранковића (1427. – 1456), види се да је постојао уговор између Јерусалимске патријаршије (која је тада, 1504. године била под патронатом Сирије) и српске патријаршије, јер Срби ослободише овај манастир, као и неколико других од пљачкаша и разбојника[41]. Срби су на овом Светом месту били укупно 130 година. У светињи се тада Богу појало на српском језику.

Када на Патријаршијски престо дођоше Грци (1636. – 1640), тачније патријарх Теофан, он откупи српски дуг (настао због српске неслоге, али и због градње друге куле, посвећене Светом Симеону Мироточивом) и постави Грка за игумана, недовршену кулу догради, али је посвети Светом Симеону Столпнику (празнује се 1./14. септембра). Овај чувени манастир је од Витлејема удаљен 16 километара када се из истог крене према Мртвом мору.

РИЗНИЦЕ ХЕВРОНА

Овај град је био седам година престоница Давидовог царства, али није само значајан по томе. Наиме, у самом граду се налази Макпелска пећина[42], која је део велике јеврејске култне гробнице, Авраама и Саре, Исака и Ревеке, Јакова и Лије.

[41] О јуначкој борби српских калуђера у овом манастиру сведочи руски архимандрит Леонид Кавелин (1867) и у једном од својих записа каже: „С етој стороны само отверженије сербској иноческој обшчини, рјешившесја, несмотрја на ведимија опасности и затруденија спасти од конечнога запустјенија мат всјех устиних обителеј Лавру Свјатаго Саву Освјашченаго, заслуживајет обшчују благодарност православних Христијан"...

[42] Макпелска = *двострука*. Цео посед Авраам је купио од Ефрона Хетејина за двадесет сребрника, да би ту сахранио своју жену Сару, док је цео крај Мамври добио име по своме начелнику.

Врло близу је и библијска долина *Есхол (Ескол)*, из чијих је винограда убран грозд који је однесен Мојсеју на увид, ради доказа о богатствима Обећане Земље (4. Мој 13,18-26). На пола пута од Витлејема, ка Хеврону, с десне стране је православно палестинско село Бет-Јала, у којем се налази Богородичина пећина, где је Богомајка ноћила приликом својих поклоњења светим Христовим местима.

Поред разапетог Авраамовог и Сариног шатора и данас је, Мамврийски дуб, Авраамов храст, где су праоца Авраама удостојила посете Света Тројица у виду Три Анђела (1. Мој 18,1-16). Најлепша икона која изображава овај чудесан сусрет је дело Светог Андреја Рубљова.

Храст је стар преко 3500 година, а 1996. г. ово дрво први пут није олистало.

Приликом Авраамовог гостољубља, прародитељи Јевреја били су благовештени да ће добити сина, Исака (= *смех*, јер су се насмејали, не поверовавши речима Божијим да ће у њиховим годинама добити пород), иако су имали више од 90 година[43]. Тада је храст листао. Каква је порука нашим поколењима данас?

ЦРКВА СВЕТЕ ТРОЈИЦЕ

Ова јединствена православна црква и манастир подигнути су од стране царске Руске православне мисије још 1868. г. недалеко од чувеног Мамвријског дуба, односно Авраамовог храста на темељима првобитног храма Свете Царице Јелене, и од 1997. г. потпадају под јурисдикцију Московске Патријаршије.

[43] Праотац Авраам рођен је 1996. г. пре Христа, у граду Уру. У својој 70. години напушта Месопотамију, данас Ирак, и полази ка Обећаној Земљи, у коју стиже у својој 75 години (у Харану је провео пет година). Свог другог сина Исака (првог, Исмаила, добио је са слушкињом, Агаром, од кога су данас пореклом Арапи, Исмаилићани) добио је у својој стотој години, а умро у 175 години живота (1. Мој 25,7).

Посвећена је успомени на догађај који се збио код Авраамовог храста, када праведног Авраама и Сару посетише Три Анђела, Света Тројица. Иконостас је од мермера, уникатан јер су на њему изображени ликови Авраама, Исака и Јакова. Ту је икона проналаска Часнога Крста Господњег са делићем Часног Крста у њој, као и икона Светог Ђорђа са делићем чесних моштију Светог. Обе светиње доступне су за целивање и налазе се десно од улаза, према олтарској прегради. У предивној, увек зеленој порти, налази се мали руски параклис, подигнут над гробом скоро преставлјеног оца Игњатија.

Трећег дана Духова, на Свете Тројице (коме је храм посвећен) Литургија се служи поред самог Авраамовог храста.

МАНАСТИР СВЕТОГ ГЕОРГИЈА ХОЗЕВИТА

У области Вади Келта, на обронцима живописног Хореба, источно од Јерихона, а према Мртвом мору, у Јудејској или Јерусалимској пустињи, као бисер плени својом лепотом и монументалношћу манастир Светог Георгија Хозевита, кога православна црква прославља 8./21. јануара. Смештен међу кршеве, изгледа као непремостива препрека према сваком злу овога света.

Извор питке воде, која протиче поред манастира, настављајући до Јерихона, потиче од извора који је у близини планинског места Ејнафара. Овај извор чудесно се обновио молитвама Светог Харитона, коме је и манастир у близини. Још у Старом Завету поток је био познат.

Подигнут у 5. веку, манастир Светог Георгија је био стециште богомолитеља и великих отаца Цркве Христове. Такав је био и Свети Георгије који доби име Хозевит по овом манастиру посвећеном Пресветој Богородици–*Хозеви*. Пореклом је био са Кипра. Заједно са својим рођеним братом Ираклидом, васкрсавао је мртве и молитвама исцељивао невољне. Мошти, како овог Светог тако и других, сачуване су до данас, као и путир, из ког се његова братија причешћивала (Сарацени су побили преко 3000 монаха, што у манастиру, што у испосница-

ма поред манастира)[44]. Изнад манастира је пећина пророка Илије, у којој се Свети скривао од прогона безбожног цара Ахава и његове зле Језавеље, кћери сидонског цара Етвала. Овај зао пар Свети Илија је разоткрио пред народом, због убиства праведног Навутеја, који није хтео да прода виноград, који се граничио са царским имањем, јер је знао да би и од њега начинили обиталиште својим демонима којима су се клањали – тобожњој богињи Астарти и феничанском Ваалу (1. Цар 21,2-3: 13-14). У ову пећину гавранови су му доносили парче хлеба и комад меса јутром и вечером (1. Цар 17,6). У близини се подвизавао и Праведни Јоаким[45], отац Пресвете Богородице, све док није благовештен од анђела да је његова молитва о разрешењу неплодности услишена, иако је био у поодмаклим годинама. И Свети Јован Златоуст се овде скривао за време прогонства. Изнад манастира је пећина, келија, у којој се подвизавао Свети Јован Хозевит[46], потоњи епископ кесаријски. Сигурно, један од најзначајнијих догађаја који се овде збио јесте почетак рада Светог Јована Крститеља, његова прва проповед и крштавање покајаних водом[47] (Лк 3,1-3).

44 Инокиня Наталия, *Русский Иерусалим. Письма русской инокини со Святой Земли (1983-1989. годы)*, Воскресение, Санкт-Петербург, 1996. године, 77.

45 Од тренутка када су га због бездетности увредили у Јерусалимском храму (јер се неплодност сматрала Божијом казном), он одлази на ово место да се без предаха моли Богу. Након *Радосне вести*, бива дирљив сусрет Јоакима и Ане, код јерусалимских Златних врата, јер су једно другом хитали у сусрет. Наиме, Архангел Гаврил је обавестио и Свету Ану у њеној кући у Јерусалиму, као и Светог Јоакима на овом месту, да ће им Бог подарити потомство. Рођење детета код Јевреја сматрало се тада нарочитим благословом Божијим, који је сведочио о томе да име дететовог оца неће изумрети у Израиљу, као и међу браћом (5. Мој 25,6; Рута 4,10).

46 Живео и скончао у 6. веку за време цара Јустинијана. Његов спомен се прославља 3./16. октобра.

47 Инокиня Наталия, *Русский Иерусалим. Письма русской инокини со Святой Земли (1983-1989. годы)*, Воскресение, Санкт-Петербург, 1996. године, 78.

СВЕТИ ЈОВАН – ПОДВИЖНИК ИЗ ЊАМЦА

У чудесном манастиру Светог Георгија Хозевита, поред моштију овог угодника Божијег, налазе се и друге, али пажњу плени потпуно, цело, нетљено тело Светог Јована, родом Румуна, а подвижника из манастира Њамц. Његове мошти су постављене у стаклени кивот, и може се видети сваки детаљ, јер је тело скоро у потпуности сачувано, трепавице, брада, вене и тетиве по рукама и ногама... Наиме, 1924. г., годину дана пре проглашења Румунске православне патријаршије, Румуни су прихватили такозвани нови календар, одбацивши јулијански, древни календар, по коме су се сви догађаји од рођења Богомладенца верно бележили.

Овај строги подвижник је, као и многи румунски калуђери, напустио отаџбину и кренуо пут Свете горе и Свете Земље. Био је врло строг и није имао контакте са неправославнима, упокојио се врло млад са четрдесетак година живота. Након 27 година, тело су му случајно пронашли у оближњој манастирској келији, пећини, јеврејски војници приликом једне војне вежбе. На њему је и данас мантија у којој се подвизавао, као и ципеле.

Једном приликом, када мошти нису окађене због журбе једног монаха, Свети се јавио игуману и упитао га: *„Зашто нас нисте кадили?"*

Када једна жена, тобоже из велике ревности према православној вери, замоли да подигну стакло да би мошти целивала, она откину једну длаку са браде Светог, а Светац обавести братију да жену пронађу и длаку врате, што жена и учини.

Један Румун крену у Свету Земљу, са намером да ножем одсече део моштију и да, наводно из патриотских разлога, врати бар делић Светог тела Јовановог у отаџбину. Чим је часним моштима пришао, укочио се у месту, и није могао да се покрене, све док се није молитвено обратио Светом Јовану и покајао за учињено дело.

МАНАСТИР СВЕТОГ ГЕРАСИМА ЈОРДАНСКОГ

Ова Светиња је у равној, бескрајној Јорданској пустињи, са свих страна прегледна и видљива. Свети Герасим Јордански (празнује се 4./17. марта), родом из Ликије код Кападокије, већ као искусан монах дође у Палестину, да се поклони светим местима. Након поклоњења светим местима, овде, у Јорданској пустињи крај Мртвог мора, основа манастир који постоји до данас. Врло брзо чувши за подвиге Герасимове, број монаха досеже седамдесет. Веома строг, како за себе тако и за друге, овај Свети старац није дозвољавао да пустиножитељи пале било какав пламен, сем богоугодног пламена вере Христове. Био је прозорљив, што једном приликом пројави свом највернијем ученику, светом Кириаку Отшелнику, када Свети Евтимије Велики би преставлљен у Господу.

Једном приликом Герасим исцели огромног лава коме би забоден трн дубоко у шапу. Исцељени лав служаше верно старцу, а када овај би погребен, лав пресвисну покрај његовог гроба. Ово се није догодило зато што животиња има разумну душу, него што је Божија воља била да прослави Светог Герасима како за земнога живота, тако и после њега, као и да нам се покаже како су животиње биле послушне Адаму у рају, пре његовог пада и изгнања из раја.

У манастиру је био и чувени старац Зосима, који је последњи видео и пред смрт причестио Свету Марију Египћанку. Овде се налази и параклис Пресвете Богомајке, који је подигнут изнад пећине, где је Света породица преноћила приликом бекства у Египат. У истој пећини се подвизавао и Свети Герасим Јордански, којем се не зна место упокојења.

КУМРАНСКИ РУКОПИСИ

Кумрански рукописи су, у ствари, преписке Светог писма Старог Завета старих Есена, који су у време Макавеја, под притиском римских власти, били приморани да се из градова повуку у ове крајеве. Ови списи, стари преко две хиљаде година, случајно су пронађени у једној пећини из ових крајева, на самој обали Мртвог мора. Када је једном бедуину упала овца кроз отвор на врху пећине, бедуин је чуо овчији мекет и кроз отвор убацио каменчић, који је уствари по звуку одао ћупове. Помислио је да је у ћуповима злато, али се грдно разочарао када је видео да злата нема. Неке свитке је и исцепао. Трговцу из Назарета је продао остатак рукописа. Један део је продао јорданској влади, али је трговац највећи део рукописа љубоморно чувао све док га израелске власти нису „убедиле" да рукопис треба да буде власништво Националног музеја државе Израел. Јевреји на лукав начин, преко америчке владе у Вашингтону, долазе касније и до оних рукописа који су раније из Јордана доспели у Америку.

Све до појаве новозаветних догађаја, поједине библијске песме (две Мојсејеве песме, 2. Мој 15,1-19; 5. Мој 32,1-44) биле су омиљена лектира Јевреја и ван богослужења, што потврђују и ови, Кумрански рукописи, са обиљем речи, израза и мисли које потичу из њих.

СВЕТИ ЂОРЂЕ

Код града Вирита – Берита у Сирофиникији Свети Ђорђе је физички убио неман, рептила, који је живео у оближњем језеру, и спасао народ од даљег приношења људских жртава, управо када је на ред дошла принцеза, која се и осликава на иконама Светог. Место је удаљено од Назарета само 10 километара према северу земље.

МАНАСТИР СВЕТОГ ЂОРЂА У ГЕОРГЕИ

Некакав калуђер родом из Витлејема тражио је место за градњу манастира. Пошто никако није могао да се определи за место на коме ће подићи манастир, био је врло тужан. Тада се у његовој невеселости појавио војник на белом коњу, који га упита за такво стање његове душе.

Коњаник му је дао предлог да обнови један стари манастир, који се налази недалеко од његовог родног Витлејема. Био је то манастир Светог Ђорђа, подигнут на имању његове мајке. Монаха је донео на коњу Свети Ђорђе до *Георђее* или

Ел-Кхадера. Непознати калуђер био је свестан ко му је помогао тек када је Свети нестао. У манастиру се чува чудотворна икона Светог Ђорђа и ланци у које је окиван и мучен. По родном месту своје мајке, у којем је иначе и детињство провео, Свети је добио име Георгије, тј. Ђорђе што значи *ратар*. Овај предивни манастир је смештен на пола пута између Витлејема и Хеврона, а прелепи трг поред пута, посвећен Светом Ђорђу Победоносцу, опомиње поклонике где треба скренути надесно, ка манастиру.

ЦРКВА СВЕТОГ ЂОРЂА – ЛОД ПАЛЕСТИНСКИ

Лод, или Лида Палестинска, налази се непосредно уз Тел Авив (= *брдо пролећа*), тачније аеродром Бен Гурион, а некада се називао Диосполис. У том сунчаном градићу, у време цара Константина и царице Јелене, на имању оца Светог Ђорђа – Георгија би сграђена ова црква (црквени конак је подигнут над темељима куће оца Светог Ђорђа).

Пред смрт, Свети умоли свог војника да му тело пренесе са места на коме ће бити представљен у Господу (из Никомидије) у родно место његове мајке, Георгеу, што је војник и учинио. Доношење моштију Светог Ђорђа, из Георгее у Лод, полагање у мермерну крипту Светог, као и освећење храма, у црквеном календару обележава се као Ђурђиц и прославља се 3./16. новембра. Кајући се за грехе, многи оставише своје болести у доњој капели, поред моштију Светог.

Несвакидашње чудо обрадовало је мноштво верних 1963. г. када из крипте, у којој моштију одавно нема, потече миро. Ниво мира, који је тада пливао по поду, био је 13 сантиметара, као некада из моштију Светог Симеона Мироточивог у Студеници. Масно и пожутело подножје крипте Светог Ђорђа и данас сведочи о овом чуду. Мирис у капели је неупоредив са било којим од овог света.

У Лиди је Свети Петар учинио велико чудо Божије, када је исцелио осам година непокретног, парализованог Енеја (Дап 9,32-35).

У манастиру се чувају делићи моштију Светих, Георгија, Харалампија и Прокопија. Овде је била и чудотворна икона Светог Ђорђа, која је на исти такав начин (због пљачкања Сарацена), у виду светлосног стуба доспела до Свете горе Атонске, и налази се у бугарском манастиру Зографу.

ЈАФА (грчки Јопа)

Као и цела Света Земља Господња, ово место подсећа на некакав украс, предивну башту прошарану вековима Старог и Новог Завета.

Древни град Јафа се налази на једном брдашцету, изнад саме обале Средоземног мора. Основао га је Јафет (= *лепо*), један од три сина чувеног Старозаветног Праведника Ноја (= *починак*), и по себи дао име.

Из овог места је исловио Нојев ковчег, барка, пред потоп (1. Мој 7).

Град је у Соломоново време био главна лука, пристаниште за бродове који су доносили кедровину и другу грађу из Либана, која се користила за изградњу Соломоновог храма у Јерусалиму (1. Цар 5,8-10).

У Јафи је чувена руска православна црква, посвећена Светом апостолу Петру, а параклис Светој Тавити (= *срна*), коју Свети Петар васкрсе приликом једног боравка у овом граду, рекавши при том „*Тавита Куми*"[48] (Дап 9,36-42). Врло близу ових светиња је и гроб ове угоднице Божије чији се спомен прославља 25. октобра / 7. новембра.

Код Симона Кожара, апостол Петар је имао символично пророчко виђење *чистих и нечистих* у Богу, пред само крштење и обраћење римског капетана Корнилија и целог његовог дома (Дап 9,43;10). Кућа Симона Кожара је јасно обележена

[48] Арамејска реч Куми (= *устани*) је изведена од глагола Кум што значи подизати некога. Реч се одомаћила и у српском језику означавајући Духовног оца, Кума, који има у Богу одговорност за духовно узрастање свога чада, кумчета.

натписом. У дворишту је мали светионик, а чувар Светиње је један грузијски сликар.

Јафа је врло близу града Светог Ђорђа, Лиде Палестинске.

МАНАСТИР СВЕТЕ ЕКАТЕРИНЕ НА СИНАЈУ

Света Екатерина, кћи цара Консте и мајке хришћанке, поред своје изразите физичке лепоте имала је мноштво дарова, таланата. Пошто до своје осамнаесте године уђе у бит многим светским наукама, а обдарену и мудрошћу, прелепу Екатерину многи пожелеше за супругу. Од духовног оца њене мајке сазнаје за свог будућег женика, и са иконом Богородичином и малим Христом у својој одаји, искрено и дуго се молила да види светло лице Богомладенца. Господ је скривао лице од ње и рекао да она уопште није лепа, и да се врати код старца ради следећег послушања. Старац јој тада рече да се крсти и поново помоли Богородици у храму. Тада Господ, као знак обручења због њене чистоте и девствености, стави на њену десну руку прстен. Света Екатерина би љуто мучена од цара Максимина, али је анђео крепио све време, а за време мучења посетио је и сам Христос.

Својом храброшћу и неустрашивошћу исповедања праве вере, многе је преобратила и призвала на прави, вечни пут, поред многих, и царицу Максиминову Августу Василису. Из родне Александрије, посечено тело Свете, анђели Божији су чудесно пренели на највиши врх Синајских планина, који се по њој прозва, врх Свете Екатерине.

На месту где је купина горела не сагоревајући, и где се Мојсеју сам Бог огласио да се пророк изује јер стоји на Светој Земљи (2. Мој 3,5-6), благочестива мајка цара Константина, Августа Јелена 337. г. зида прелепи параклис Дјеви Марији, који је данас Владичанска резиденција. Цар Јустинијан је подигао велику цркву, такође посвећену Богомајци, и комплекс оградио зидинама, које су до данас под једним кровом. Касније у част царице Теодоре се гради још једна црква, и она се посвећује чудесном Преображењу Господњем. Када су часне мошти Свете Екатерине пронађене на највишем врху Синаја, ова црква Преображења се посвећује Светој Екатерини и у њу се пренесе мошти, десна шака са прстеном и накитом и глава са круном угоднице Божије.

Ту је и Мојсејев бунар, као и једна од најзначајнијих хришћанских библиотека, са доста оригинала, чувеног превода Светог писма Старог Завета, са старојеврејског и арамејског на грчки језик – *Септуагинте* на пергаменту, Добромирово еванђеље из 12. века и Псалми српске редакције из 13. века.

Света Екатерина Синајска се прославља 24. новембра / 7. децембра. Она је заштитница девственика, али и свих који јој се са усрђем помоле.

Спољашњи изглед Саборне цркве Христовог Гроба.

ХРИСТОС СУНЦЕ ПРАВДЕ

Створивши све твари, Бог је опет речју својом поставио ред и начин опхођења твари према твари. Тај ред који је поставио Господ, велико је чудо речи Божије. Међутим, постоји ред и начин опхођења међу тварима који је видљив и докучив за нас људе, и онај други за нас невидљиви и недокучиви. По том невидљивом и недокучивом реду чија је тајна у Светој Тројици, дешавала су се и дешавају се, оне појаве које људи називају нарочитим чудесима[49]. Од апостола до данас, једни су видели Господа, други Га само чули, неки Га додирнули, многи осетили Његово присуство у своме животу, једни Га распознаше по неком знамењу које Бог учини на њима или другима, а неки само чуше од других и поверовaше али сви узвикнуше: „*Господ мој, и Бог мој*!" (Јн 20,28).

Велики просветитељи словенски Свети Кирило и Методије су, покушавши да појам Свете Тројице приближе умовима људским, упоредили Свету Тројицу са сунцем, јер као што је сунце видљиво, да даје светлост и топлоту, тако су и Света Тројица Три лица једнога Бога. На сам Васкрс, на дан победе Живота над смрћу, грехом и ђаволом, у Јерусалиму сунце излази као никад током године. Народ то побожно назива игра-

---

[49] Владика Николај, *О Богу и о људима*, одабрао и приредио Миленко Радовић, друго допуњено издање, *Ваљевац*, Ваљево, 1994. г., 140.

ње, клањање сунца Творцу, које се појављује у облику крста, исто онако као што се цару Константину на небу појавио крст пре победе над много бројнијим непријатељем. Да се сва твар клања Творцу (а и сунце је твар), видели смо и на нашим српским просторима када су изношене мошти Светог Василија Острошког, и једно живинче трчаше за чесним моштима Светог и литијом.

И као што негда Архангел Гаврил одговори Дјеви Марији: *„Јер у Бога је све могуће што каже"* (Лк 1,37), нека би и нама Бог просветлио и уразумио душу и разум, да више не сумњамо, него верујемо, да више не питамо него Бога чудотворца делима и речима прослављамо.

Светлост је символ среће и спасења, па је с правом Христос могао себе да назива Светлошћу света, Светлошћу која треба да пробуди народе из мрачних мисли и заслепљености. И као што је Христос Светлост, Сунце света (иако је Светлост света, у строгом смислу, само Христос – Јн 8,12), тако исто и Његови следбеници треба да буду Светлост света, дужни да стално мисле на свој узвишени положај, да никада не забораве да су изложени погледима свих људи, и да одговорност за успешно ширење *Радосне вести* у свету добрим делом лежи на њима[50]. Свети Сава Српски оставио је у аманет своме народу следеће речи: „Молим Вас који дођете после мене да довршите оно што ја, због краткоће времена нисам могао да учиним."

Дужност и мудрост хришћанина састоји се у сталној бризи за оним што га стварно чини хришћанином, а не само у испуњавању извесних дужности. Цео живот хришћанинов је предвечерје празника, пошто он припада свадбеној поворци одређеној да дочека Младожењу, Богомладенца, и да се радује у Његовој свечаности[51].

Треба нам, драга браћо и сестре, да озбиљно схватимо и искористимо време које је остављено за чекање, да се не би

[50] Др. Емилијан М. Чарнић, *Исус Христос живот и дело*, Каленић, Крагујевац, 1993. г., 101.

[51] Исто, 310.

догодило некоме да чека, а да Га не дочека и да му пропадне нада зато што није била делотворна. Не сме се због будућности преспавати садашњост, јер ко губи садашњост, изгубиће и будућност. Зато треба у цркви да се образујемо, а у свету информишемо.

У Јовановом еванђељу читамо:

Филип нађе Натанаила и рече му: *„Нашли смо онога за кога писа Мојсеј у Закону и Пророци: Исуса, сина Јосифова, Назарећанина."* На то га Натанаил запита: *„Из Назарета, може ли бити што добро?"* Рече му Филип: *„Дођи и види!"* (Јн 1,45-46).

Људи који питају: *„Зар може из Назарета нешто добро да дође?"* нису изумрли. Њихови гласови се и данас могу чути, а ми им можемо рећи исто што је Филип рекао Натанаилу: *„Дођите и видите"* , додајући још Спаситељеве речи:

„А благо вашим очима што виде и ушима вашим што чују. Јер заиста вам кажем, да су многи пророци и праведници желели видети што ви видите, а не видеше; и чути што ви чујете, и не чуше." (Мт 13,16-17).

Велики угодник Божији Свети Евтропије (празнује се 3./16. марта) кличе:

„Свакога дана увесељава нас Христос Господ, Бог наш, посећујући нас својом благодаћу", док Господ од својих тражи мирну, тиху и истрајну ужареност срца.

„Цару векова, непролазноме, невидљивоме, јединоме премудроме Богу, част и слава у векове векова".

А м и н !!!

Богородица Тројеручица

1. Сала Тајне, Последње Вечере на Сиону, Горница - је Горња соба куће Светог Јована Богослова. Поред Тајне Вечере у овој соби је био силазак Светог Духа на апостоле педесетог дана од васкрсења Христовог; овде се Христос три пута јавио апостолима у току четрдесет дана до Вазнесења; одржан Први апостолски сабор; избор Матије (ученика Светог Симеона Богопримца) за великог апостола. У овој соби се Богородица 57. године преставила у Господу.

2. *Великог Четвртка* патријарх пере ноге дванаесторици свештеника на импровизованој бини у порти Саборне цркве Христовог Гроба, баш као некада Господ Христос својим ученицима на Сиону. Овај обред се врши само овде, у Јерусалиму.

Брдо Лобање, Голгота је место где је Господ Христос разапет између два разбојника. Распукнута Голготска стена је са обе стране заштићена стаклом, а у средини је Часна трпеза Распећа подигнута над местом где је Часни Крст био укопан.

Изнад места Христовог помазивања данас је камена плоча - Плоча Помазања. После скидања са крста Господ Христос је помазан са отприлике сто литара мира, јер је његово тело имало преко петстотина отворених рана.

Параклис Анђела је просторија где се налазио камен који је био наваљен на Христов Гроб. У горњем делу Часне трпезе са мермерним постољем, која се налази на средини параклиса Анђела, уметнут је део камена који је затварао Гроб.

Христов Гроб је централно Свето место. Овде се догодило чудесно Васкрсење Господа Христа. Када се отшкрине икона Богородице на зиду може се целивати аутентична стена Гроба - Гареб.

Богородичин гроб. Налази се у Кедронској долини, у подземној, Гетсиманској цркви посвећеној Успењу Пресвете Богородице. После престављења апостоли су из Горнице Богородицу пренели на ово место, одакле се Богомајка трећег дана вазнела са телом.

Ишчекивање и долазак Благодатног огња:

1. На Велику Суботу патријарх улази у Гроб. Сва светла, кандила и свеће у Саборном храму су угашена.
2. После првосвештеничких молитава огањ прво силази у Гроб и пали припремљено кандило и зате, од којих патријарх пали своје свежњеве свећа.
3. Седефастобела „муња" огња креће се по унутрашњоста храма и осветљава Гроб и део стуба.
4. Тренутак када Благодатни огањ обасјава велики део унутрашњости Саборног храма.
5. После неколико минута непрекидног кретања Благодатног огња по Саборном храму пале се светла. Јасно се види разлика између електричног светла и Благодатног огња.
6. Патријарх износи свежњеве свећа упаљених Благодатним огњем. Од њих сви присутни редом, један од других, пале своје свежњеве. Радост у Господу је неописива.

1. На месту Вазнесења, у камену, остао је обрис Христовог левог стопала. Место је пронашла Света Равноапостолна царица Јелена на Маслинској гори, и над њим начинила цркву без крова са називом Имбомон - Олтар.

2. Ланци у које је окиван и мучен Свети Ђорђе Победоносац. Света реликвија се чува у цркви њему посвећеној, сазиданој на темељима манастира из четвртог века (подигнутог на имању мајке Светог Ђорђа) у селу Георгеи по коме је Свети добио име.

3. Мошти Светог Саве Освећеног († 532) су 1965. године из Венеције поново враћене у Палестину. Чудотворне мошти су изванредно очуване. Снимак је начињен у манастиру Светог Саве Освећеног по Васкрсу 1998. године.

4. Добри старац Серафим, деведесетшестогодишњак, је некадашњи игуман манастира Светог Саве Освећеног. Његовим дугогодишњим сузним молитвама тело Светог Саве је из Венеције, а по милости Божјој, враћено у Палестину.

БИБЛИОГРАФИЈА

1. *Свето Писмо Нови Завет Господа нашега Исуса Христа* превод Комисије Светог архијерејског синода Српске православне цркве, треће исправљено издање, Београд, 1997. г.
2. *Свето Писмо Старога Завета,* превео Ђуро Даничић ново издање у коме су побиљежена једнака мјеста, Британско и иностранo библијско друштво, Београд 1989. г.
3. *Псалтир*, правилно изнумерисан и подељен на катизме за народну употребу, превео Ђуро Даничић, Светигора, Цетиње, 1997. г.
4. Патријарх Павле, *Да нам буду јаснија нека питања наше вере I-III,* Издавачки фонд Архиепископије београдско-карловачке, Београд 1998. г.
5. *Поклоничко путовање Његове Светости патријарха српског Г.Гермaна у Свету Земљу,* прота Милан Д. Смиљанић, Свети архијерејски синод Српске православне цркве, Београд, 1959. г.
6. Монах Тадија, *Пролог*, издање манастира Ћелије код Ваљева, Београд, 1984. г.
7. Владика Николај, *О Богу и о људима* , одабрао и приредио Миленко Радовић, друго допуњено издање, *Ваљевац*, Ваљево, 1994. г.
8. Архимандрит Др. Јустин Сп. Поповић бивши професор Универзитета *Житија Светих по месецима I-XII,* манастир Свете Ћелије код Ваљева, Београд, 1997. г.
9. Блажени Теофилакт Охридски, *Тумачење Светог Еванђеља од Матеја*, превели са грчког Дечански монаси, манастир Високи Дечани, 1996. г.
10. Др. Емилијан М. Чарнић, *Исус Христос живот и дело*, Каленић, Крагујевац, 1993. г.
11. Протојереј Димитрије Соколов, *Библијска историја*, с руског превео протојереј Божидар Н. Јовановић, Свети архијерејски синод СПЦ, Београд, 1992. г.
12. *Библијски речник*, приредио Радомир Ракић, доцент Богословског факултета, друго допуњено издање, Савремена администрација, Београд, 1994. г.
13. Радомир В. Поповић, *Историјске књиге Старог Завета*, Свети архијерејски синод Српске православне цркве, Београд, 1985. г.

14. А. Иванов, *Поучне књиге Светог Писма Старога Завета*,
превео с руског протојереј Божа Јовановић, Свети архијерејски синод Српске православне цркве, Београд, 1975. г.

15. Бранко А. Цисарж, *Православна наука о вери*,
Свети архијерејски синод Српске православне цркве, Београд, 1973. г.

16. Бранко А. Цисарж, *Основи хришћанског учења о вери и моралу*,
Свети архијерејски синод Српске православне цркве, Београд, 1976 г.

17. Едуард Лозе, *Свет Новога Завета. Верске и политичке прилике у Христово време*, с немачког превео ђакон Радомир Ракић, професор, Свети архијерејски синод Српске православне цркве, Београд, 1986. г.

18. Протосинђел Доментијан професор Богословије Светог Саве,
Лекције из Светог Писма. Пророчке књиге Старог Завета
Нова штампарија Давидовић, Београд, 1908. г.

19. Јевсевије Поповић, професор на православном богословском факултету у Черновцима, *Опћа црквена историја књига I.(до 1054)*, са црквеностатистичким додатком, с немачког превео ђакон Др. Мојсије Стојков професор у Богословији Карловачкој, прота Јован Живковић и ђакон др. Мојсије Стојков, Сремски Карловци 1912. -1. г.

20. П. Малицки, *Историја Хришћанске цркве – први део. Прва три века са упутством за приложену црквено-историјску карту*, превео са руског Лазар Ј. Радојчић, Свети архијерејски синод Српске православне цркве, Београд, 1993. г.

21. *Тумачење Јеванђеља са беседама. I књига, по најпризнатијим руским и грчким писцима*, архимандрит Фирмилијан, професор Богословије, друго издање Марковића и Павловића, Београд, 1892. г.

22. Инокиня Наталия, *Русский Иерусалим. Письма русской инокини со Святой Земли (1983-1989. годы)*, Воскресенie, Санкт-Петербург, 1996.

23. *Житија Светих у поукама за сваки дан, III књига*,
Свештеник Виктор Гурјев, с руског превео јеромонах Дионисије, Народна Хришћанска заједница, Крагујевац, 1932. г.

24. Инж. Војислав Поповић Хаџија, *О Светој Земљи*, ауторско издање, Београд, 1979. г.

25. *Свети Огањ у Јерусалиму* , игуман Илија Милинковић, превео са грчког на српски Момчило Радић, Манастир Свети Јован Креститељ, Ниш, 1998. г.

26. Димитрије Настић , *Јерусалим – историја и водич*,
издавач Љиљана Настић, Димитрије Настић, Београд 1997.

САДРЖАЈ

Хаџи Драган Б. Поповић
ИСТИНА О СВЕТОЈ ЗЕМЉИ
ПРАВОСЛАВНИ ЈЕРУСАЛИМ

Издање писца

Едиција
Улица Права

Рецензент
Протођакон Радомир Ракић

Лектура
Александар Радојковић

Коректура
Гордана Петровић

Приредио за штампу
Евстатије Поповић

Рачунарска обрада
Петар А. Бојковић

Београд, 1998.

Штампано у 500 примерака

ЦИП – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

930.85(33)

ПОПОВИЋ, Драган Б.
Истина о Светој Земљи – Православни Јерусалим / Хаџи Драган Б. Поповић. – Београд : писац, 1998 (Земун : Мирадес). – 176 стр. : илустр. ; 21 цм. (Едиција Улица Права)

Тираж 500. – Белешке уз текст. –
Библиографија: стр. 169-170.

281.914(091)   248.153(569.4)
а) Православље – Израел б) Поклоништво – Јерусалим

ИД=70107148

Ако вам се усни једна земља са прекрасним шумама и рекама и језерима, земља над којом сунце још јаче светли но овде код нас, земља коју запљускује море својом водом, којој су познати сви делови света јер их она све омива, ако вам се усни таква земља, онда знајте да је Ваш сан јава, знајте да је то земља у коју се упутила сва млада и здрава Србија!

Епископ Николај Велимировић

Уста се моја не дохватају дела људских; ради речи уста Твојих (Господе) држим се путева оштрих.

(Пс 16,4)